Danmarks
Erhvervsfremmebestyrelse

ERHVERVSFREMME I DANMARK 2020-2023

Indhold

Forord 3

Indledning 4

Del 1. Drivkræfter for vækst og udvikling i hele landet 11

1. Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion 12
2. Iværksætteri 18
3. Grøn omstilling og cirkulær økonomi 22
4. Innovation 27
5. Digitalisering og automatisering 32
6. Internationalisering 38

Del 2. Danske styrkepositioner og fremtidens klynger 44

7. Miljøteknologi 49
8. Energiteknologi 51
9. Fødevarer og bioressourcer 53
10. Maritime erhverv og logistik 55
11. Life science og velfærdsteknologi 57
12. Byggeri og anlæg 59
13. Design, mode og møbler 61
14. Avanceret produktion 63
15. Digitale teknologier 65
16. Finans og fintech 67
17. Turisme 69
18. Robot- og droneteknologi 74
19. Animation, spil og film 76

Del 3. Regionale drivkræfter for vækst og udvikling 78

20. Nordjylland 80
21. Midtjylland 86
22. Sydjylland 92
23. Fyn 98
24. Sjælland 104
25. Hovedstaden 109
26. Bornholm 114
27. Grænseoverskridende samarbejder 119

Noter 122

Forord

Virksomheder skal have gode muligheder for at udvikle deres forretning i alle dele af Danmark. Det kræver en stærk og aktiv erhvervsfremmeindsats, hvor vi adresserer og understøtter de mange forskellige potentialer og styrker, der er på tværs af landet. Og det kræver, at vi lokalt, regionalt og nationalt trækker på samme hammel, og samarbejder om bæredygtig erhvervs- og turismeudvikling i både land og by.

Vi skal bane vejen for et erhvervsliv med en stærk konkurrenceevne, målrettet udvikle rammevilkårene for fremtidens arbejdspladser, og sikre udvikling i hele landet. Virksomhedernes innovation skal understøttes og de danske styrkepositioner, som har potentiale til at løse store samfundsudfordringer inden for bl.a. klima, miljø, avanceret produktion og sundhed, skal udvikles.

Klimaforandringerne er utvivlsomt en af vor tids største udfordringer. Det udfordrer virksomhederne, hvis konkurrenceevne i stigende grad vil blive bestemt af, hvordan de håndterer den grønne omstilling. Men klimaudfordringerne giver også nye erhvervsmæssige muligheder for iværksættere og virksomheder med innovative grønne teknologier og løsninger. De muligheder skal vi udnytte.

Det er fælles prioriteter for regeringen og Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse. Prioriteter vi vil arbejde tæt sammen om at realisere.

Med strategien for *Erhvervsfremme i Danmark 2020-2023* og vores fælles aftale herom sættes kursen for de kommende års indsats i Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse – en indsats med særligt fokus på små og mellemstore virksomheder, som skal styrke virksomhederne til den grønne omstilling, forbedre virksomhedernes adgang til kvalificeret arbejdskraft, styrke iværksætteri og øge innovation, digitalisering og internationalisering i de danske virksomheder. Strategien sætter også rammen for fremtidens klyngeindsats, som skal fremme innovation inden for vigtige danske styrkepositioner.

Strategien er udarbejdet i tæt dialog med lokale, regionale og nationale aktører. Alle har bidraget med vigtig viden og hjulpet med at udstikke kursen for fremtidens erhvervs- og turismefremme. Og samtidig er der en tæt sammenhæng mellem strategien og regeringens erhvervspolitiske prioriteter, som skaber et godt fundament for de kommende års samarbejde om at realisere de fælles ambitioner.

Virksomhedernes behov er grundstenen i indsatsen. Virksomhederne skal møde et effektivt og sammenhængende erhvervsfremmesystem, der sætter deres behov i centrum og er nemt tilgængeligt for alle virksomheder i alle dele af landet.

Et solidt kendskab til lokale behov, udfordringer og muligheder er afgørende for, at indsatsen kan skabe værdi for virksomheder i hele Danmark. Vi lægger stor vægt på inddragelse af de aktører, som i det daglige har tæt kontakt med virksomhederne, og som derigennem kan medvirke til at sikre, at indsatsen rammer plet og skaber lokalt engagement og forankring.

Som leverandør af specialiseret erhvervsservice og som knudepunkt i erhvervsfremmesystemet opnår de tværkommunale erhvervshuse et unikt indblik i virksomhedernes behov. Deres viden skal vi gøre brug af. Erhvervshusenes bestyrelser har ydet et stort og vigtigt bidrag som Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses sparringspartner ved tilblivelsen af denne strategi. De skal også have en stærk rolle i at gøre strategien til virkelighed.

Erhvervshusenes bestyrelser vil blive inddraget tæt i Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses arbejde med at udvikle den lokale erhvervsfremmeindsats. Det skal blandt andet munde ud i udvikling af lokale fyrtårnsinitiativer, der har potentiale til at skabe en erhvervsudvikling med betydning for en hel landsdel og dermed bidrage til, at vi får et mere sammenhængende Danmark.

Med strategien og aftalen herom har vi sat retningen og rammen. Næste skridt er at omsætte den til konkrete indsatser, der styrker erhvervslivet i hele Danmark.

God læselyst,

Jakob Riis,
Formand for Danmark Erhvervsfremmebestyrelse

Simon Kollerup,
Erhvervsminister

Indledning

Virksomhederne spiller en vigtig rolle i det danske samfund. Fra Sønderborg til Skagen, Ringkøbing til København og fra Middelfart over Kalundborg til Rønne bidrager iværksættere, små og mellemstore virksomheder og store globale virksomheder til vækst og udvikling i hele Danmark. Derudover skaber virksomhederne arbejdspladser i hele landet og mulighed for fortsat bosætning og udvikling i lokalområder.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har til opgave at fremme produktivitet, konkurrenceevne og internationalisering i danske virksomheder med udgangspunkt i de lokale vilkår, potentialer og ressourcer, som virksomhederne har til rådighed rundt om i landet. Det gør bestyrelsen ved at udvikle og finansiere et erhvervsfremmesystem, der sætter virksomhedernes behov i centrum og giver dem de bedste udviklingsmuligheder.

Med denne strategi etablerer bestyrelsen rammerne for den decentrale erhvervsfremmeindsats de kommende fire år.

Afsæt i virksomhedernes behov og lokale vilkår

Virksomhedernes behov og muligheder for udvikling formes blandt andet af, hvor i landet de er placeret. Nærhed til central infrastruktur som motorvej, havn eller lufthavn, attraktive erhvervsarealer eller bestemte råstoffer spiller en rolle for virksomhedernes muligheder. Det samme gælder nærhed til viden- og uddannelsesinstitutioner, store virksomheder eller en landegrænse. Desuden har særlige lokale kulturelle faktorer som iværksætterkultur, tradition for handel og købmandskab og ildsjæle, der brænder for nærområdet, stor betydning for virksomheder og borgere. Lokalt engagement, ejerskab og inddragelse er af stor betydning i den decentrale erhvervsfremmeindsats.

Samtidig står virksomhederne over for et pres for forandring og udvikling på det marked, de opererer i. Det følger af den internationale konkurrence, globale tendenser og den teknologiske udvikling. Samlet set betyder det, at den decentrale erhvervsfremme skal adressere generelle markedsdrevne udfordringer med afsæt i virksomhedernes forskellige lokale vilkår og ressourcer. Det er grundlaget for bestyrelsens mission.

Mission

Danmarks Erhvervsfremme bestyrelse vil styrke virksomhedernes produktivitet, konkurrenceevne og internationalisering gennem en effektiv, sammenhængende og lokalt forankret erhvervs- og turismeindsats med udgangspunkt i virksomhedernes behov, muligheder og udfordringer i alle dele af Danmark.

Virksomhedernes digitale og grønne omstilling skal styrkes

Danske virksomheder skal være veldrevne. Et afgørende forhold er evnen til at tilpasse forretningen til nye betingelser og muligheder på markeder ude og hjemme. Digitalisering og grøn omstilling er i den sammenhæng to stærke og aktuelle tendenser. Begge tendenser kræver forandringsparate virksomheder. De skal udvikle produkter, services og forretningsmodeller hurtigere og mere agilt end tidligere. Det kræver, at de tænker i innovative løsninger, udnytter digitale og teknologiske muligheder og kan tiltrække og fastholde ansatte med de rette kompetencer.

Behovet for grøn omstilling til et mere klimaneutralt erhvervsliv er en væsentlig tendens i alle sektorer. Den afspejles i flere krav og en stadig større bevidsthed og forventning blandt forbrugere, medarbejdere, samarbejdspartnere, virksomheder og myndigheder om at handle mere ansvarligt og bæredygtigt. Virksomhedernes konkurrencesituation vil derfor i stigende grad blive bestemt af, hvordan de håndterer den grønne omstilling.

Den øgede efterspørgsel efter bæredygtige løsninger udgør samtidig et stort forretningspotentiale. Innovative teknologier og løsninger kan levere et væsentligt bidrag til at løfte store samfundsproblemstillinger inden for blandt andet klima, miljø og sundheds- og velfærdsområdet. De virksomheder, der kan bidrage til det, står stærkere i den stigende internationale konkurrence og er med til at indfri ambitionerne om at nå FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling. Samarbejde og partnerskaber på tværs er i den sammenhæng afgørende.

Strategiske pejlemærker

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil vurderes på den værdi, der skabes for virksomhederne. Med det for øje omsætter strategien bestyrelsens mission til handling. Det sker ud fra en række pejlemærker, som bestyrelsen har opstillet. De indrammer, hvordan bestyrelsen vil bidrage til at udvikle erhvervsfremmesystemet og virksomhedernes produktivitet, konkurrenceevne og internationalisering.

Fra strategi til udmøntning

Strategien skal nu omdannes til konkrete initiativer, som fremmer erhvervsudvikling i hele landet. Strategien, herunder bestyrelsens mission og pejlemærker, vil blive konkretiseret i handlingsplaner (udmøntningsplaner). De vil fastlægge, hvordan bestyrelsen konkret vil prioritere de midler fra finansloven og EU's Regionalfond og Socialfond, den har til rådighed. Det sker via dynamiske udmøntningsplaner, der fastlægger indsatser og udmøntningstilgange. Arbejdet med at føre strategien ud i livet, vil ske i et tæt samarbejde med de tværkommunale erhvervshuses bestyrelser, som får en stærkere rolle i prioriteringen af erhvervsfremmeindsatsen, så den målrettet adresserer udfordringer og muligheder i deres landsdele.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil gå i dialog med erhvervshusenes bestyrelser om at identificere særlige potentialer i netop deres geografi, som ved en indsats fra Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse og i partnerskab med relevante parter kan udvikle sig til lokale fyrtårne med særlig stor betydning for erhvervsudviklingen i det pågældende område. Udmøntningen vil desuden bygge på dialog med øvrige lokale og regionale aktører om virksomhedernes behov, udfordrin-

Virksomhedsguiden

Virksomhedsguiden giver adgang til information og vejledning om opstart, drift og udvikling af virksomhed. Desuden får virksomhederne overblik over ydelserne på tværs af den offentlige erhvervsfremme – herunder alle virksomhedsrettede indsatser under Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, den lokale erhvervsservice, erhvervshusenes ydelser, klyngeindsatsen og tilbud fra statslige ordninger som Innovationsfonden og Vækstfonden.

Virksomhedsguiden giver virksomhederne bedre mulighed for selvbetjening og styrker den digitale tilgængelighed af viden og vejledning, så den offentlige indsats er åben 24/7 og skaber mere værdi for flere. Samtidig vil den digitale vejledning og overblikket over erhvervsfremmesystemet kunne understøtte den fysiske vejledning, der foregår i erhvervsfremmesystemet.

Via offentlige data og adfærdsdata videreudvikles Virksomhedsguiden med selvhjælpsværktøjer og personaliseret indhold til den enkelte virksomhed. Samtidig skal Virksomhedsguiden understøtte datadeling mellem aktørerne i erhvervsfremmesystemet, så de enkelte indsatser og den digitale erhvervsfremme bliver mere målrettet og sammenhængende.

Pejlemærker for decentral erhvervsfremme

Lokal og regional forankring

Lokale og regionale udfordringer, muligheder, vilkår og erhvervsstyrker er grundlaget for den decentrale erhvervsfremme, der skal række ud til alle typer af virksomheder.

Forenkling

Bestyrelsen vil fremme et mere enkelt, digitaliseret og overskueligt erhvervsfremmesystem med færre og stærkere aktører og nemt tilgængelige ydelser.

Virksomhedernes behov

Decentral erhvervsfremme skal levere relevante, efterspurgte og professionelle tilbud, der er tilrettelagt med virksomhedernes behov i centrum.

Partnerskab og samarbejde

Via partnerskaber og løsninger leveret i fællesskab med andre tilbydes virksomhederne de bedste muligheder for at udvikle sig.

Arbejdskraft og social inklusion

Virksomhedernes adgang til kvalificeret arbejdskraft skal styrkes ved at uddanne og efteruddanne flere med relevante kvalifikationer, tiltrække og fastholde højtkvalificeret udenlandsk arbejdskraft og øge virksomhedernes sociale inklusion.

Innovation og styrkepositioner

Flere virksomheder skal udvikle nye produkter og services via styrket innovationskultur og -kapacitet og en konsolideret klyngeindsats, og vækstpotentialet i dansk turisme skal indfries.

Grøn omstilling og cirkulær økonomi

Flere virksomheder skal omstille sig til at drive deres forretning på grønnere og mere bæredygtige måder, og udvikling og eksport af grønne og cirkulære løsninger skal styrkes.

Iværksætteri

Flere iværksættere skal lykkes, og de nye virksomheders udvikling og skalering skal øges, blandt andet ved at styrke iværksættermiljøerne i hele landet.

Digitalisering og automatisering

Virksomhedernes digitale niveau og sikkerhed samt brug af automatiserede løsninger og robotter skal styrkes.

Internationalisering

Virksomhedernes internationalisering skal øges gennem øget internationalt samarbejde, evnen til at håndtere global usikkerhed og styrket parathed til omstilling og eksport.

ger og potentialer i alle dele af landet – både i byer, landdistrikter og lokal- og yderområder, samt koordination med statslige indsatser og ordninger.

Overskuelig og tilgængelig erhvervs- og turismefremme

Strategien og pejlemærkerne kræver et fast blik på at fremme et mere enkelt, sammenhængende og behovsdrevet aktørlandskab i erhvervsfremmesystemet. Med virksomhedernes behov i centrum skal opgaverne løses af de bedst egnede aktører, der kan levere lokalt og regionalt forankrede ydelser af høj kvalitet. Med denne strategi tages et vigtigt skridt i den retning.

I figur 1 ses de vigtigste offentligt finansierede aktørgrupper i erhvervsfremmesystemet.

Generelle rammevilkår som skatter, afgifter og infrastruktur har stor betydning for virksomhedernes udviklingsmuligheder, men fremgår ikke af figuren, da de ligger uden for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses lovgivne formål og dermed strategiens fokus.

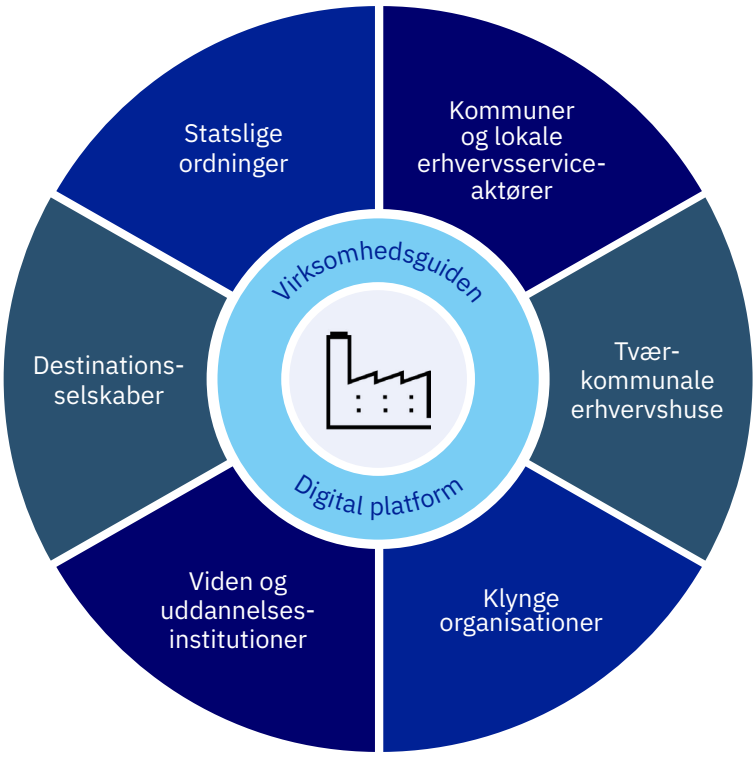
Danske virksomheder kan købe ydelser på et bredt og velfungerende privat marked. Det marked er – og bør være – virksomhedernes primære kilde til kapital, rådgivning og vidensformidling. Det offentlige erhvervsfremmesystem og Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse supplerer og understøtter det private marked, når det enten ikke findes eller ikke i tilstrækkelig grad imødekommer virksomhedernes behov. I forlængelse heraf vil bestyrelsen fremme private aktørers involvering i gennemførelsen af erhvervsfremmetilbud og undgå konkurrenceforvridning.

Erhvervsfremmesystemet bindes sammen af Virksomhedsguiden, der giver virksomhederne adgang til information og vejledning og fungerer som den digitale indgang til erhvervsfremmesystemets ydelser.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil indtænke Virksomhedsguiden i udmøntningen af strategien for at understøtte et mere overskueligt og datadrevet erhvervsfremmesystem, der i højere grad gør brug af digitale værktøjer til at nå en bredere målgruppe af virksomheder.

Strategien understøtter den kommunale erhvervsfremmeindsats og giver kommunerne gode rammer for at styrke egen erhvervsindsats i sammenhæng med den samlede decentrale erhvervsfremmeindsats.

Figur 1. Erhvervsfremme med virksomhederne i centrum

Den lokale erhvervsfremmeindsats udgøres af erhvervsservice og erhvervsudvikling. I kommunerne kan virksomhederne blandt andet få 1:1-vejledning, der hjælper dem videre, og deltage i kollektive arrangementer om emner af mere grundlæggende karakter. Den lokale erhvervsfremmeindsats varetages forskelligt på tværs af landet. Nogle steder er indsatsen forankret i kommunale enheder. Andre steder varetages indsatsen i samarbejde mellem kommuner og erhvervshuse eller private erhvervsserviceaktører, fx lokale erhvervsråd. Den lokale erhvervsservice er med sin nærhed, tilgængelighed og kendskab til virksomhederne afgørende for et erhvervsfremmesystem, der møder lokale behov og udfordringer.

De tværkommunale erhvervshuse styrker erhvervsudviklingen i hele Danmark ved at gøre specialiseret erhvervsservice tilgængeligt for alle typer af virksomheder med udgangspunkt i deres respektive oplande. Det gælder blandt andet vejledning om drift og udvikling, regelefterlevelse og organisatoriske problemstillinger i den enkelte virksomheds forretning om fx ejer- og generationsskifte, automatisering, digitalisering og eksport. Som knudepunkt i erhvervsfremmesystemet tilbyder erhvervshusene uvildig behovsafklaring og henviser til og samarbejder med private aktører og rådgivere, klyngeorganisationer og statslige ordninger mv.

Erhvervshusene kan være operatør på erhvervsfremmeprojekter, der ligger i naturlig forlængelse af deres kerneopgaver med specialiseret erhvervsservice. Gennem kerneopgaverne og relaterede projekter opbygger erhvervshusene vigtig viden om virksomhederne i deres lokalområde. Det er grundlaget for et fortsat strategisk parløb mellem erhvervshusene og Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse.

Klyngeindsatsen spiller en central rolle i den decentrale erhvervsudvikling. Strategien udpeger en række danske erhvervs- og teknologiområder som ramme for fremtidens klyngeindsats. På hvert område skal virksomhederne møde én landsdækkende klyngeorganisation, som er tilgængelig for målgruppen af virksomheder i hele landet. Klyngeorganisationerne skal være en bærende kraft for innovation i verdensklasse inden for deres respektive økosystem gennem samarbejde

Konkretisering i udmøntningsplaner

Strategien, herunder bestyrelsens mission og pejlemærker, vil blive konkretiseret i handlingsplaner (udmøntningsplaner). Udmøntningen vil bygge på:

- Dialog med lokale og regionale aktører om virksomhedernes behov, udfordring og potentialer i alle dele af landet – både i byer, landdistrikter og lokal- og yderområder
- Omsætning af strategiske pejlemærker til krav og kriterier tilpasset den enkelte udmøntning
- Specifikke mål for konkrete udmøntninger med udgangspunkt i de strategiske pejlemærker
- Løbende læring via analyser, evaluering og effektmåling samt opfølgning på pejlemærkerne
- Koordination med statslige indsatser og ordninger

Udmøntningsplanerne omsættes til virksomhedsrettede aktiviteter gennem annonceringer, udbud, puljer og direkte tildelinger med henblik på, at erhvervsfremmeaktører opnår finansiering til at levere de tilbud til virksomheder m.fl., som bestyrelsen prioriterer midler til.

mellem virksomheder og med viden- og uddannelsesinstitutioner, investorer, iværksættermiljøer, myndigheder, den offentlige sektor mv.

På turismeområdet samles de lokale indsatser i færre og stærkere destinationsselskaber med det formål at udvikle attraktive destinationer i samarbejde med de statslige aktører. Turismeaktørerne kan derudover på linje med virksomheder fra andre brancher drage nytte af det samlede erhvervsfremmesystem.

Viden- og uddannelsesinstitutioner skaber og formidler viden, der giver grundlag for ny og bedre forretning, bidrager til innovation gennem netværk og kommercialisering af viden og uddanner en stor del af fremtidens arbejdsstyrke. De spiller en nøglerolle i forhold til, at der er adgang til ny viden og den nødvendige kvalificerede arbejdskraft, så virksomheder kan udvikle sig og forblive konkurrencedygtige.

På det statslige niveau tilbydes en række højt specialiserede ordninger. De favner eksportfremme, investeringsfremme, kapitalformidling og tilskud til innovation. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil udmønte sin strategi i dialog med de statslige aktører og opfordre til, at de i arbejdet med nationale indsatser også iagttager strategiske prioriteter, potentialer og perspektiver i den decentrale erhvervsfremmeindsats og anerkender de tværkommunale erhvervshuses centrale placering i den henseende.

Desuden kan erhvervsorganisationer og faglige organisationer understøtte bestyrelsens arbejde via deres direkte dialog med erhvervsliv og medarbejdergrupper.

Endelig har regionerne ansvaret for en række områder med stor betydning for regional udvikling, herunder kollektiv trafik, kulturel virksomhed, uddannelse og miljø. Regionerne får desuden styrkede rammer for deres arbejde med at udvikle erhvervsuddannelser og øvrige ungdomsuddannelser gennem anvendelse af

midler fra Den Europæiske Socialfond fra 2021 og frem. Disse områder har snitflader til decentral erhvervsfremme, og derfor vil Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse søge dialog og samarbejde med regionerne med henblik på sammenhæng mellem den decentrale erhvervsfremmeindsats og regionernes udviklingsopgaver, hvor det er relevant.

Datadrevet strategi skabt i partnerskaber

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse igangsatte først i 2019 en række analyser om lokale og landsdækkende erhvervsvilkår og erhvervsøkonomi. De indgår i strategiarbejdet og har givet et stærkt datagrundlag, der gør det muligt at sammenligne på tværs af landet og mellem erhvervsområder. For fremtiden vil Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse også arbejde datadrevet med at udmønte og evaluere strategien.

Men data kan ikke stå alene. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har derfor i strategiarbejdet lagt stor vægt på at lytte til virksomheder, lokale erhvervsserviceaktører, kommuner, regioner, erhvervslivets organisationer, fagbevægelsen, videninstitutioner, klyngeorganisationer, innovationsnetværk og andre decentrale og statslige erhvervsfremmeaktører for at forstå virksomhedernes efterspørgsel, behov og udfordringer. I alt har mere end 1.200 interessenter bidraget til strategien. Følgende har spillet en særlig rolle:

- I samarbejde med de tværkommunale erhvervshuse har bestyrelsen gennemført syv decentrale workshops med fokus på lokale og regionale perspektiver. Det blev efterfølgende suppleret af en afsluttende konference. De regionale kapitler er skabt i et partnerskab mellem bestyrelserne for de tværkommunale erhvervshuse og Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse. Erhvervshusene har inddraget deres kommunale baglande og andre lokale aktører for at sikre lokal forankring og en tæt relation til virksomhederne.
- Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse nedsatte desuden et underudvalg. Gennem møder med repræsentanter fra blandt andet viden- og uddannelsesinstitutioner har udvalget styrket forståelsen af samspillet mellem erhverv, forskning og teknologi i Danmark.
- Det Nationale Turismeforum, der styrer den offentlige turismefremme i Danmark og sætter den strategiske retning i dansk turisme, har leveret et væsentligt bidrag til strategiens turismekapitel.

Strategiens opbygning

Strategien skal kunne gøre en forskel for virksomheder i hele landet. Hvert af strategiens delelementer og de valg og fravalg, der er truffet, er udarbejdet med dette fokus. Strategien bygger på tre forskellige perspektiver på at fremme virksomhedernes vækst og udvikling. Hvert perspektiv er vigtigt og kan ikke stå alene. Sammen giver de et helstøbt billede af strategiens veje til konkurrencedygtige virksomheder i hele landet:

- Del 1 handler om generelle drivkræfter for vækst og udvikling i hele Danmark, der går på tværs af virksomhedernes branche, type og størrelse, og som byder på muligheder og udfordringer for virksomheder i hele landet.
- Del 2 udpeger 11 danske styrkepositioner og to spirende områder. De danner grundlag for fremtidens klyngeindsats, hvor midler udbydes i 2020. Inden for turisme træder det offentlige turisme fremmesystem i stedet for en klynge indsats.
- Del 3 beskriver regionale drivkræfter for vækst og udvikling. Her ses på de mest fremtrædende muligheder og udfordringer i hvert af de tværkommunale erhvervshuses opland. Det sætter rammen for en indsats, der tilrettelægges, så den bedst muligt møder lokale muligheder og forskelle og drager nytte af et stærkt lokalt ejerskab og engagement. Der kan således være behov for forskellige indsatser i forskellige dele af landet. Desuden fremgår det, hvordan bestyrelsen vil fremme udvikling i grænseregionerne ved den dansk-svenske og dansk-tyske grænse. Erhvervshusenes bestyrelser har taget stort ansvar særligt i denne del af strategien, og får en stærk rolle i at føre ambitionerne ud i livet.

Del 1. Drivkræfter for vækst og udvikling i hele landet

Dansk erhvervslivs mulighed for at starte, drive og udvikle konkurrencedygtige virksomheder påvirkes af en række forhold, som har betydning i alle dele af landet. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har prioriteret kvalificeret arbejdskraft og social inklusion, iværksætteri, grøn omstilling og cirkulær økonomi, innovation, digital omstilling og automatisering samt internationalisering.

Disse tværgående drivkræfter er valgt på baggrund af analyser og dialog med virksomheder og andre aktører i hele landet, blandt andet i forbindelse med de afholdte workshops og den afsluttende konference. Med det fokus vil bestyrelsen ruste virksomhederne til at kunne imødegå forandringer i markedet ved at fremme virksomhedernes evne til at øge produktiviteten, konkurrenceevnen, omstillingsparatheden, gøre sig internationalt gældende og bidrage til grøn omstilling. Yderligere er indsatsområderne i tråd med EU's prioriteter i strukturfondene og kobler sig dermed til Europas samlede vækstagenda, ligesom de på hver sin vis bidrager til at understøtte FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.

Selvom drivkræfterne er relevante for virksomheder på tværs af landet, vil muligheder og udfordringer variere fra område til område. Samtidig har lokale og regionale forhold stor betydning for, hvordan disse drivkræfter bedst understøttes. En indsats for iværksætteri skal fx tage højde for, om der findes et driftigt miljø af andre iværksættere i området, om der er uddannelsesinstitutioner med stærke traditioner for at tænke iværksætteri, og om der er risikovillig kapital. De regionale kapitler i del 3 har netop til formål at adressere disse mere lokalt og regionalt forankrede forhold, som er afgørende for den decentrale erhvervsfremme.

I praksis griber de tværgående drivkræfter ofte ind i hinanden. Dette samspil kan være afsæt for og en kritisk succesfaktor i virksomhedernes forretningsudvikling. Naturligt medfører det et behov for samarbejde og koordination mellem erhvervsfremmeaktører, hvis kerneopgave er knyttet op på de enkelte drivkræfter.

De følgende kapitler beskriver de seks drivkræfter. I hvert kapitel har bestyrelsen prioriteret et antal underliggende strategiske fokusområder. De er valgt ud fra, hvor der vurderes at være det største potentiale for at understøtte virksomhedernes behov – enten ved nye eller supplerende tiltag. Samtidig er der taget højde for analyser og interessenters input såvel som hensynet til at sikre en sammenhængende erhvervsfremmeindsats, der understøtter virksomhederne i at imødegå udfordringer og gribe mulighederne i foranderlige markeder.

Figur 2. Drivkræfter for vækst og udvikling i hele landet

1. Kvalificeret arbejds-kraft og social inklusion

Kvalificeret arbejdskraft, som møder virksomhedernes behov, er en central forudsætning for virksomhedernes konkurrenceevne og udvikling. Under de nuværende positive konjunkturer oplever virksomheder i hele landet udfordringer med at rekruttere den ønskede arbejdskraft med de rette kompetencer, om end der er store lokale og regionale forskelle samt forskelle fra branche til branche og fra virksomhed til virksomhed.

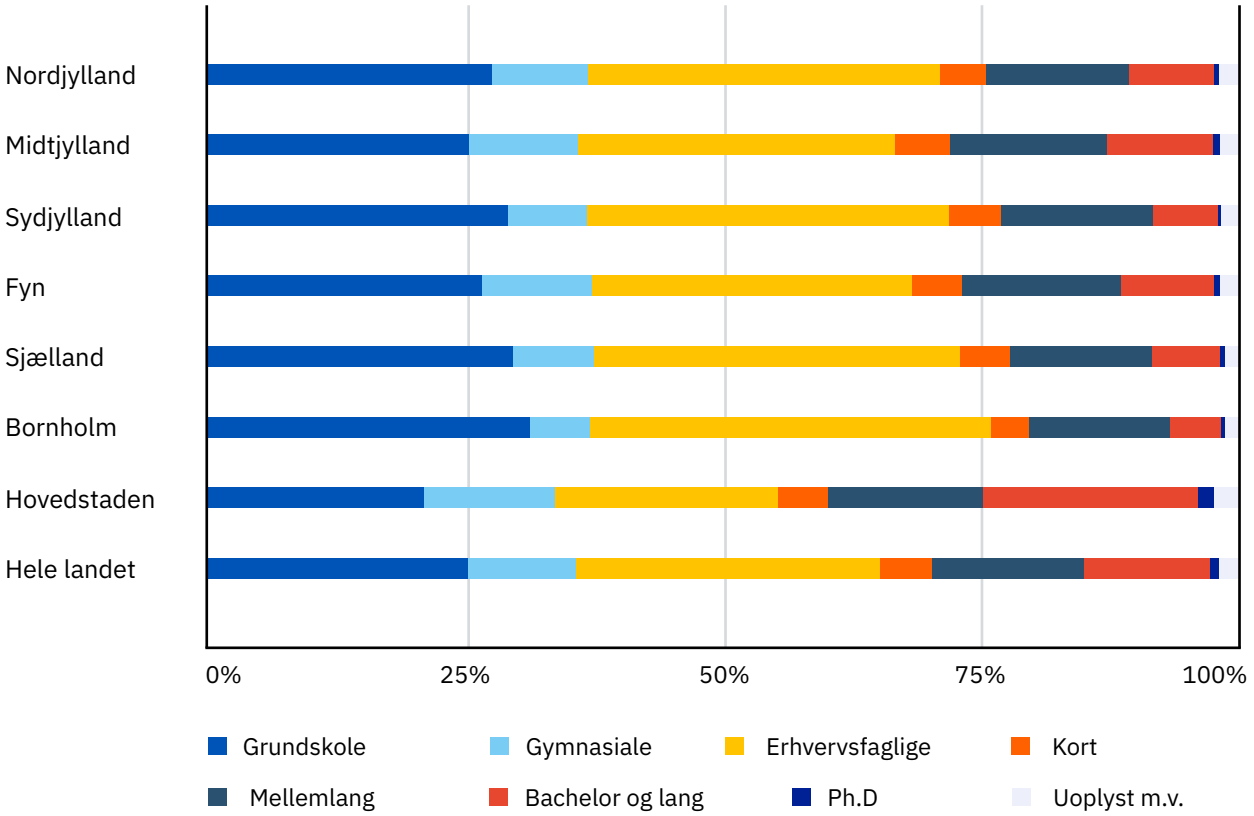
Flere skal derfor uddannes og efteruddannes inden for de uddannelser og fag og på de niveauer, som virksomhederne efterspørger. Samtidig skal indsatsen for tiltrækning og fastholdelse af højtkvalificeret udenlandsk arbejdskraft styrkes inden for udvalgte områder, hvor der er rekrutteringsudfordringer i Danmark. Ligeledes skal arbejdsstyrken udvides med borgere, som i dag står uden for arbejdsmarkedet.

Virksomhedernes udfordringer og behov varierer på tværs af landet. Som figur 3 illustrerer, er der forskel på befolkningens uddannelsesniveau på tværs af erhvervshusenes respektive oplande. Andelen af 25-69-årige, hvis uddannelsesniveau er bachelorniveau eller højere, er markant højere i erhvervshus Hovedstadens område end i resten af landet. Omvendt er der relativt flere i oplandet til erhvervshus Sjælland med en erhvervsfaglig uddannelse end i resten af landet. Hertil kommer den demografiske udvikling i Danmark med ændret alderssammensætning og øget urbanisering, som kan udfordre virksomheder beliggende i land- og yderområder.

Forskelle i erhvervsstrukturerne betyder, at der er forskel på de kompetencer, virksomhederne efterspørger på tværs af landet. Samtidig med at virksomhederne oplever rekrutteringsudfordringer, er der en gruppe borgere, der står uden for arbejdsmarkedet.

De økonomiske konjunkturer, den teknologiske udvikling og brancheforskydninger stiller konstant krav om udvikling af arbejdsstyrkens kompetencer og dermed også krav til virksomhederne om at arbejde med medarbejdernes efteruddannelse. På samme vis stiller det krav til uddannelsessystemet om at udbyde uddannelser og efteruddannelse på niveauer, der hele tiden modsvarer virksomhedernes behov.

Figur 3. 25-69-åriges højest fuldførte uddannelse fordelt på erhvervshusområder, 2019

Kilde: Danmarks Statistik

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse ønsker at styrke virksomhedernes adgang til kvalificeret arbejdskraft. Dette kan ske ad flere veje: fra uddannelse og efteruddannelse over fastholdelse af international arbejdskraft til social ansvarlighed og ansættelse af borgere på kanten af arbejdsmarkedet.

Målrettet uddannelse til virksomhedernes behov gennem stærke partnerskaber

Jobfunktioner for især ufaglærte og kortuddannede bliver i stigende omfang automatiseret og digitaliseret. Det betyder, at arbejdsstyrken i højere grad end tidligere skal være i stand til at tilpasse sig arbejdsmarkedet. Omskoling og efteruddannelse til nye kompetencer og jobfunktioner er afgørende for såvel virksomheder som medarbejdere og ledere, fx opkvalificering fra ufaglært til faglært, øgede digitale og naturfaglige kompetencer, øget viden om grøn omstilling, sprogkompetencer mv.

Der er et betydeligt potentiale i at få SMV'er til at arbejde mere strategisk og langsigtet for at sikre kvalificeret arbejdskraft i fremtiden. SMV'er har ofte få interne ressourcer til at arbejde strategisk med kompetenceudvikling, ligesom manglende kendskab til mulighederne i efteruddannelsessystemet kan være en barriere for at udnytte tilbuddene optimalt.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte et tættere samarbejde mellem aktørerne i beskæftigelsessystemet, viden- og uddannelsesinstitutioner og erhvervsfremmesystemet med henblik på at styrke både den enkelte medarbejders motivation for og virksomhedernes arbejde med at investere mere i opkvalificering af ufaglærte til faglærte samt i efter- og videreuddannelse af medarbejdere, fx med fokus på at medarbejdernes nye kompetencer kan omsættes i praksis. Hos virksomhederne sætter Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse fokus på, at kompetenceudvikling bliver en aktiv, integreret og prioriteret del af flere virksomheders udvikling.

Fakta

- Den forgæves rekrutteringsrate blandt virksomheder har været jævnt stigende fra 2010 og frem til foråret 2018. Siden da er den forgæves rekrutteringsrate faldet og er nu på niveau med 2014/2015. I juni 2019 var der 62.600 forgæves rekrutteringer målt over det seneste halvår, svarende til en forgæves rekrutteringsrate på 20 pct. Andelen varierer fra 17 pct. på Fyn til 21 pct. i Hovedstaden/Sjælland.[1]
- I Danmark havde 83 pct. af de 25-34-årige mindst én ungdomsuddannelse i 2016. Danmark ligger på niveau med OECD-gennemsnittet og Sverige, men efter lande som fx Finland (90 pct.).[2]
- I Danmark har knap 9 pct. af arbejdsstyrken en STEM-uddannelse, hvilket er på niveau med OECD-gennemsnittet. Danmark ligger dog under lande som fx Tyskland og Sverige.[3]

Udover et fokus på den livslange læring, som blandt andet fordres som følge af den digitale og teknologiske omstilling, er det nødvendigt med et tæt samarbejde mellem blandt andet erhvervsliv og viden- og uddannelsesinstitutioner omkring uddannelse af kvalificeret arbejdskraft, hvis virksomhedernes behov for højtkvalificeret og specialiseret arbejdskraft skal mødes.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse er optaget af at understøtte lokale partnerskaber mellem erhvervsliv, faglige organisationer, viden- og uddannelsesinstitutioner, kommuner, De Regionale Arbejdsmarkedsråd, regioner og andre offentlige aktører om kvalificeret arbejdskraft. Samarbejderne kan fx have fokus på at afdække behov og understøtte udviklingen af studie- og uddannelsesretninger, der matcher virksomhedernes behov både lokalt og nationalt, ligesom virksomheder kan understøttes i at anvende eksisterende muligheder. Der kan fx være tale om nye forsøgsprogrammer, forsøg med nye praktikordninger, fleksible kursus- eller uddannelsesforløb, kompetenceudviklingsforløb på tværs af flere virksomheder med samme behov, erhvervskandidatuddannelser eller attraktive studiemiljøer. Endelig kan der sættes ind med indsatser, der øger antallet af ansøgere til bestemte uddannelser, både erhvervsfaglige og videregående uddannelser, fx inden for STEM-området.

Et tættere lokalt samarbejde mellem virksomheder, kommuner og regioner, erhvervsskoler, uddannelsesinstitutioner og videregående uddannelser er centralt for at kunne sætte ind med indsatser, der kan skabe et bedre match mellem udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft på længere sigt set fra virksomhedernes perspektiv. Ligeledes vil tættere lokale samarbejder og partnerskaber endvidere kunne bidrage til at understøtte et bedre flow af viden, kompetencer og arbejdskraft fra uddannelsesbyerne til SMV'er i hele landet. Det kan blandt andet ske ved, at SMV'erne som en del af deres strategiske arbejde med at sikre kvalificeret arbejdskraft og de rette kompetencer i fremtiden i højere grad får kendskab til den værdi, som medarbejdere med videregående uddannelser, herunder akademikere, kan bidrage med. Tilsvarende kan personer med videregående uddannelser i højere grad tilskyndes til at tage job i SMV'er på tværs af landet. Det kan fx ske ved et øget samarbejdsfokus mellem SMV'er og uddannelsesinstitutionerne i løbet af uddannelsen, som blandt andet kan medvirke til øget brobygning og flow for dimittender til det første job på arbejdsmarkedet.

Input fra workshops og konference

- Indsatser på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsområdet bør være tættere koordineret og sammenhængende. Dette gælder både nationalt og lokalt.
- Virksomhederne efterlyser mere fleksible og praksisnære uddannelsestilbud.
- Der bør være fokus på at tiltrække udenlandsk arbejdskraft, fastholde udenlandske studerende samt at få danskere i udlandet hjem igen.
- Særligt SMV'er kan mangle strategisk fokus på udvikling og opkvalificering af medarbejderne.
- Det er vigtigt, at flere unge tager en erhvervsfaglig uddannelse, så der i fremtiden er adgang til den kvalificerede arbejdskraft, som virksomhederne vil efterspørge.
- SMV'er kan have en række barrierer for at ansætte akademikere. Samtidig har arbejdstagerne også manglende indsigt i mulighederne ved ansættelse i en SMV.
- Der er et potentiale i at holde seniorerne længere på arbejdsmarkedet.
- Der er muligheder i at få flere på kanten af arbejdsmarkedet i beskæftigelse. Flere virksomheder skal informeres om mulighederne og motiveres til at inkludere udsatte borgere i virksomheden.
- Flere socialøkonomiske virksomheder vil overleve, hvis de hjælpes på vej til at styrke deres markedsmæssige fokus.
- De ufaglærte kan have barrierer for at uddanne sig.

Tiltrækning og fastholdelse af international arbejdskraft

Generelt er der i store dele af verden efterspørgsel efter og konkurrence om den højtkvalificerede og specialiserede arbejdskraft, og danske virksomheder oplever, at det i stigende grad er svært at tiltrække udenlandsk arbejdskraft. Dette skyldes både den globale konkurrence, men også at især mange SMV'er ikke har erfaring med at rekruttere fra udlandet. Endelig kan det være en udfordring at fastholde de udenlandske medarbejdere over længere perioder.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil derfor rette fokus på at øge tiltrækningen og fastholdelsen af højtkvalificeret arbejdskraft fra udlandet i de tilfælde, hvor det ikke er muligt at rekruttere kompetencerne i Danmark, og hvor det ikke er muligt eller realistisk at uddanne eller efteruddanne den eksisterende arbejdsstyrke inden for en tidshorisont, der matcher virksomhedens behov.

Indsatsen kan fokusere på både de specialiserede faglærte, højtuddannede medarbejdere, herunder forskere, samt fastholdelse af internationale studerende i Danmark til ansættelse i danske virksomheder.

Chancen for at fastholde udenlandske studerende kan fx styrkes gennem mere sammenhængende uddannelses- og karriereforløb blandt andet ved at tilbyde danskundervisning og bedre muligheder for praktik og studiejob.

Udvidelse af arbejdsudbuddet gennem social inklusion

Virksomhedernes adgang til arbejdskraft påvirkes af arbejdsudbuddet. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte inklusionen af borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Større inklusion kan både give virksomhederne adgang til værdifuld arbejdskraft og

have den positive effekt for virksomhederne, at kulturen på arbejdspladsen kan løftes til at være mere rummelig og hjælpe udsatte medborgere på vej.

Samtidig er det naturligvis af stor menneskelig værdi for de udsatte borgere, der står uden for arbejdsmarkedet, hvor selv få timers beskæftigelse kan betyde en forøget livskvalitet og en tilknytning til arbejdsmarkedet.

Øget social inklusion af udsatte ledige kan ske gennem virksomhederne, blandt andre de socialøkonomiske virksomheder. Virksomhederne kan via mentorer og andre indsatser få styrket deres parathed og muligheder for at modtage og indsluse udsatte borgere med afsæt i virksomhedens efterspørgsel og behov og den enkelte borgers potentiale og muligheder for at opnå ordinær beskæftigelse. Der kan blandt andet arbejdes med at understøtte og styrke den virksomhedsrettede indsats og efterspørgsel efter borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Målet bør være, at virksomheden oplever, at den sociale inklusion bidrager til forretningen og har en positiv social effekt for borgeren og virksomhedens ansatte. Ligeledes kan der sættes ind med indsatser, som forbedrer de udsatte unges muligheder for at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse eller en ungdomsuddannelse, så de kan blive en del af arbejdsstyrken. Endvidere kan der understøttes partnerskaber og samarbejder mellem socialøkonomiske virksomheder og ordinære virksomheder, der ønsker at tage et socialt ansvar.

Personer med fysiske og psykiske handicap kan ligeledes have svært ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse kan bidrage til at styrke erhvervsfrekvensen for denne målgruppe af borgere, fx ved at flere virksomheder præsenteres for mulighederne for at ansætte personer med handicap.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *Uddannelses- og videninstitutioner*, der har ansvaret for at uddanne og efteruddanne de unge og arbejdsstyrken.
- *De Regionale Arbejdsmarkedsråd*, der har til opgave overordnet at sikre bedre koordination og aktørsamarbejde i forbindelse med voksen- og efteruddannelsesindsatsen med henblik på at skabe et bedre match på arbejdsmarkedet.
- *Kommunerne*, der blandt andet har ansvaret for vejledning af unge i forbindelse med uddannelsesvalg, ligesom kommunerne er ansvarlig myndighed for beskæftigelsesindsatsen.
- *Teknologipagten*, der er etableret på tværs af det offentlige, virksomheder, uddannelsesinstitutioner og organisationer med det formål at få flere til at arbejde med, interessere sig for og uddanne sig inden for STEM.
- *Workindenmark*, der er det offentlige tilbud til danske virksomheder med behov for at rekruttere højtkvalificeret udenlandsk arbejdskraft.
- *Regionerne*, der kan bidrage til at skabe stærke partnerskaber om kvalificeret arbejdskraft, og styrke erhvervsuddannelser og øvrige ungdomsuddannelser bl.a. via midler fra Den Europæiske Socialfond.

2. Iværksætteri

Iværksættere og vækstvirksomheder skaber fornyelse og vækst i dansk økonomi og udfordrer de etablerede virksomheder til at forny sig og blive mere konkurrencedygtige. Det er derfor afgørende, at vi i Danmark fortsat skaber nye succesfulde virksomheder, der kan bidrage til vækst og udvikling. Det kræver, at flere iværksættere i hele Danmark lykkes – både med at stifte og drive virksomhed og med at opnå vækst, skalere og eksportere.

Andelen af nyetablerede virksomheder relativt til aktive virksomheder, kaldet etableringsraten, har de seneste år i Danmark stabilt været på ca. 10-12 pct. Det er lidt over gennemsnittet i OECD.[6] Danmark ligger dog under gennemsnittet i OECD målt på virksomhedernes overlevelsesrate det første år. Det kan være tegn på en høj markedsdynamik. Det kan også være tegn på, at iværksætterne mangler viden, kompetencer og forretningsforståelse i opstartsfasen.[7] Dette understøttes af, at kun hver anden iværksætter vurderer, at Danmark har en stærk iværksætterkultur. De peger blandt andet på manglende netværksaktiviteter som en af hovedudfordringerne.[8]

Der ligger et potentiale i at fremme en stærkere iværksætterkultur i hele landet. Dels med henblik på at flere vælger livet som iværksætter, dels med henblik på at flere iværksættere skal lykkes – ikke bare det første år, men også gerne vokse til succesfulde iværksætterfortællinger. Succesrige iværksættere kan ligeledes bidrage til at fremme iværksætterkulturen.

Danmark har en række erhvervsmæssige styrker. Inden for flere af de erhvervsområder kan iværksættere være med til at udvikle danske svar på globale udfordringer og dermed skabe grobund for nye vækstsucceser, der er med til at løse store samfundsudfordringer, fx i tråd med FN's verdensmål.

Endelig er adgangen til kapital en generel udfordring for iværksættere. I Danmark er markedet for kapital generelt velfungerende, men i de helt tidlige faser kan det være vanskeligt for iværksættere at rejse kapital til virksomhedens første udviklingstrin. Derfor understøttes private investeringer i de tidlige faser af det offentlige, blandt andet i regi af Vækstfonden og Innovationsfonden.

Tabel 1. Nye virksomheder samt antal højvækstvirksomheder fordelt på regioner, 2016

Region	Nye virksomheder, 2016	Antal gazeller/højvækstvirksomheder skabt i perioden 2013-2016
Nordjylland	1.563	15
Midtjylland	3.841	45
Syddanmark	3.370	36
Hovedstaden	8.813	101
Sjælland	2.620	23
I alt	20.207	220

Kilde: Danmarks Statistik

Strategiske fokusområder

Det er en væsentlig prioritet for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, at flere iværksættere skal lykkes. Det kræver et velfungerende og sammenhængende iværksætterøkosystem, der er forankret i lokale og regionale muligheder og potentialer, og en stærk iværksætterkultur rundt i landet, hvor mange har kompetencer og vilje til at starte og skalere egen virksomhed.

Flere iværksættere skal lykkes

Iværksættere er forskellige og har forskellige behov. De kan både være faglærte, tech-iværksættere, studenteriværksættere, spinoffs, unge, erfarne mv., og der er forskel på behovene, alt efter hvilken type virksomhed de vil starte, og hvilken udviklingsfase de er i. Uanset indsats og målgruppe er det vigtigt, at iværksætterne mødes af et kompetent erhvervsfremmesystem, der kan matche iværksætternes forskellige behov og forventninger.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil bidrage til at understøtte iværksættere i opstartsfasen. Tiltag, der fx tilbyder udvikling af forretningskompetencer, øger virksomhedernes evne til at sammensætte et stærkt team og opnå opstartsfinansiering, er nogle af de områder, hvor en styrket indsats kan bidrage.

Yderligere har Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse fokus på at fremme en stærk iværksætterkultur. Det vil blandt andet ske ved et fortsat fokus på entreprenørskab i uddannelsessystemet og ved at styrke iværksættermiljøer og spinoff-muligheder på de danske viden- og uddannelsesinstitutioner. Det kan ligeledes tilgodeses gennem lokale indsatser, der inspirerer og ansporer flere til at blive iværksættere.

Styrkelse af iværksættermiljøer

En vigtig del af det danske iværksætterøkosystem er fysiske iværksættermiljøer, som mange steder drives af private. I tilknytning til universiteter og andre uddannelsesmiljøer spiller studentervæksthuse og lignende miljøer også en vigtig rolle for iværksættere, der udspringer af uddannelsesinstitutionerne. Her kan iværksætterne danne netværk og udvikle deres kompetencer fx ved at få adgang til videnmiljøer, professionel rådgivning mv. En vigtig betingelse for at skabe stærke lokale iværksættermiljøer er, at de er godt forbundet til det øvrige økosystem, så iværksætterne derigennem kan få adgang til nationale aktører og investorer.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil fokusere på at understøtte de allerede velfungerende iværksættermiljøer og bidrage til at opdyrke nye miljøer i områder, hvor der er behov for det, og hvor det kan styrke udnyttelsen af lokale potentialer og muligheder.

Fakta

- Antallet af nye virksomheder, som stiftes i Danmark, er et stykke under niveauet fra før finanskrisen. Det gælder særligt uden for de større byer.[4]
- Kun en lille andel af danske virksomheder bliver såkaldte vækstvirksomheder, og andelen er under gennemsnittet blandt OECD-landene.[5]

Input fra workshops og konference

- Iværksættere er en bred målgruppe med forskellige behov.
- I Danmark vælger en lille andel af befolkningen at blive iværksættere, hvilket blandt andet skyldes befolkningens forkærlighed for sikkerhed gennem et lønmodtagerjob.
- Kultur, kompetencer og kapital er tre nøglefaktorer for iværksætteri.
- Virksomhedernes overlevelsesrate og vækst understøttes bedst gennem gode iværksættermiljøer i lokalområdet.
- I de største danske byer understøttes iværksætteri i høj grad gennem stærke iværksættermiljøer. Derudover er der også flere gode inkubationsmiljøer i forlængelse af viden- og uddannelsesinstitutionerne.
- Uden for de største byer er iværksætteri afgørende for at skabe vækst i lokalområderne. Dette gælder for iværksætteri på alle niveauer og i alle brancher. Her mangler der dog typisk veludviklede iværksættermiljøer.

Vækst og skalering

For at få flere iværksættere ind i vækstforløb skal iværksætternes adgang til specialiserede kompetencer, netværk og investorer styrkes. Det kan fx ske gennem acceleratorforløb, som løbende tilpasses iværksætternes behov. Det kan også ske gennem indsatser, der bygger bro mellem lokale iværksættermiljøer og nationale samt internationale aktører eller øvrige indsatser, der styrker iværksætternes netværk og vækst.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse ser desuden et særligt potentiale i at målrette indsatser inden for områder, hvor Danmark har særlige styrker og konkurrencefordele, fx inden for velfærd og bæredygtige og grønne teknologier. Samfundsansvar og bæredygtighed er vigtige konkurrenceparametre, hvor danske iværksættere kan bidrage med løsninger. Derfor ser Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse muligheder i at styrke Danmark som grønt iværksætterland og stille skarpt på socialt og bæredygtigt iværksætteri gennem støtte til såkaldte impact-iværksættere. Den offentlige sektors indkøb, udvikling og samarbejde med private virksomheder spiller en særlig rolle i den sammenhæng.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for iværksætteri

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *Kommunerne*, der understøtter iværksætterindsatsen med vejledning af generisk og grundlæggende karakter, fx 1:1 vejledning, som kan hjælpe før-startere og iværksættere videre.
- *De tværkommunale erhvervshuse*, der tilbyder individuel specialiseret vejledning til iværksættere og etablerede virksomheder.
- *Innovationsfonden*, der yder statslige tilskud, og *Vækstfonden samt private fonde* yder lån og egenkapitalinvesteringer til iværksætteri og innovation.
- *Business angels*, altså private enkeltinvestorer, der er vigtige aktører, der oftest i en tidlig fase foretager egenkapitalinvesteringer i nye virksomheder, hvorved de er med til at udfylde et finansielt hul frem til egentlig vækstkapital.
- *Fonden for Entreprenørskab*, der er det nationale omdrejningspunkt for entreprenørskabsundervisning i uddannelsessystemet. Fonden styrker herigennem den danske iværksætterkultur ved, at elever og studerende får kompetencer og motivation til at starte virksomhed.
- *Universiteter og øvrige uddannelsesinstitutioner*, der i varierende grad har indsatser, som fremmer iværksætteri og videnoverførsel til virksomheder, der kan føre til innovation.
- *En række private aktører*, der spiller en vigtig rolle i iværksætterøkosystemet. Særligt i de større danske byer har iværksætterne adgang til stærke private iværksættermiljøer, herunder fx private eller offentligt medfinansierede accelerator- og inkubationsaktiviteter, hvor udvalgte iværksættere deltager i træningsforløb og fællesskaber, der understøtter udvikling, vækst og skalering. Som led i klyngeaktiviteter har flere klyngeorganisationer tilbud til iværksættere, fx adgang til universitetsmiljøer, innovationssamarbejder og sparring og netværk med virksomheder inden for klyngen.
- *The Trade Council og de danske innovationscentre*, der tilbyder individuel rådgivning og gruppebaserede forløb for startups, der ønsker at skalere eller skaffe risikovillig kapital og innovationspartnere internationalt.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervsfremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

3. Grøn omstilling og cirkulær økonomi

Der er et stort potentiale for danske virksomheder i at udvikle nye grønne og cirkulære løsninger til både det nationale og det internationale marked. Der er ligeledes et stort potentiale for virksomhederne i at effektivisere deres ressourceforbrug og blive endnu bedre til at arbejde sammen på tværs af værdikæderne til gavn for miljøet og klimaet samt virksomhedernes innovation, konkurrenceevne og eksportmuligheder.

Vi er i Danmark langt med grøn omstilling, men der er stadig mange uudnyttede muligheder. Det gælder i alle brancher og i alle dele af landet. Især mange SMV'er tøver med at få taget hul på de nye forretningsmuligheder.

Samtidig åbner den stigende globale efterspørgsel efter nye grønne og cirkulære løsninger for mange nye forretnings- og eksportmuligheder for danske virksomheder. Der er således stort globalt fokus på at balancere økonomisk vækst med en mere bæredygtig og klima- og miljøvenlig udvikling, hvilket er klart afspejlet i Paris-aftalens klimamål og i FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. I EU er der blandt andet sat nye mål for genanvendelse af ressourcer og omstilling til vedvarende energi, ligesom den danske regering har sat et ambitiøst mål om reduceret udledning af drivhusgasser.

Tabel 2. Omsætning af grønne varer og tjenester fordelt på erhvervshusområder, 2017

Erhvervshusområder	Omsætning af grønne varer og tjenester	Grøn omsætning i pct. af samlet omsætning i erhvervshusområder
Hovedstaden	39,9 mia. kr.	7 %
Sjælland	16,1 mia. kr.	4 %
Fyn	14,1 mia. kr.	10 %
Sydjylland	32,0 mia. kr.	12 %
Midtjylland	99,2 mia. kr.	22 %
Nordjylland	26,3 mia. kr.	14 %

Anm.: Den geografiske afgrænsning følger erhvervshusgeografien, idet Bornholm indgår i Hovedstaden, og Middelfart indgår i Fyn.

Kilde: Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.

Den grønne omstilling hverken kan eller skal drives alene af erhvervslivet, men omstillingsbehovet giver nye muligheder og udfordringer for virksomhederne. Gennem samarbejde på tværs i bredeste forstand kan den decentrale erhvervsfremme understøtte, at flere virksomheder udnytter forretningspotentialerne og håndterer de nye krav og forventninger i markedet på en effektiv og ansvarlig måde.

Inden for grøn omstilling har Danmark en forholdsvis stærk erhvervsmæssig specialisering sammenlignet med udlandet, især vest for Storebælt, hvor fremstillingserhvervene inden for grøn energi og miljøteknologi er koncentreret. Til gengæld har hovedstadsområdet forholdsvis mange virksomheder inden for videnservice knyttet til grøn energi og miljøteknologi.[17]

Dansk beskæftigelse og eksport inden for særligt grøn energi er gået tilbage de seneste år. Det kan blandt andet skyldes kompleks energiregulering i andre lande, hvor krav om produkttilpasning, integration med eksisterende systemer mv. ofte er en udfordring for især SMV'er.

Inden for cirkulær omstilling har SMV'erne flere udfordringer, blandt andet fordi omstillingen typisk kræver ny viden, nye kompetencer, nye samarbejder på tværs af værdikæden samt langsigtede investeringer. Alt det kan være vanskeligt i mindre virksomheder, når der samtidig skal være skarpt fokus på den daglige drift.

Cirkulær økonomi understøttes blandt andet gennem øget brug af data og digitalisering. Generelt er de grønne virksomheder lidt mindre digitaliserede end det øvrige erhvervsliv i Danmark.[18]

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse prioriterer den grønne omstilling og et øget fokus på cirkulær økonomi. Denne dagsorden skal styrkes i alle brancher og blandt virksomheder i hele Danmark, særligt i SMV'er. Det er ligeledes en central prioritet for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, at grønne og cirkulære danske virksomheder fortsat udvikler og eksporterer nye innovative løsninger.

Grøn omstilling og cirkulær økonomi bredt i erhvervslivet

Der er store økonomiske og miljø- og klimamæssige potentialer ved at udbrede grøn omstilling og cirkulær økonomi bredt i dansk erhvervsliv. Det kræver, at virk-

Fakta

- Trods øget globalt fokus på bæredygtighed er dansk beskæftigelse[9] og eksport inden for særligt grøn energi faldet de seneste år.[10]
- I 2017 omsatte danske virksomheder grønne varer og tjenester[11] for ca. 228 mia. kr.[12]
- Omsætningen af grønne varer og tjenester udgør ca. 10 pct. af BNP.[13]
- Implementeringen af Paris-aftalen forventes at indebære investeringer for over 13.500 mia. dollars verden over.[14]
- Genanvendelsesandelen for EU's medlemslande skal hæves til 65 pct. i 2035,[15] og mindst 32 pct. af EU's samlede energiforbrug skal komme fra vedvarende energikilder i 2030.[16]

somhederne på tværs af brancher og i hele landet kan udvikle og se ind i en positiv business case i forhold til at omlægge til mere bæredygtige produktionsmetoder, forretningsmodeller mv.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil styrke adgangen til viden og kompetencer inden for grøn omstilling og cirkulær økonomi blandt virksomhedernes ledelse og medarbejdere, fx. via rådgivnings- og vejledningsforløb, kompetenceudvikling og sparring, blandt andet vedrørende principper inden for cirkulær økonomi og cirkulære forretningsmodeller.

Udnyttelse af de cirkulære forretningsmuligheder indebærer ofte en omfattende omstilling af hele virksomheden og af dens samarbejder på tværs af værdikæden med leverandører og kunder. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte denne omstilling blandt andet gennem øget matching af virksomheder, etablering af offentlig-private partnerskaber og ressource- og vidensamarbejder på tværs af værdikæder, hvor regionale og lokale muligheder, perspektiver og potentialer bringes i spil.

Udvikling af innovative grønne og cirkulære løsninger

Dansk erhvervsliv har et stort potentiale i at udvikle nye grønne og cirkulære løsninger. Samtidig er Danmark blandt de mest digitaliserede lande i EU. Danmark Erhvervsfremmebestyrelse vil derfor blandt andet understøtte indsatser, der fremmer virksomhedernes brug af offentlige og private data samt digitale teknologier i nye grønne og cirkulære forretningsmodeller. Ligeledes vil Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse prioritere en grøn og cirkulær omstilling ved at fremme innovative indsatser med fokus på virksomhederne og deres værdikæders ressourceeffektivitet, så blandt andet råvarer og materialer genanvendes og udnyttes bedst muligt, hvormed det miljømæssige fodaftryk reduceres.

Verdensmålene som løftestang for styrket eksport af grønne og cirkulære løsninger

Der ligger et stort potentiale i at understøtte dansk erhvervsliv i at udnytte de muligheder, der følger af et øget internationalt fokus på bæredygtighed og klima. Der er derfor forretningsmæssige perspektiver i at styrke eksportparatheden blandt grønne og cirkulære startups og SMV'er, hvilket ligeledes berøres i kapitlet vedrørende internationalisering.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte og styrke virksomhedernes evne til at eksportere grønne og cirkulære løsninger fx ved at øge virksomhedernes interne kompetencer, styrke tilpasningen af grønne og cirkulære løsninger til internationale markeder samt formulering af eksportstrategier for grønne og cirkulære virksomheder.

Input fra workshops og konference

- Den grønne omstilling og investeringer heri vil tage tid ude i virksomhederne. Især i mindre virksomheder med et skarpt driftsfokus.
- SMV'erne mangler kompetencer og viden til grøn og cirkulær omstilling, og hvordan man kan styrke virksomhedens ressourceeffektivitet.
- Der er store muligheder i grøn omstilling og cirkulær økonomi for virksomhederne, men de skal have hjælp til at se mulighederne – både ud fra et økonomisk, konkurrencemæssigt og samfundsmæssigt perspektiv for dermed at forankre omstillingen strategisk.
- Virksomhederne har vanskeligt ved at arbejde med cirkulær økonomi. Det er mere komplekst at skulle agere i et system på tværs af virksomheder og værdikæder.
- Der er store muligheder i at understøtte virksomhedernes forretningsudvikling inden for det grønne område, herunder både med henblik på grønne forretningsmodeller og at benytte digitale løsninger.

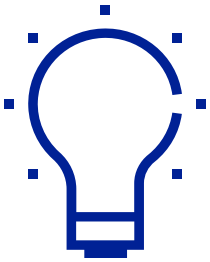
En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for grøn omstilling og cirkulær økonomi

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *Danmarks Grønne Investeringsfond*, der er en selvstændig statslig lånefond, som yder lån til private virksomheder, almene boligorganisationer samt offentlige selskaber og institutioner mv. og medfinansierer projekter med fokus på energibesparelser, vedvarende energi og ressourceeffektivitet.
- *MUDP, EUDP og GUDP,* der er tre store statslige udviklings- og demonstrationsprogrammer, som støtter udvikling, test og demonstration af nye miljø- og energiteknologiske løsninger samt grønne projekter inden for fødevareerhvervet.
- *Innovationsfonden*, der medfinansierer grøn og cirkulær omstilling via en række programmer, herunder Grand Solution, InnoBooster og InnoFounder.
- *The Trade Council,* Udenrigsministeriet, der yder rådgivning om og tilskud til danske virksomheders internationale aktiviteter. The Trade Council er til stede på mere end 70 markeder, har lokal indsigt og netværk til virksomheder, myndigheder og beslutningstagere og tilbyder sektorspecialiseret rådgivning til dansk erhvervsliv, herunder inden for grøn energi og miljøteknologi.
- *State of Green*, der er et dansk offentligt-privat partnerskab med fokus på international markedsføring af grønne danske kompetencer, produkter og løsninger inden for energi, vand, byer og cirkulær økonomi.
- *De Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS'er)*, der understøtter udvikling, test og demonstration af nye miljø- og energiteknologiske løsninger gennem forsknings- og udviklingssamarbejder og adgang til test-, demonstrations- og udviklingsfaciliteter.
- *Private fonde*, der også støtter grøn omstilling, fx støtter Industriens Fond biogasbranchen og plastindustrien i forhold til blandt andet at fremme plastgenanvendelse og udvikle metoder og værktøjer til grøn og cirkulær omstilling bredt i industrien.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervsfremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

4. Innovation

Innovation er en central drivkraft for virksomheders udvikling og konkurrenceevne. Introduktion og salg af innovative produkter, teknologier og services, som er nye for markedet eller virksomheden, er centrale elementer i erhvervsmæssig fornyelse. Det samme gælder introduktion af nye processer, organisationsformer eller markedsføringsmetoder.

Innovation udspringer af mange forskellige kilder, fx markedstendenser, kunder, leverandører, lokale netværk, medarbejdere, viden- og uddannelsesinstitutioner mv. Særligt SMV'er har dog udfordringer med at afsætte ressourcer og opbygge kapacitet til innovation.[19]

I det globale marked kan danske virksomheder ofte ikke konkurrere på pris alene. Derfor skal danske virksomheder løbende udvikle sig og finde nye løsninger. Dansk erhvervsliv har gode forudsætninger for at innovere, men der er stadig et potentiale i, at flere virksomheder styrker deres konkurrencekraft gennem udvikling af nye produkter, services og forretningsmodeller. Vi skal have flere innovative virksomheder i hele Danmark. Innovationskulturen, -kapaciteten og -modenheden i SMV'er skal styrkes, og bedre brobygning til viden- og uddannelsesinstitutioner skal understøtte grundlaget for succesfuld innovation.

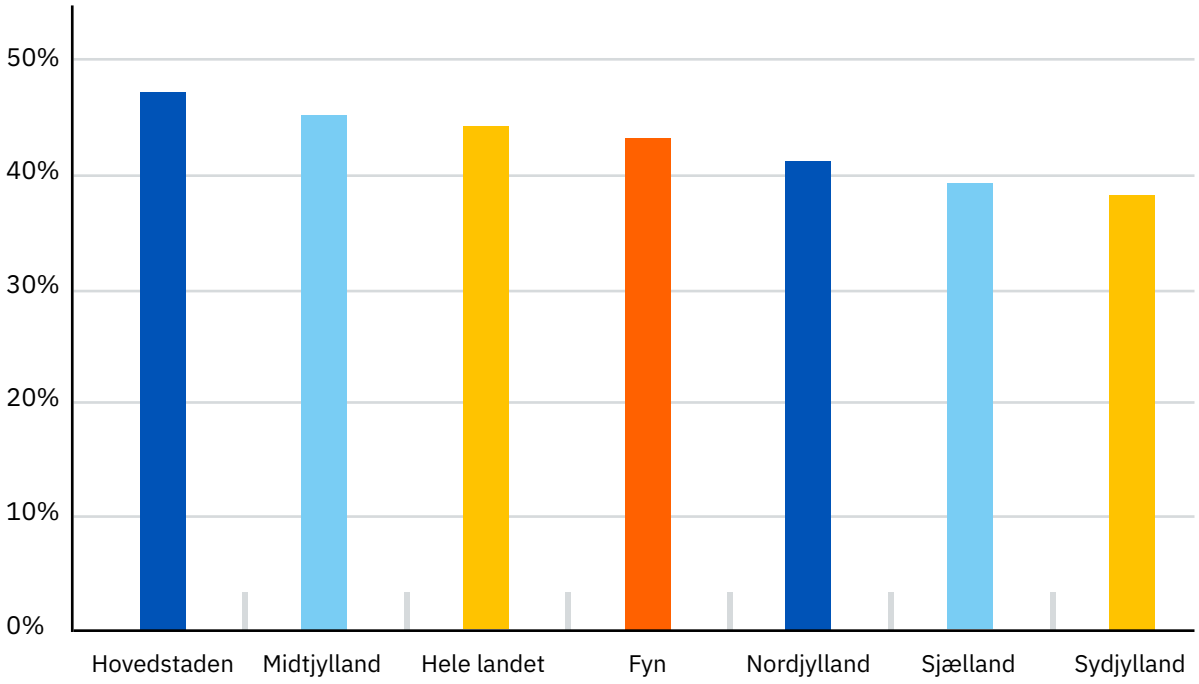
Innovation er vigtig for virksomheder i hele landet. Andelen af innovative virksomheder varierer imidlertid på tværs af landet. Hovedstaden og Midtjylland har de højeste andele af innovative virksomheder, mens Sjælland og Sydjylland har de laveste andele. Det kan blandt andet skyldes, at innovation ofte udspringer af videnmiljøer, der er centreret om de større byer, hvor blandt andet universiteterne er placeret. Ligeledes er der flere virksomheder i Hovedstaden, der investerer i forskning og udvikling sammenlignet med de øvrige landsdele.

Innovation sker ofte i tæt samarbejde med andre. Det kan fx være gennem brugerdreven innovation, samarbejde med den offentlige sektor, leverandørsamarbejder og innovations- og vidensamarbejde med viden- og uddannelsesinstitutioner. SMV'er anvender ofte deres netværk (leverandører, kunder og samarbejdsparter) i udviklingsprojekter, mens de i mindre grad drager nytte af viden og kompetencer fra forsknings- og innovationsområdet.[23]

Store virksomheder kan ofte afsætte flere ressourcer til idéudvikling og in-house innovation sammenlignet med SMV'er. I de mindre virksomheder er fokus ofte rettet mod den daglige drift og den eksisterende forretning, mens der i mindre grad er blik for nytænkning og innovation. Tendensen det seneste årti har været, at de store danske virksomheder fortsat står for hovedparten af de samlede forsknings- og udviklingsinvesteringer, mens SMV'ernes andel falder.[24] Dog har mindre virksomheder ofte lettere ved at omstille sig end store, hvorfor der er potentiale for, at SMV'er kan innovere mere radikalt.

Mange SMV'er ser muligheder i at indgå i innovationssamarbejde med videninstitutioner, men oplever en række barrierer.[25] Det omhandler primært manglende viden om samarbejdsformer og relevante samarbejdspartnere, men skyldes også begrænsede ressourcer hos videninstitutionerne, forskellige tidshorisonter hos SMV'er og videninstitutioner samt forskellige organisationskulturer og kommunikationsformer.

Figur 4. Andel innovative virksomheder fordelt på erhvervshusområder, 2014-2016

Anm.: Data baseret på spørgeskemaundersøgelse. Foreløbige tal. Pga. stikprøvestørrelsen er usikkerheden højere i Sydjylland og på Fyn.

Kilde: Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse er optaget af, at virksomheder i hele landet får styrket deres konkurrencekraft gennem succesfuld innovation. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har særligt fokus på at styrke innovationskraften blandt SMV'er og fremme samspillet i økosystemer centreret omkring virksomhedernes innovationssamarbejde med kunder, leverandører og andre markedsaktører, private såvel som offentlige. Samtidig er der fokus på at bygge bedre bro mellem virksomheder og blandt andet Innovationsfonden og viden- og uddannelsesinstitutioner, herunder GTS'er, så ny viden derfra i højere grad omsættes af virksomhederne til udvikling af nye produkter og services.

Styrke dansk innovationskultur og -kapacitet

Nysgerrighed, plads til nytænkning og ikke mindst kapacitet til at udvikle, afprøve og implementere nye ideer er afgørende faktorer i virksomheders innovationsproces. Samtidig spiller medarbejdernes kompetencer, både i form af faglig viden og forandringsparathed, en betydelig rolle.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil bidrage til at styrke særligt SMV'ers kultur, kapacitet, motivation og modenhed til innovation. Fokus vil blandt andet være på at understøtte øget indsigt i markedstrends, virksomhedernes innovative processer og kapaciteten til at udvikle og implementere innovative produkter, tjenester og processer. Herunder vil fx designtænkning, lokale rollemodeller og praksisorienterede cases om innovation i mindre virksomheder kunne tjene til inspiration. Denne indsats vurderes særlig relevant de steder i landet, hvor der er en relativt lav andel af innovative virksomheder, og hvor der er potentiale i at øge innovationsniveauet inden for lokale erhvervsstyrker.

Nye idéer og opfindelser er en vigtig kilde til iværksætteri og nye forretningsmuligheder. Derfor er det vigtigt, at der på viden- og uddannelsesinstitutioner er gode rammer og miljøer for at starte virksomhed og udvikle forretningsideer med udgangspunkt i den viden, der produceres.

Der findes i dag miljøer omkring de større videninstitutioner og til dels også omkring de mindre med fokus på

Input fra workshops og konference

- Særligt blandt SMV'er er der et uforløst potentiale i at få flere til at erkende deres innovationsbehov og indgå i innovationssamarbejder.
- SMV'er er ikke en ensartet gruppe. Derfor er der behov for en differentiering af indsatserne. Der skal fx skelnes mellem de digitaliseringsparate og ikke-digitaliseringsparate virksomheder, som kræver forskellige tilgange.
- Innovationssamarbejder bør tænkes bredere, så de udover universiteter fx også omfatter erhvervsakademier, hospitaler mv. Særligt for SMV'erne er der andre aktører, som kan tale ind i det sprog og de behov, som virksomheden har.
- Der er et stort potentiale i at få virksomhederne til at tænke i og skabe nye forretningsmodeller.
- Virksomheder kan især have gavn af at blive understøttet i de indledende faser i innovationsprocessen, herunder hjælp til at finde de rette samarbejdspartnere.
- Det vil komme virksomhederne til gavn, hvis der skabes større sammenhæng og samspil mellem de forskellige aktører i innovationsfremmesystemet.
- Innovation bør kommunikeres på en let og forståelig måde blandt andet gennem praksisorienterede cases.

at kommercialisere forskning og viden. Alligevel synes potentialet for at omsætte viden til virksomhed ikke at være indfriet. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil derfor understøtte, at der omsættes mere viden og forskning til iværksætteri og forretningsudvikling. Dette potentiale er bredt forankret på tværs af uddannelsesinstitutioner og uddannelsesretninger.

Øget innovationssamarbejde gennem stærke klynger

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse udpeger erhvervs- og teknologiområder, inden for hvilke der i fremtiden skal tildeles midler til aktiviteter i klyngeorganisationer, som beskrives nærmere i strategiens del 2. De kommende landsdækkende klyngeorganisationer vil blandt andet spille en vigtig rolle i forhold til at fremme innovation blandt SMV'er på de stærkeste og mest lovende erhvervsområder.

Klyngeorganisationer kan medvirke til, at flere virksomheder får øje for mulighederne i innovationssamarbejde. En virksomhedsrettet indsats i klyngeorganisa-

Fakta

- Danmark ligger væsentlig under OECD-gennemsnittet inden for salg af innovative produkter.[20]
- EU kategoriserer Danmark som *Innovation Leader*. Det skyldes især høje scorer på uddannelsesniveau, forskning og infrastruktur, mens Danmark ligger under EU-gennemsnittet i forhold til andelen af innovative SMV'er.[21]
- Der er sammenhæng mellem størrelse på virksomheder og andelen af innovative virksomheder. Jo flere medarbejdere – jo større andel innovative virksomheder.[22]

tionerne kan bidrage til at gøre viden og kompetencer fra forsknings- og innovationssystemet tilgængelig for flere virksomheder, herunder også virksomheder, der ikke i forvejen har innovationsaktiviteter og ikke bruger eksisterende ordninger eller alene innoverer ved egen kraft. I deres faciliterende funktion kan de ligeledes understøtte samarbejde mellem virksomheder af alle størrelser inden for deres fagområde.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil derfor fremme stærke klyngeorganisationer funderet på en bred og aktiv partnerkreds og tæt samarbejde med aktører på forsknings- og innovationsområdet, der kan styrke virksomhedernes innovation med udgangspunkt i virksomhedernes behov.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil bidrage til at understøtte sammenhængskraften og synergien mellem erhvervs- og innovationsfremmeområdet. Der er flere aktører, der sammen med Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse arbejder på at binde de to områder sammen. I forlængelse af klyngeorganisationernes innovationsfremmende funktion vil de naturligt være bindeled mellem erhvervs- og innovationsfremmesystemet.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for innovation

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *Innovationsfonden*, der yder tilskud med henblik på at øge andelen af innovative virksomheder, erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling og øge andelen af højt uddannede medarbejdere i private virksomheder.
- *Vækstfonden*, der yder lån og egenkapitalinvesteringer til virksomheders udvikling, innovation og vækst.
- *MUDP, EUDP og GUDP,* der er tre store statslige udviklings- og demonstrationsprogrammer, som støtter udvikling, test og demonstration af nye miljø- og energiteknologiske løsninger samt grønne projekter inden for fødevareerhvervet.
- På EU-niveau støtter rammeprogrammet *Horizon Europe* forsknings- og innovationssamarbejder, hvor blandt andet virksomheder kan indgå.
- *De Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS'er)*, der understøtter teknologisk udvikling i danske virksomheder gennem forsknings- og udviklingssamarbejder og giver adgang til test- demonstrations- og forskningsfaciliteter.
- *Universiteter og øvrige uddannelsesinstitutioner*, der i varierende grad har indsatser, som fremmer iværksætteri og videnoverførsel til virksomheder, der kan føre til innovation.
- *De danske innovationscentre*, der i udlandet bistår virksomheder med at få adgang til international viden, teknologi og innovationspartnere for at styrke virksomhedernes innovation.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervs-fremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

5. Digitalisering og automatisering

Flere af Danmarks styrkepositioner er under stigende globalt pres. Implementering af digitale løsninger og automatisering kan hjælpe virksomhederne ved at styrke deres produktivitet og konkurrenceevne gennem mere effektive processer, nye onlinebaserede markedsførings- og salgskanaler samt udvikling af digitale produkter, services og platformsbaserede forretningsmodeller.

Konkurrencedygtige virksomheder er fundamentet for at bevare og skabe gode arbejdspladser i Danmark og for at have en høj eksport. Samtidig kan ny teknologi aflaste medarbejdere og imødekomme noget af manglen på arbejdskraft. De nye teknologier kan desuden styrke medarbejdernes mulighed for at levere produkter af høj kvalitet med mindst mulig fysisk nedslidning.

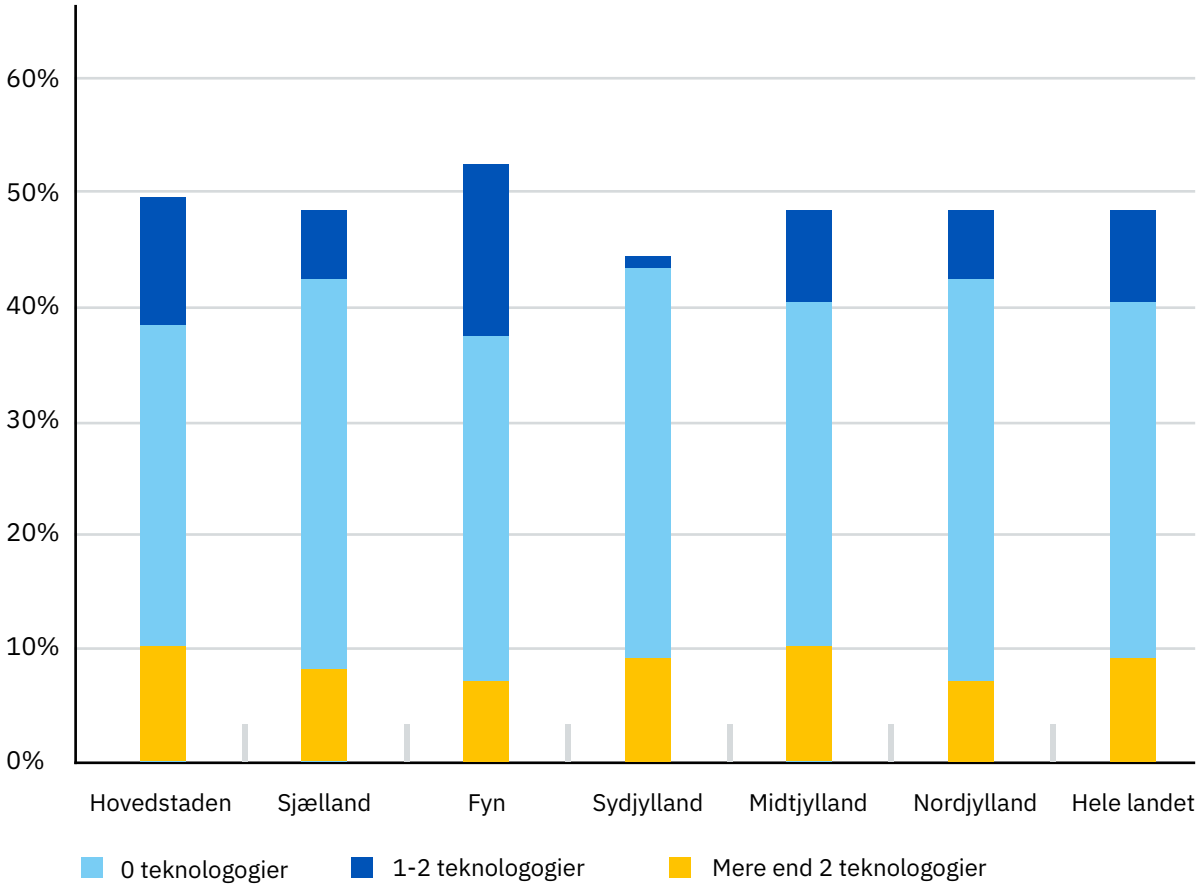
Danske virksomheder er i et internationalt perspektiv langt fremme i anvendelsen af de digitale muligheder – særligt når det gælder relativt basale digitale teknologier (fx regnskab, administration, salg og drift) og anvendelse af industrirobotter.

Der er dog fortsat uudnyttede potentialer. Særligt SMV'erne halter efter i anvendelsen. Flere af de lande, vi normalt konkurrerer med, har overhalet os i anvendelsen af mere avancerede teknologier såsom big data og dataanalyse. Derudover er der væsentlige forskelle på virksomhedernes digitale niveau på tværs af landet.

SMV'er er generelt mindre digitale og automatiserede end store virksomheder, særligt hvis man ser på anvendelse af avanceret teknologi. Det kan i en mindre virksomhed med få medarbejdere være svært at prioritere udviklingsopgaver, der kræver tid, ressourcer, kompetencer samt overblik over nye digitale muligheder. Mange SMV'er har desuden svært ved at tilføre de relevante digitale og tekniske kompetencer gennem rekruttering af eksterne. Dette skyldes, at der generelt er knaphed på medarbejdere med speciali-

Figur 5. Andel af virksomheder, der anvender avancerede digitale teknologier fordelt på erhvervshusområder, 2018

Anm.: Der måles på 7 avancerede digitale teknologier (excl. bredbånd): 3D printer (egen eller ekstern leverandør), robotteknologi (service eller industri), Big Data analyser, IoT til et eller flere formål, maskinlæring, satellitbaserede tjenester, e-eksport. Bornholm indgår ikke på grund af for få observationer.

Kilde: Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.

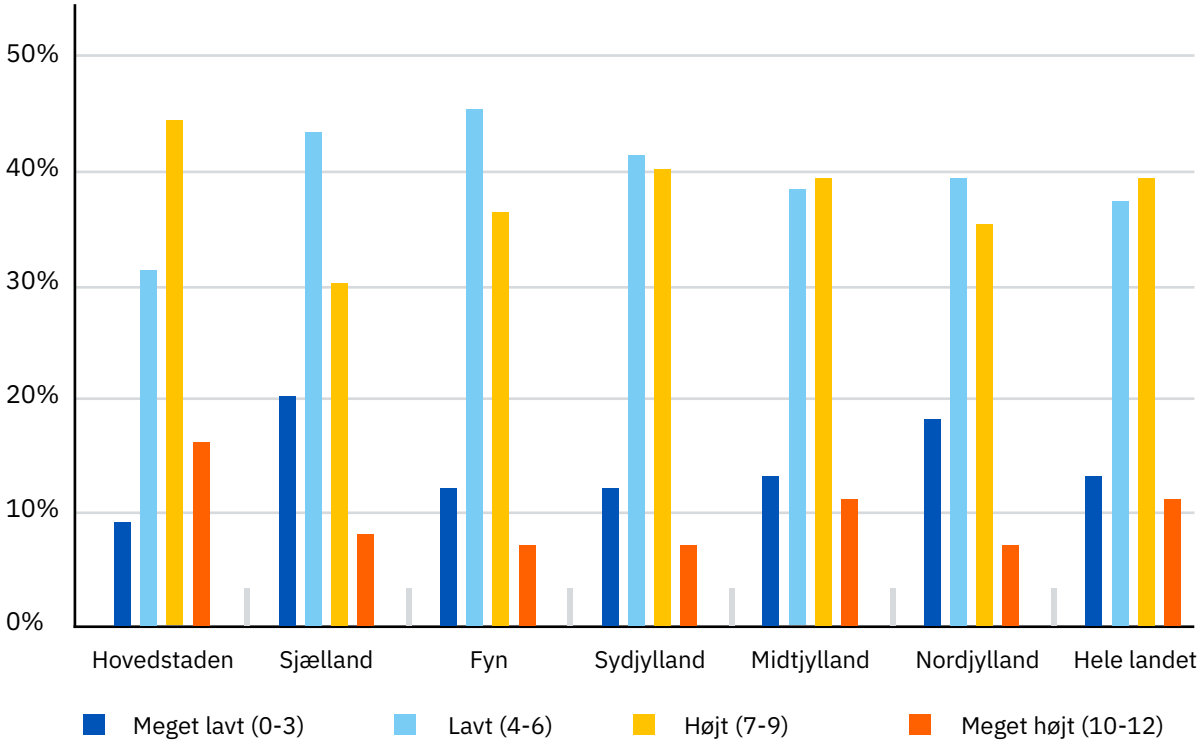
serede digitale kompetencer. I kapitlet om kvalificeret arbejdskraft fokuseres på, hvorledes indsatser kan understøtte virksomhedernes efterspørgsel efter de rette kompetencer.

Der er væsentlige geografiske forskelle på virksomhedernes digitale niveau, hvilket illustreres i figur 5 og 6. Dette billede gælder også, når der tages højde for forskelle mellem brancher og virksomhedsstørrelser.

Inden for flere brancher er salget over den seneste årrække i stigende grad rykket online, både gennem virksomhedernes egne hjemmesider og via online platforme som fx Amazon, Zalando og Alibaba. Mange danske virksomheder har salg via egne hjemmesider, men særligt SMV'er har begrænset salg via online platforme samt eksport via online salg.[31] Der er derfor et stort uforløst potentiale i at udnytte digitale forretningsmuligheder og salgsplatforme over for både slutbrugere samt øvrige samarbejdspartnere i værdikæden – det være sig i Danmark, EU og resten af verden.

Digitalisering, automatisering og dataanvendelse rummer et stort potentiale for vækst, udvikling og innovation og giver mulighed for at udvikle nye tjenester, produkter samt optimere forretningsprocesser. En stor del af danske virksomheder har imidlertid ikke et sikkerhedsniveau, der i tilstrækkelig grad matcher deres risikoprofil.[32] Samtidig rejser den digitale udvikling en række etiske dilemmaer i forhold til ansvarlig dataanvendelse, fordi der sættes digitale spor og af-

Figur 6. Virksomhedernes anvendelse af basale digitale teknologier fordelt på erhvervshusområder, 2018

Anm.: Der måles på 12 basale digitale teknologier, som indgår i EU's digitaliseringsindeks kaldet Digital Intensity Indeks (DII). Bornholm indgår ikke på grund af for få observationer.

Kilde: Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.

gives mange former for data. En forudsætning for at indfri de digitale og teknologiske potentialer er imidlertid, at der er tillid til, at de nye teknologier og data anvendes på en ansvarlig måde. Digital sikkerhed og ansvarlig datahåndtering er således forudsætning for, at virksomhederne kan opnå gevinsterne ved øget digitalisering, ligesom den kan være et internationalt konkurrenceparameter.

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse er optaget af, at SMV'ers anvendelse af digitale løsninger, automatisering og ny teknologi styrkes. Indsatsen skal fremme virksomhedernes parathed til at investere i digitalisering og automatisering gennem bedre adgang til viden og sparring. Derudover skal flere virksomheder drage nytte af avancerede digitale teknologier i udviklingen af nye løsninger, forretningsmodeller mv. Det gælder også i forhold til at understøtte den grønne omstilling i samfundet samt fokus på at styrke digital sikkerhed og ansvarlig datahåndtering.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse er opmærksom på vigtigheden af, at indsatsen tilrettelægges med udgangspunkt i decentrale og branchemæssige forskelle samt virksomhedernes digitale modenhed.

Digital parathed og kapacitet

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil prioritere at understøtte udviklingen af virksomhedernes digitale kultur og de digitale og tekniske kompetencer. Hvis danske virksomheder skal lykkes med at realisere de mulige gevinster ved digitalisering og automatisering, er der behov for en virksomhedskultur præget af nysgerrighed og parathed over for nye digitale og teknologiske muligheder.

Fakta

- De mest digitale virksomheder har i gennemsnit ca. 20 pct. højere arbejdsproduktivitet end de mindst digitale virksomheder.[26]
- Danske virksomheder er generelt blandt de mest digitale i EU, men andre lande investerer kraftigt og overhaler Danmark.[27]
- Anvendelse af avancerede digitale teknologier er lav hos danske SMV'er, og flere sammenlignelige lande klarer sig bedre end os.[28]
- Ca. hver fjerde SMV inden for industrien anvender robotter, og anvendelsen af servicerobotter er fortsat meget lav særligt blandt de små virksomheder.[29]
- Ca. 40 pct. af SMV'erne har et IT-sikkerhedsniveau, der fremstår utilstrækkeligt i forhold til deres risikoprofil, hvilket kan udgøre en barriere for vækst og udvikling gennem digitalisering.[30]

Samtidig skal virksomhedernes kapacitet til at se, hvor øget digitalisering og anvendelse af ny teknologi kan gøre en forskel, styrkes. Dette inkluderer både at forstå, hvilke af virksomhedernes udfordringer der kan løses gennem automatiseringer og digitale teknologier, og at se faldgruberne ved den digitale omstilling.

Virksomhederne skal have de nødvendige kompetencer for på bedst mulig vis at kunne investere i og implementere digitalisering og automatisering. Det kan blandt andet ske gennem styrkelse af efter- og videreuddannelse, som kan øge ledere og medarbejderes digitale kompetencer, nemmere adgang til rekruttering af digitale og tekniske kompetencer og god adgang til vejledning og skræddersyet rådgivning, som med blik for virksomhedens udgangspunkt kan give input til, hvor de bør sætte ind først, hvilke tilgængelige teknologier de bør overveje mv.

Et vigtigt indsatsområde er også opbygning af digital og teknologisk forståelse hos ledere mv. og en kultur i virksomheden for digital transformation og ansvarlighed. Det indebærer blandt andet, at ny teknologi ikke presses ind i gamle/forældede strukturer, men indtænkes på strategisk niveau med nye forretningsmodeller.

Automatisering og robotter

Automatiserede løsninger og robotter i bred forstand kan bidrage til at øge danske virksomheders produktivitet i hele værdikæden, herunder særligt inden for produktion og service. Derudover er løsningerne blevet – og bliver til stadighed – mere fleksible, agile og kollaborative, hvilket øger tilgængeligheden og attraktiviteten hos flere virksomheder. Indførelsen af helt eller delvist automatiserede værdikæder kræver blandt andet opkvalificering af medarbejdernes kompetencer samt ændring af processer og arbejdsgange.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil derfor understøtte, at virksomhederne i højere grad benytter automatiserede løsninger og robotter til at forbedre deres konkurrencekraft.

Digitale frontløbere

Der sker i disse år en hastig teknologisk udvikling inden for avancerede digitale teknologier såsom kunstig intelligens og robotteknologi og heraf afledte nye forretningsmodeller. For at tiltrække talent og investeringer til Danmark er det vigtigt, at Danmark er med i front internationalt inden for udvikling og anvendelse af avancerede digitale teknologier.

Det er derfor et prioriteret område for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse at understøtte virksomhedernes adgang til den nyeste forskning samt innovations- og vidensamarbejder. Fokus skal være på at styrke virksomhedernes næste fase i den digitale og teknologiske omstilling, hvilket vil sige anvendelsen af

Input fra workshops og konference

- Der er stor forskel på virksomhedernes behov, alt efter hvor digitaliseringsparate de er. Indsatser skal derfor målrettes den enkelte virksomhed.
- Der er især et potentiale i at få SMV'er med på den digitale og automatiserede udvikling.
- Digitalisering og automatisering bør benyttes som middel til at forbedre virksomhedernes produktivitet og konkurrenceevne og ikke som et mål i sig selv.
- Ledere og virksomhedsejere kan have svært ved at omsætte digitaliseringens muligheder og dermed se, hvad der kan skabe værdi i deres virksomhed.
- Digitalisering bør kommunikeres på en let og forståelig måde blandt andet gennem caseeksempler.
- Udbredelsen af nye teknologier kan understøttes ved at virksomhederne får adgang til test- og demonstrationsfaciliteter. Virksomhederne kan dermed afprøve teknologier, inden de foretager egne investeringer.
- Virksomhederne mangler digitale kompetencer. Det er derfor nødvendigt at opkvalificere medarbejdere samt eventuelt ansætte studerende eller akademikere med tekniske kompetencer. Her kan yderområderne være særlig udfordret.

mere avancerede teknologier og en højere grad af integration med hele forretningen og værdikæder. Indsatserne kan bestå af privat rådgivning og brobygning til Innovationsfonden, viden- og uddannelsesinstitutioner og digitale hubs. Test- og demonstrationsprojekter kan også bringes i anvendelse enten for at åbne nye markeder for digitale frontløbere eller for at bringe deres evner i spil hos andre danske virksomheder.

Indsatser, der understøtter virksomhederne i at anvende avancerede digitale teknologier, kan ligeledes bidrage til, at virksomhederne bliver konkurrencedygtige på det internationale marked. Dermed kan indsatserne understøtte virksomhedernes internationalisering, som generelt er lav, særligt for iværksættere og SMV'er.

Sikkerhed og dataetik

Med den øgede anvendelse af digitalisering og avanceret teknologi følger ligeledes krav omkring øget fokus på sikkerhed. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse ser digital sikkerhed og ansvarlig datahåndtering som en afgørende faktor for dansk erhvervslivs konkurrenceevne. Manglende kapacitet til at håndtere fx hackerangreb kan have store konsekvenser for virksomheden i form af cyberspionage, mistet data, tabt omdømme, omkostninger til genopretning af systemer mv. Alligevel har knap hver fjerde SMV ikke implementeret helt grundlæggende tekniske sikkerhedstiltag, fx brug af antivirusprogrammer, firewall og back-up. Virksomheder, der er godt rustet mod digitale angreb, og som håndterer data ansvarligt, står stærkt i den internationale konkurrence.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har derfor fokus på at løfte virksomhedernes digitale sikkerhed og håndtering af data på en ansvarlig og etisk måde. Dette gælder både af hensyn til virksomhedernes digitale omstilling og for at understøtte den danske IT-sikkerhedsbranche, der indgår som en del af en den danske styrkeposition inden for digitale teknologier, hvilket fremgår af strategiens del 2 om styrkepositioner og spirende teknologiområder.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for digitalisering og automatisering

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *SMV:Digital*, der er et samlet program med flere indsatser målrettet digitalisering af SMV'er. Der gives blandt andet støtte til privat rådgivning om digitalisering, herunder e-handel, og digitale sprints samt kompetenceudvikling.
- *Innovationsfonden,* der støtter blandt andet digital innovation gennem programmet InnoBooster, ligesom virksomheder støttes i at finde løsninger på store samfundsmæssige udfordringer gennem blandt andet digitale løsninger.
- *Vækstfonden*, der investerer i blandt andet virksomheder med digitale forretningsmodeller og virksomheder, som anvender avancerede digitale teknologier.
- *Digital Hub Denmark*, der har til formål at gøre Danmark til en europæisk frontløber inden for digital udvikling og markedsføre danske digitale styrker.
- *De Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS'er),* der understøtter teknologisk udvikling i danske virksomheder gennem forsknings- og udviklingssamarbejder og giver adgang til test-, demonstrations- og forskningsfaciliteter.
- *Teknologipagten,* der er etableret på tværs af det offentlige, virksomheder, uddannelsesinstitutioner og organisationer med det formål at få flere til at arbejde med, interessere sig for og uddanne sig inden for STEM (science, technology, engineering and math).
- *Dataetisk Råd,* der blandt andet skal skabe dataetisk debat, løbende understøtte en ansvarlig dataanvendelse i erhvervslivet og den offentlige sektor samt arbejde for, at ansvarlig dataanvendelse kan blive et konkurrenceparameter.
- *De danske innovationscentre,* der hjælper danske virksomheder med at hjemtage viden om nyeste teknologier og forretningsmodeller på blandt andet det digitale område.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervsfremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

6. Internationalisering

Danmark er et lille hjemmemarked, og derfor spiller øget internationalisering i de danske virksomheder og international samhandel en afgørende betydning for virksomhedernes konkurrenceevne, produktivitet og vækst. Samtidig øger adgangen til vigtige eksportmarkeder danske virksomheders produktivitet via specialisering og stordriftsfordele, da virksomhedernes vækstmuligheder ikke længere er begrænset af hjemmemarkedets størrelse.

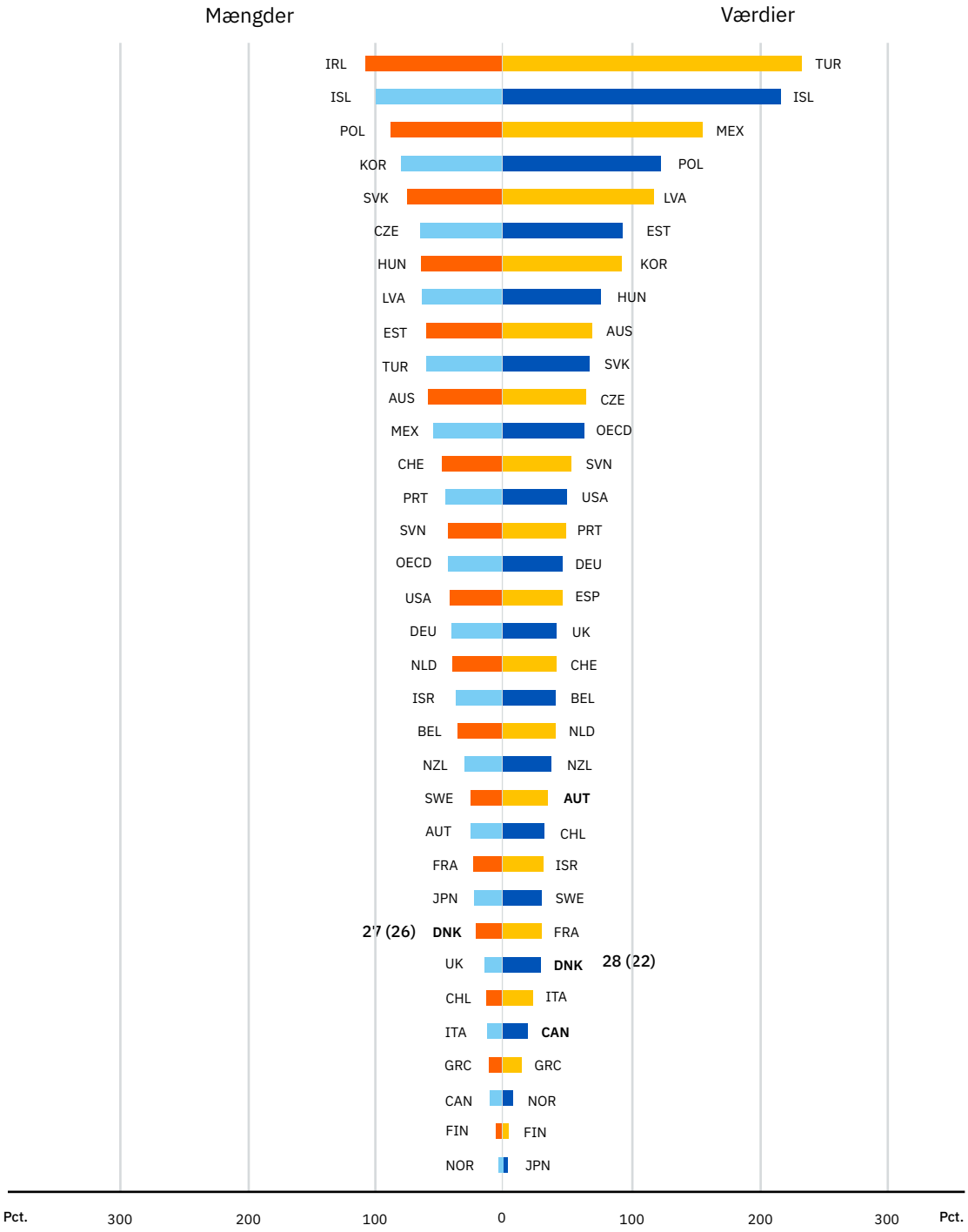
Øget international samhandel betyder, at virksomheder i større udstrækning indgår i globale værdikæder, hvor virksomhederne placerer forskellige dele af en given forretnings- og produktionsproces, hvor hver enkelt del bedst udføres.[33]

Samtidig bidrager udenlandske investeringer i Danmark til øget produktivitet. Dels fordi produktiviteten i disse virksomheder er højere end tilsvarende danskejede virksomheder, dels fordi investeringerne kan resultere i overførsel af viden og teknologi, og dels fordi tilstedeværelsen af udenlandske virksomheder presser danske virksomheder til effektivisering.

Eksport udgør næsten 60 pct. af Danmarks BNP38 og tegner sig for ca. hvert fjerde job i Danmark.[39] På trods af dette orienterer en relativt lille andel af de danske virksomheder sig mod det internationale marked. Særligt blandt SMV'er er internationaliseringsgraden lav, og i de seneste 10 år er danske virksomheders eksport vokset mindre end i de fleste andre OECD-lande, som det fremgår af figur 7.

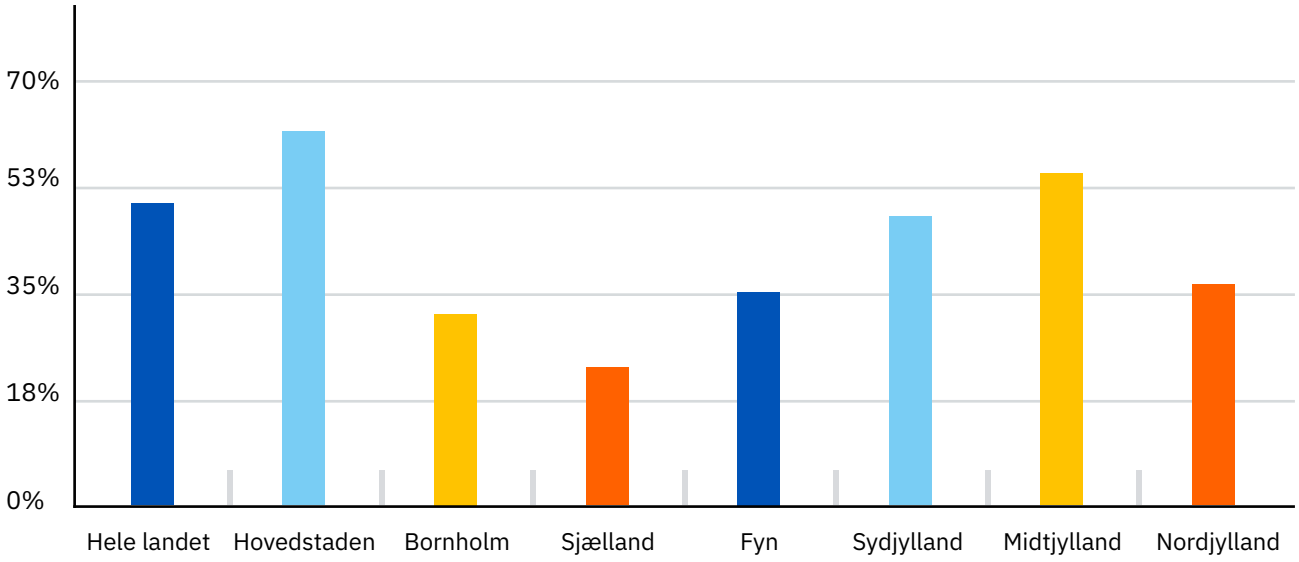
Figur 7. Eksportvækst, 2006-2016

Anm.: Eksport af varer og tjenester, opgjort som værdier i løbende priser og mængder. Tal i parentes angiver DNK's placering for perioden 2005-2015.

Kilde: Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.

Figur 8. Eksport i pct. af BNP fordelt på erhvervshusområder, 2016

Kilde: Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.

Betragtes eksporten ud fra BNP, som i figur 8, er der regionale forskelle. Hovedstadsområdets eksportandel er fx væsentlig højere end i de øvrige erhvervshuses oplande. Det tilfælde skyldes blandt andet, at eksportandelen er opgjort efter virksomhedernes hovedsæde, som ofte er placeret i Hovedstaden. Eksporten spiller ligeledes en stor rolle i Midtjylland, Sydjylland og Nordjylland. Sjælland er omvendt den geografi, hvor eksporten udgør den mindste andel af BNP. Dette skyldes blandt andet, at erhvervsstrukturen i geografien er kendetegnet ved landets højeste andel af enkeltmandsvirksomheder, der i høj grad afsætter deres varer og serviceydelser lokalt.

Analyser viser, at manglende erfaringer, ressourcer og kompetencer, herunder viden om finansiering, er nogle af de centrale udfordringer, der hæmmer SMV'ernes eksport.[40] Mange afholder sig dermed fra internationale satsninger og fokuserer på hjemmemarkedet, fordi det er mere enkelt og mindre risikobetonet. Dette tyder på et uforløst potentiale i, at flere SMV'er bliver eksportparate.

Den øgede internationalisering og øgede internationale samhandel betyder, at virksomhederne og dansk økonomi generelt er påvirket af de internationale markeder samt andre landes handelspolitik og reguleringer. Internationale rammevilkår har altid spillet en stor rolle for virksomhedernes konkurrenceevne, men i takt med at verden er blevet mere sammenhængende og international, er det blevet endnu mere afgørende.

Samtidig står virksomhederne over for internationale markeder, der i stigende grad er præget af usikkerhed på grund af blandt andet Brexit og internationale handelskonflikter, men også over for nye muligheder og globale vækstmarkeder på blandt andet det grønne område. Det stiller krav til virksomhedernes omstillingsparathed, kompetencer og ressourcer, uanset hvilke markeder virksomheden eksporterer til i dag, eller hvor internationale samarbejdspartnere, leverandører og kunder er placeret.

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse er optaget af, at virksomhedernes internationalisering styrkes. Fokus vil særligt være på at øge SMV'ernes parathed og kapacitet til eksport og internationalisering i en tid præget af stigende global usikkerhed såvel som nye muligheder inden for blandt andet grønne og bæredygtige løsninger.

Eksportparathed og internationalt samarbejde

Virksomhederne skal have større fokus på og bedre forudsætninger for at blive internationale og øge eksporten. Det skal både få flere virksomheder, herunder

Fakta

- Små og mellemstore virksomheder udgør 97 pct. af alle eksportvirksomheder, men tegner sig kun for 26 pct. af den danske eksport. Relativt få store virksomheder står således for langt størstedelen af eksporten (74 pct.).[34]
- Kun ca. 9 pct. af de små og mellemstore virksomheder eksporterer.[35]
- Ca. 66 pct. af virksomhedernes internationale handelsrelationer er midlertidige, og 43 pct. af alle eksportordrer er enkeltstående.[36]
- Udenlandskejede virksomheder beskæftiger ca. 300.000 medarbejdere i Danmark og er mere produktive end tilsvarende danske virksomheder.[37]

især SMV'er, men også fx såkaldte "born globals", til at eksportere og understøtte, at virksomhederne kan indgå i globale værdikæder, der giver en kontinuerlig og gensidig samarbejdsrelation.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil bidrage til at styrke virksomhedernes interne kapacitet og parathed til at eksportere og drage nytte af internationalisering. Det kan fx være gennem formulering af eksportstrategier, styrkelse af forretnings- og kompetenceudvikling på områder, som kan styrke eksportparatheden samt ved at understøtte relevante afklaringer i forhold til leverandører, teknologi og distributions- og salgskanalstrategier samt e-handel og platformsbaserede løsninger.

Det kan også være ved at forbedre SMV'ers muligheder for at øge samarbejdsrelationer inden for forskning og udvikling med udenlandske virksomheder, viden- og uddannelsesinstitutioner eller øvrige samarbejdspartnere og derved give virksomhederne adgang til internationale værdikæder eller ny viden. Erfaringer viser, at deltagelse i internationale projekter skaber positive effekter i forhold til virksomheders omsætning og beskæftigelse og kan være et godt sted at starte for virksomhederne.[41] Indsatsen skal kunne tilpasses virksomhedernes forskellige behov, så både små virksomheder, "born globals" og veletablerede SMV'er kan få den relevante hjælp, ligesom indsatsen skal tage afsæt i de regionale og lokale forhold, der gør sig gældende.

Danske virksomheder oplever udfordringer med, at danske produkter og løsninger ikke altid er kompatible og dermed ikke direkte anvendelige i udlandet, hvilket er en konkret hindring for eksport. Ved at understøtte markedsmæssige tilpasninger af produkterne, kan disse gøres kompatible til udenlandske systemer og på denne måde hjælpe virksomhederne mulighed for at eksportere.

Adgang til højt kvalificeret arbejdskraft fra Danmark og udlandet er et centralt led i virksomhedernes evne til øget internationalisering. Det adresseres i kapitel 1 om kvalificeret arbejdskraft og social inklusion.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil fokusere på at tilrettelægge indsatser, der kan fjerne virksomheders barrierer for eksport og internationalt samarbejde, herunder især at give virksomhederne kompetencer og redskaber til at blive eksportparate og kunne indgå i internationale samarbejder.

Verdensmålene som løftestang for internationalisering

Danske virksomheder har en styrke på det grønne område og er godt positioneret til på en og samme tid at bidrage til at løse globale udfordringer med klima, bæredygtighed og grøn energi, ansvarligt forbrug og produktion samt vandrensningsteknologi og effektiv vandforsyning. Som det nævnes i kapitlet om grøn omstilling og cirkulær økonomi, er der perspektiver i at udnytte denne styrke i forhold til det øgede internationale fokus på bæredygtighed og klima.

Input fra workshops og konference

- Der er et stort potentiale i at få flere virksomheder til at se muligheder i et internationalt udsyn, herunder i form af eksport, leverandørsamarbejde og vidensamarbejde.
- Der bør være fokus på indsatser rettet med "born globals" i erhvervsfremmesystemet.
- Der er et stort potentiale i at hjælpe virksomhederne til at blive eksportparate. Der er særligt et uforløst potentiale blandt SMV'erne.
- Der er et stort potentiale i at koble virksomheder sammen, inden de giver sig i kast med internationale initiativer. Samarbejderne kan fx være værdikædeorienterede.
- Virksomheder har behov for individuel og skræddersyet vejledning om internationalisering, da deres situationer er unikke og specifikke.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil sætte fokus på at fremme dansk erhvervslivs udnyttelse af den øgede globale efterspørgsel efter grønne og bæredygtige løsninger. Potentialet skal blandt andet realiseres gennem øget opmærksomhed på eksportmuligheder på området og facilitering af samarbejde mellem fx virksomheder, videninstitutioner og offentlige myndigheder, som i fællesskab kan stå stærkt i den internationale konkurrence.

Global usikkerhed og omstillingsparathed

Danske virksomheders internationale handel udfordres af den øgede globale usikkerhed. Denne usikkerhed skabes blandt andet gennem øget global handelsprotektionisme, handelskonflikter mellem verdens stormagter, nye markeder med øget indflydelse på den globale markedsudvikling, andre landes favorisering af egne industrielle styrkepositioner og søgen efter strategisk autonomi i forhold til deres konkurrenter på de internationale markeder. Det er derfor vigtigt, at virksomhedernes forudsætninger til at imødegå og navigere i den voksende globale usikkerhed styrkes.

Samtidig øger globaliseringen behovet for at omstille produktionen, da virksomhederne skal finde deres plads i den globale økonomi og forsøge at reducere deres sårbarhed og afhængighed af enkelte markeder og samarbejdspartnere. Mange SMV'er indgår i globale værdikæder og er afhængige af udenlandske samarbejdspartnere i forhold til fx indkøb, sourcing, salg, distribution, viden og netværk mv. Afhængighedsforholdet er ofte ikke ligeværdigt, da udenlandske samarbejdspartnere tit er væsentligt større end de danske SMV'er.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil rette et fokus på at understøtte særligt SMV'er til at kunne omstille sig til nye tendenser, generel usikkerhed og omskiftelighed på det globale marked. Det kan blandt andet gøres via risikoanalyse og -håndtering, herunder afklaring af leverandørkæder, afsætnings- og distributionskanaler, scenarieopstilling samt omstilling af produktion og anvendelse af ny teknologi.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for internationalisering

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *The Trade Council,* Udenrigsministeriet, der er til stede på mere end 70 markeder og yder sektorspecialiseret rådgivning om og tilskud til danske virksomheders internationale aktiviteter, herunder eksportfremstød, som decentrale tiltag kan supplere og understøtte.
- *De danske innovationscentre, Udenrigsministeriet, og Uddannelses- og Forskningsministeriet,* der hjælper danske virksomheder med at få adgang til ny viden, teknologi, kapital og innovationspartnere.
- *Invest in Denmark*, Udenrigsministeriet, der tiltrækker udenlandske investeringer til hele Danmark og rådgiver udenlandske virksomheder, der overvejer at etablere sig i Danmark, herunder inden for grøn teknologi.
- *Investeringsfonden for Udviklingslande (IFU),* der yder økonomisk støtte til virksomheder, som ønsker at etablere sig i udviklingslande og vækstmarkeder.
- *EKF Danmarks Eksportkredit,* der hjælper de danske eksportører med internationalisering og eksport ved at stille sikkerhed for deres egen finansiering og skaffe finansiering til deres udenlandske kunder.
- *Vækstfonden,* der giver lån, investering og kaution for virksomheder, herunder også i forhold til at udnytte mulighederne på det globale marked.
- *Private aktører,* der yder tilskud til internationaliseringsaktiviteter og giver rådgivning, som forbedrer erhvervslivets konkurrenceevne, herunder Industriens Fond, Eksportforeningen, private rådgivere etc.
- *De Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS'er),* der understøtter virksomheders internationalisering blandt andet gennem standardiserings- og certificeringsaktiviteter samt adgang til viden og partnere.
- *EU*, der finansierer og medfinansierer internationale samarbejdsprojekter, som danske virksomheder kan deltage i via programmer som fx Horizon og fra 2021 programmet for det Indre Marked, programmet for et Digitalt Europa, Interreg og Den Europæiske Forsvarsfond. Den nationale indsats omkring vejledning om deltagelse i EU-programmer er forankret i både Erhvervsstyrelsen, Energistyrelsen og Styrelsen for Forskning og Uddannelse.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervsfremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

Del 2. Danske styrkepositioner og fremtidens klynger

Samarbejde mellem virksomheder og med viden- og uddannelsesmiljøer og offentlige aktører er en stor del af drivværket bag fornyelse og fremgang i dansk erhvervsliv. Virksomhederne udveksler erfaringer, danner partnerskaber og udvikler forretningsområder baseret på ny viden om tendenser, teknologier, markeder, muligheder og agil regulering.

Klyngeorganisationer spiller en vigtig rolle i at facilitere og fremme sådanne samarbejder, især for SMV'er og deres deltagelse i innovations- og vidensamarbejder. Derfor sætter den decentrale erhvervsfremme rammen om en stærk og decentralt forankret klyngeindsats, der skal være relevant, kompetent og tilgængelig for virksomheder i hele landet. Inden for turismeerhvervet træder den offentlige turismefremmeindsats i stedet for en klyngeindsats.

I 2018 deltog flere end 18.000 virksomheder i klynge- og netværksaktiviteter.[42] Set fra virksomhedernes side har området imidlertid været præget af mange og ofte overlappende aktører og tilbud. For at øge kvaliteten og udbyttet for virksomhederne skal kræfterne samles i færre og stærkere klyngeorganisationer fokuseret på erhvervs- og teknologiområder, hvor Danmark har styrkepositioner eller spirende potentialer, der kan blive fremtidens styrkepositioner.

Med denne strategi udpeger Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse de erhvervs- og teknologiområder, klyngeindsatsen skal fokusere på. På hvert område kan der kun være én offentligt finansieret klyngeindsats for at understøtte en enkel, effektiv og overskuelig klyngeindsats. Udpegningen er grundlag for, at Uddannelses- og Forskningsministeriet tildeler midler til en klyngeindsats målrettet samarbejde og videndeling.

Herudover vil bestyrelsen understøtte klyngeindsatsen på koordineret vis ud fra fire overordnede sigtelinjer:

- Én stærk, professionel og landsdækkende klyngeorganisation skal være den bærende kraft for innovation på de prioriterede områder.
- Klyngeindsatsen skal forankres i en privat klyngeorganisation, der med udgangspunkt i virksomhedernes behov arbejder for at styrke innovation via samarbejde mellem virksomheder og med viden-, teknologi- og uddannelsesmiljøer, myndigheder, kunder og brugere, iværksætter-miljøer og investorer.
- Klyngeorganisationer skal være neutrale samarbejdsplatforme, der favner og er tilgængelige for alle typer af virksomheder på deres erhvervsområde. Både dem, der allerede er innovationsaktive og den bredere målgruppe af SMV'er, der ikke tidligere har fokuseret på innovation eller alene gør det ved egen kraft.
- Klyngeorganisationerne skal udvikle attraktive tilbud og aktiviteter for virksomhederne, der får dem til at tage medansvar for erhvervsområdets udvikling, herunder via privat med-finansiering og repræsentation i organisationernes bestyrelser.

Hermed ønsker Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse at videreudvikle de klyngeindsatser, som virksomheder, kommuner, regioner og staten har bidraget til gennem årene. Fremtidens klyngeindsats forudsætter klyngeorganisationer, der opererer ud fra virksomhedernes strategiske behov, fremmer omsætning af forskning og anden viden til forretning samt samarbejder på tværs om at udnytte og udvikle regionale erhvervsstyrker og sektorspecifikke potentialer i dialog med lokale, regionale og nationale aktører. Det er afgørende, at klyngeorganisationerne er gode til at samarbejde med kommunale og statslige indsatser, herunder henvise virksomheder videre til de tværkommunale erhvervshuse, der er knudepunkter i erhvervsfremmesystemet. Derfor skal klyngeorganisationerne og andre aktører have viden om hinandens services, så virksomhedernes behov imødekommes ved det rigtige tilbud på det rigtige tidspunkt alle steder, og der undgås uhensigtsmæssige overlap.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse lægger i sin klyngeindsats vægt på, at klyngeorganisationerne rækker ud til hele målgruppen på tværs af landet på en effektiv måde og er lydhør over for nye behov og muligheder. Virksomhedernes behov skal styre det geografiske fokus i indsatsen. Det kan fx ske ved aktiviteter målrettet til virksomheder i de forskellige landsdele og understøttes ved samlokalisering med erhvervsfremmeaktører eller klyngeorganisationer med flere geografiske placeringer i en enhedsorganisering. Bestyrelsen finder det vigtigt, at klyngeindsatsen tilrettelægges i respekt for de relevante erhvervsstyrker og -potentialer i strategiens regionale kapitler.

Virksomhederne får de bedste forudsætninger for at innovere, når klyngeorganisationer samarbejder med hinanden og øvrige partnere inden for og på tværs af landegrænser og vante sektorskel.

Tværgående samarbejde kan blandt andet vedrøre internationalisering og udsyn til og samarbejde med partnere, kunder, investorer mv. i andre lande, der styrker virksomhedernes innovation. I den sammenhæng kan klyngeorganisationerne og relevante nationale aktører trække på hinanden, ligesom erhvervshusenes internationaliseringsaktiviteter kan indtænkes. På flere erhvervsområder kan de internationale klyngeaktiviteter fx med fordel koordineres med relaterede danske markedsføringskonsortier. Ligeledes kan det være hensigtsmæssigt at fremme samspil med andre aktørers eksportfremstød og matching af virksomhederne med eksportfremmende finansieringstilbud fra officielle finansieringsinstitutioner.

Tværgående samarbejde handler også om, at flere globale og teknologiske tendenser går på tværs af sektorer. Her er de samlede udfordringer og muligheder større og kræver dybere kendskab til flere sektorer, end hvad én klyngeorganisation effektivt kan varetage alene.

Digitalisering, grøn omstilling og øget bæredygtighed er vigtige dagsordener for virksomheder på tværs af sektorer. Alle klyngeorganisationer bør arbejde med at understøtte virksomhedernes innovation på disse områder. Det kan gøres ved at opdyrke samarbejde og viden om virksomhedernes behov, udfordringer og nødvendige omstilling såvel som om nye muligheder og modeller for at drive forretning.

Dertil kommer andre vigtige tværgående områder, hvor potentialerne bedst indfries inden for og i samarbejde mellem relevante klyngeorganisationer. På disse tværgående områder er det klyngeorganisationernes opgave at inddrage øvrige aktører og eksisterende fora i de relevante faglige miljøer i klyngeindsatsen.

Det gælder blandt andet materialeteknologi, hvor klyngeorganisationer bør samarbejde med de fora, der allerede findes på videninstitutionerne. Det kan blandt andet vedrøre virksomhedernes brug af test-, forsknings- og demonstrationsfaciliteter, herunder forskningsanlæggene European Spallation Source (ESS) og MAX IV. Anvendelse af nye materialer og afledte produktionsteknologier er en vigtig tværfaglig disciplin, der kan optimere eksisterende produkters slidstyrke, genanvendelighed og samlede ressourcebelastning i hele livscyklussen. Nye materialer, kompositter, overflader og fremstillingsformer kan blandt andet understøtte virksomhedernes innovation inden for især avanceret produktion samt energi, byggeri, life science, fødevarer og design. Smart city er et andet tværgående område, hvor digitale teknologier anvendt inden for fx affald, vand, byggeri og belysning kan bidrage til bæredygtighed og livskvalitet i byer og landdistrikter, og hvor potentialet ligeledes påkalder sig et tværgående fokus hos flere klyngeorganisationer. Designmetoder, designtænkning og servicedesign er yderligere områder, som har relevans på tværs af flere klyngeindsatser.

For at samle alle kompetencer og kapaciteter er det vigtigt, at klyngeorganisationerne har en bred og aktiv partner- og medlemskreds. Med udgangspunkt i virksomhedsmedlemmer og viden- og uddannelsesinstitutioner, herunder universiteter, GTS'er, professionshøjskoler og erhvervsakademier med relevans for de givne erhvervsområder, bør kredsen også omfatte myndigheder med reguleringsansvar eller efterspørgselstræk, erhvervs- og arbejdstagerorganisationer, iværksættermiljøer og investorer. Derved kan klyngerne være en del af en infrastruktur, hvor viden og forskning finder ud i virksomhederne, og samfundets udbytte af den offentlige forskning og videnproduktion øges.

Denne infrastruktur skaber størst værdi for virksomhederne, hvis den også involverer investorer, der kan tilbyde risikovillig kapital, og samarbejder med iværksættermiljøer, inkubatorer og acceleratorer. Værdien for især SMV'er øges også, når der faciliteres samarbejde mellem små og store virksomheder om udfordringer, som partnerne ikke kan løse på egen hånd. Her kan klyngeorganisationen være løftestang for innovation ved at skabe en neutral platform for samarbejde mellem virksomheder af forskellig størrelse og med forskellige behov. Derved kan klynger katalysere innovation, udvikling og vækst ved at samle hele økosystemer, så virksomhederne får bedre adgang til alle relevante ressourcer.

Udpegning af erhvervs- og teknologiområder

Klyngeindsatsen skal fokusere på erhvervs- og teknologiområder, som udgør danske styrkepositioner eller spirende områder med stort potentiale. En styrkeposition kendetegnes ved, at danske virksomheder og videnmiljøer er blandt de bedste på deres felt, og at den økonomiske aktivitet har national betydning med konkurrencekraft af høj international kaliber. Bestyrelsen har valgt at fokusere på styrkepositioner inden for brede erhvervs- og teknologiområder, der hænger sammen på tværs af landet, da det understøtter samarbejde med basis i beslægtede behov blandt virksomhederne.

Spirende områder er prioriteret ud fra store og skalerbare potentialer, hvor vækstudsigten peger på vind i sejlene for virksomhederne set i lyset af makrotendenser, globale markeders udvikling og styrken i dansk viden og forskning på området.

Erhvervs- og teknologiområderne er udpeget via viden fra analyser og dialog med aktører, som er aktive i klyngesamarbejder, og for hvem klyngerne er vigtige samarbejdspartnere. Herudfra vurderer bestyrelsen, at klyngeindsatser er et egnet og efterspurgt virkemiddel til at fremme udvikling, vækst og innovation på de udpegede områder. Områderne er udpeget ud fra pejlemærker, der er vurderet for landet som helhed.

Ud fra pejlemærkerne er der udpeget 13 erhvervs- og teknologiområder (11 styrkepositioner og to spirende områder). Det gælder særligt for styrkepositionen turisme, at den ikke udpeges til en klyngeindsats. Det skyldes, at den offentlige turismefremmeindsats træder i stedet for en klyngeindsats. Denne turismeindsats er organiseret i nationale selskaber og tværkommunale destinationsselskaber og rummer desuden en særskilt indsats fra Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, der gennemføres i strategisk koordination med Det Nationale Turismeforum.

De følgende kapitler beskriver de enkelte erhvervs- og teknologiområder til klyngeindsatser samt bestyrelsens turismeindsats.

Alle relevante spirende områder kan ikke identificeres entydigt i en strategiproces. Derfor kan der yderligere identificeres et mindre antal spirende områder i konkurrence i 2020 i tråd med bestyrelsens pejlemærker. Hensigten er at give mulighed for en åben konkurrence, hvor klyngeorganisationer får mulighed for at demonstrere, hvorvidt der på flere områder findes en tydeligt fremspirende erhvervsdynamik, og at en klyngeindsats kan imødekomme behov hos en kritisk masse af virksomheder og har aktiv deltagelse fra stærke danske forsknings- og videnmiljøer.

Pejlemærker for styrkepositioner

- Indtjeningsevne og værdiskabelse
- International konkurrencekraft
- Vækst- og udviklingspotentiale
- Forsknings- og videnmiljøer
- Andre fremtrædende forhold

Pejlemærker for spirende områder

- Dynamik og skalerbarhed
- Globale makrotendenser og nye teknologier
- Forsknings- og videnmiljøer

Figur 9. Danmarks stærkeste og mest lovende erhvervsområder

- Miljøteknologi
- Energiteknologi
- Fødevarer og bioressourcer
- Maritime erhverv og logistik
- Life science og velfærdsteknologi
- Byggeri og anlæg
- Design, mode og møbler
- Avanceret produktion
- Digitale teknologier
- Finans og fintech
- Turisme
- Robot- og droneteknologi
- Animation, spil og film

7. Miljøteknologi

Danmark har højt specialiserede virksomheder inden for miljøteknologi, der med et internationalt fokus og afsætningspotentiale står stærkt i konkurrencen om globale løsninger på fremtidens miljøudfordringer. Miljøteknologi dækker i denne sammenhæng over løsninger inden for blandt andet vand-, luft- og jordrensning, vandforsyning, spildevand, kemikaliesubstitutter, affaldshåndtering, cirkulær økonomi, klimatilpasning, ressourceeffektivitet, procesoptimering af spildreduktion samt nyt og genanvendt plast.

En dansk styrkeposition

Vi har gennem de seneste årtier set, at omverdenen er blevet mere bevidst om, at danske virksomheder kan levere miljøteknologi i verdensklasse. Danske pumper, ventiler og luftrensningsudstyr hjælper lande som Kina, USA, Tyskland og Sverige med at indfri ambitioner om at styrke vandforsyning og miljømæssige hensyn samt udnytte ressourcerne effektivt og undgå forurening.[43]

I Danmark arbejder fx ca. 350 virksomheder med vandteknologier, og de beskæftiger omkring 18.000 medarbejdere. I 2017 eksporterede disse virksomheder for knapt 20 mia. kr., og Danmark er således et af de lande i Europa med størst eksport af vandteknologi målt på eksportens andel af BNP. I perioden 2010-2017 steg den danske eksport med 31 pct.[44] Samtidig er der i disse år en stor tilgang af højteknologiske virksomheder, der fx arbejder med teknologier til måling, rensning og genanvendelse af vand.

Vækst- og innovationspotentiale

Bæredygtig udvikling, et godt miljø og adgang til ressourcer vil være afgørende for muligheden for udvikling i de fleste lande. Derfor forventes en stigende global efterspørgsel efter løsninger til håndtering af en række områder inden for miljøteknologi. FN's verdensmål indeholder en række konkrete målsætninger, der kun kan opnås ved hjælp af specialiseret viden og teknologi, der både er innovativ og har potentiale for nye anvendelsesområder.

På miljøområdet har Danmark markante forsknings- og teknologistyrker med fokus på blandt andet vandteknologi, affaldshåndtering, cirkulær økonomi, miljøregulering, filtre og udstødning. Den miljøteknologiske forskning bidrager til at opbygge og styrke viden om de danske og globale miljøproblemer samt at fastholde og øge konkurrenceevnen for danske virksomheder. Der er på området store potentialer inden for vandrensning, vandbesparelser, effektivisering af vandsektoren, luftrensning, rensning af brændstoffer og miljøvenlige affaldssystemer. Danske virksomheder eksporterede fx ren luft-løsninger for over 7 mia. kr. i 2015, og det fremtidige potentiale for innovative løsninger er stort.[45] Der er ligeledes et stort potentiale i at styrke de miljøteknologiske virksomheder gennem udvikling og anvendelse af digitale muligheder, der kan understøtte den grønne omstilling, blandt andet i relation til smart city og platforme til nye cirkulære forretningsmodeller.

Klyngeindsats

En klyngeindsats kan med fordel understøtte udviklingen af erhvervsområdet ved at intensivere og udbrede samspillet i økosystemet mellem virksomheder, videninstitutioner, forsyningsvirksomheder og myndigheder, der regulerer området. Der kan være et stort potentiale i at styrke samarbejdet mellem de danske virksomheder og forskellige offentlige aktører både i Danmark og uden for landets grænser, da eksportpotentialet for miljøteknologiske serviceløsninger er stort. At integrere digitale løsninger i miljøteknologi vil ligeledes have vækstpotentiale for fremtiden. Herudover er håndtering af vand et eksempel på et lovende område, hvor en klyngeindsats kan bygge bro mellem aktører og derved bidrage til udvikling, vækst og innovation ved i højere grad at udnytte den stærke danske viden og forskning på feltet kombineret med offentlig-private partnerskaber. En klyngeindsats kan ligeledes udnytte de erhvervspotentialer, der ligger i at realisere initiativer såsom den fælles Vandvision og den fælles Luftvision, som er udarbejdet i et samarbejde mellem staten og en samlet branche på vand- og luftområdet.

8. Energiteknologi

Danmark er internationalt anerkendt som et grønt foregangsland med erhvervsmæssige styrker inden for grøn energiteknologi. Det skyldes et vedvarende fokus på grøn omstilling over årtier. Siden 1990 er vedvarende energikilder gået fra at dække knap 6 pct. af det samlede danske energiforbrug[46] til at dække 34 pct. i 2017.[47] Energiteknologi dækker i denne sammenhæng over de teknologier, der relaterer sig til produktion af energi og til energieffektive løsninger i erhvervsmæssig sammenhæng. Området omfatter brancher og værdikæder inden for energiproduktion, -infrastruktur, -lagring, -transport, -konvertering og-planlægning, energieffektive teknologier, elektrificering, sektorkobling samt design, rådgivning og integration af systemer.

En dansk styrkeposition

Dansk energiteknologi er et betydningsfuldt erhvervsområde, der skønnes at tælle omtrent 130.000 fuldtidsbeskæftigede og 3.200 virksomheder, hvor antallet af aktive virksomheder fra 2012 til 2017 er steget godt fem gange så meget som i det øvrige erhvervsliv.[48] Erhvervsområdet har opbygget en betydelig eksport af energiteknologi og -service på 117 mia. kr., svarende til knap en femtedel af den samlede vareeksport.[49] Det er en markant større andel end i en række af de lande, der normalt sammenlignes med. Særligt eksporten af grøn energiteknologi, herunder vindmøller og varmepumper, er steget de seneste 15 år. Danmark er en førende vindnation og har opbygget en dansk industri med internationale markedslederpositioner. I 2017 udgjorde eksporten af grøn energiteknologi over halvdelen af den samlede eksport af energiteknologi.[50]

Vækst- og innovationspotentiale

I takt med et øget globalt fokus på grøn omstilling bliver energiteknologiske løsninger stadig vigtigere, og Danmark har allerede stærke virksomheder og videnmiljøer på området. Det skal udnyttes, så der også fremover kan skabes innovative løsninger i verdensklasse, og Danmark kan være kendt som et grønt iværksætterland, der kan møde den stigende globale efterspørgsel. Virksomhederne inden for energiteknologi har således et markant eksportpotentiale inden for ny teknologi og nye forretningsmodeller baseret på digitale løsninger. Det understøttes af, at virksomhederne har adgang til gode test- og demonstrationsfaciliteter, og at der er et tæt samarbejde mellem virksomheder og stærke danske forskningsmiljøer på energiområdet.

Virksomhederne bidrager også i stor stil til forskningen på energiområdet, hvor ca. en tredjedel af virksomhederne har udgifter til forsknings- og udviklingsaktiviteter, hvilket er relativt højt sammenlignet med andre danske erhvervsområder. Energiområdet er også i front med udtagning af patenter. Det vidner samlet set om store fremtidige potentialer inden for energiteknologi.

Klyngeindsats

Der er store potentialer i, at en klyngeindsats understøtter udviklingen og eksporten af især grøn energiteknologi og relaterede løsninger, fx ved bedre udnyttelse af data inden for smart energy og digitale løsninger. En klyngeindsats kan med fordel bygge videre på danske styrker inden for særligt grøn energiteknologi, grønne løsninger og den veletablerede danske infrastruktur i både el-, gas- og fjernvarmenettet. Samspil om virksomheders forretningsudvikling og konkurrencevilkår mellem forsyningsselskaber, aktører med indflydelse på distributionsnettet, reguleringsansvarlige myndigheder og videnmiljøer er afgørende for at styrke den videre udvikling af hele værdikæden. I den sammenhæng er det vigtigt, at en klyngeindsats favner økosystemet på det samlede energiområde, hvor samarbejde om digital transformation og smart city-løsninger også kan være løfterige elementer. Særligt kan der fokuseres på at understøtte virksomhedernes adgang til de rette kompetencer, deres eksportparathed, internationalisering samt samarbejder med ledende forskningsmiljøer ude og hjemme om at udvikle morgendagens teknologier og løsninger til globale markeder, der forbruger mere energi og samtidig efterspørger smartere energi.

9. Fødevarer og bioressourcer

De danske fødevarevirksomheder udgør et vigtigt eksporterhverv, hvor globalt udsyn og samarbejde på tværs af værdikæden er i centrum. Anvendelse af bioressourcer hænger tæt sammen med fødevareproduktion og understøtter øget bæredygtighed, effektiv ressource- og energiudnyttelse samt styrket indtjening for virksomhederne. Fødevarer og bioressourcer dækker i denne sammenhæng hele forsynings- og værdikæden fra primærproduktion over forædling og distribution af fødevarer til værdiskabelse af biologiske rest- og sidestrømme og miljø- og klimavenlige alternativer inden for blandt andet biogas, materialer, kemikalier, fødevarer og foder.

En dansk styrkeposition

Fødevarer er et af de største erhvervsområder i Danmark med knap 89.000 ansatte og godt 15.000 virksomheder, hvoraf to tredjedele af de ansatte arbejder i SMV'er. Fødevareerhvervene skaber job blandt både ufaglærte, faglærte og højtuddannede. Den samlede eksport fra fødevarevirksomheder var i 2017 på 163 mia. kr. svarende til 24 pct. af den samlede danske vareeksport.[51] Desuden bidrager virksomhederne inden for fødevarer og bioressourcer til udvikling, vækst og beskæftigelse i hele Danmark og understøtter i høj grad afledt vækst i andre erhverv.[52]

Høj kvalitet samt forsynings- og hygiejnemæssig sikkerhed er eksempler på vigtige danske konkurrenceparametre, som giver den danske fødevareproduktion international tyngde. Fødevarevirksomheder afsætter omkring 75 pct. af produktionen til udlandet. Heraf er 38 pct. af eksporten højværdivarer, hvor prisen er mindst en femtedel højere end EU-gennemsnittet for tilsvarende varer.[53] De danske virksomheder er således i stand til at fremstille og markedsføre produkter af så høj kvalitet, at man i andre lande er villig til at betale en særlig høj pris for netop de danske produkter. Et andet område, hvor Danmark er førende internationalt, er ingredienssektoren med en årlig omsætning på omkring 40 mia. kr. Omkring 10.000 ansatte skaber over 60 pct. mere værdi per medarbejder end en gennemsnitlig medarbejder i Danmark.[54]

Vækst- og innovationspotentiale

Den nuværende globale fødevareproduktion kan ikke sikre fødegrundlaget til verdens voksende befolkning ved at fortsætte af samme vej som hidtil med indvinding af nye landområder og pres på biodiversiteten. Danske virksomheder har gode forudsætninger for at levere de løsninger, der kræves for at understøtte et systemisk skifte. Det omfatter øget fokus på bæredygtig udnyttelse af rest- og sidestrømme fra fødevareproduktionen og omlægning af fødevareproduktionen, herunder til mere plantebaseret. Det kræver et styrket fokus på innovation og udvikling, hvis danske virksomheder inden for fødevarer og bioressourcer skal holde fast i og forbedre deres konkurrenceevne. Også inden for den økologiske fødevareproduktion, hvor Danmark står stærkt, er der et stort potentiale i, at danske virksomheder kan levere på en stigende global efterspørgsel.

I international sammenhæng har danske fødevarevirksomheder et højt viden- og forskningsniveau og er førende inden for en række forsknings- og teknologifelter.[55] Det danske fødevareerhverv har dog i forhold til andre danske erhverv en relativ lav andel innovationsaktive virksomheder, og en relativ lav andel af virksomhederne har aktiviteter inden for forskning og udvikling. Der kan således være et potentiale i at styrke innovationsaktiviteten blandt de danske fødevarevirksomheder.

Den danske fødevareforskning står særligt stærkt inden for blandt andet fødevareproduktion, ernæring, toksikologi og epidemiologi. Forskning i bæredygtighed har også stor betydning for fødevare- og bioressourceområdet i forhold til fx agroøkologi, bioraffinering, bæredygtigt fiskeri og livscyklusanalyser. Den teknologiske udvikling på området går stærkt inden for blandt andet fødevareingredienser og fødevarekemi, fx enzymer til foder og fødevarer og miljøteknologi relateret til blandt andet affaldshåndtering fra fødevareproduktionen. I forhold til mange andre lande har Danmark en lang tradition for at udnytte og optimere sidestrømme fra foder- og fødevareproduktion i ingrediensfremstilling.[56] Det giver Danmark en grøn konkurrencefordel, som kan videreudvikles. For at fastholde og udbygge den samlede danske styrkeposition er der derfor fortsat brug for fokus på forskning, udvikling og innovation, der sikrer en bæredygtig udvikling af hele fødevareområdet.

Klyngeindsats

En klyngeindsats inden for fødevarer og bioressourcer skal bidrage til at understøtte innovation og samarbejde på tværs af værdikæder på området og mellem virksomheder og videninstitutioner. Der er et stort potentiale i at arbejde med bæredygtig produktion og bedre ingredienser, herunder økologi, sunde og sikre fødevarer, plantebaseret protein, reduktion af madspild, biobaserede materialer og energikilder, højværdiprodukter samt bedre dyrevelfærd. Der er ligeledes et stort potentiale i en styrket anvendelse af digitale teknologier fx i forhold til at optimere værdikæden af produktions- og arbejdsprocesser, understøtte præcisionslandbrug, bedre udnyttelse af ressourcerne og i at udvikle nye forretningsmodeller med henblik på afsætning på nationale og internationale markeder.

10. Maritime erhverv og logistik

Sammen har virksomhederne inden for maritime erhverv og logistik stor betydning for Danmarks beskæftigelse, vækst og udvikling. Maritime erhverv og logistik dækker her hele værdikæden fra produktion og udvikling af udstyr og teknologi til management, service i forbindelse med den maritime sektor og logistik fra global afsender til modtager. Det omfatter søtransport, end-to-end-logistikløsninger på tværs af land og vand og i luften og relaterede gods- og persontransportområder med beslægtede behov og potentialer for udvikling og innovation. Desuden omfattes maritim industri, havne, udstyrsproduktion og decommissioning.

En dansk styrkeposition

Danmark har mange markante og globale virksomheder inden for maritime erhverv og logistik. Med stærke traditioner inden for søfart er Danmark verdens femtestørste skibsfartsnation målt på tonnage opereret af danske rederier. Den maritime industri, som udvikler, producerer og servicerer maritim teknologi, udgør en væsentlig del af styrkepositionen. Det Blå Danmark er med knap 100.000 beskæftigede, en bruttoværditilvækst på over 96 mia. kr. og godt en fjerdedel af den danske eksport et vigtigt erhvervsområde.[57] Ud over det velstandsbidrag anslås det, at der for hver 1 kr. produktion (omsætning) i Det Blå Danmark bliver skabt for 5 øre produktion i resten af den danske økonomi, hvorved der ses en direkte positiv effekt på andre sektorer.[58] På logistik- og transportområdet leveres en produktionsværdi på 116 mia. kr., 3 pct. af den samlede eksport og en bruttoværditilvækst på 32 mia. kr. baseret på blandt andet en positiv produktivitetsudvikling.[59] Danske transportvirksomheder beskæftiger direkte godt 53.000 lagerarbejdere og 32.000 chauffører.

Vækst- og innovationspotentiale

Fremtidens innovation inden for maritime erhverv og logistik ventes i højere grad at komme fra virksomheder, der fokuserer på hele eller betydelige dele af logistikkæden i transport af produkter fra producent til slutkunde på tværs af land, vand og i luften. Det giver grobund for nye innovative samarbejder mellem brancher og videnmiljøer. På hele området er der også et øget fokus på automatisering, hvor fx autonome enheder vil spille en betydelig større rolle i de kommende år. Ligeledes er digitalisering en fælles udfordring og mulighed, hvor fx blockchain og kunstig intelligens spås at være centrale elementer i at udvikle nye løsninger til globale markeder. Brugen af nye teknologier og produktionsmetoder rummer også store potentialer for udvikling inden for maritim industri.

Potentialet på det samlede erhvervsområde er betragteligt, men virksomhederne står over for en nødvendig omstilling. Det vedrører i høj grad håndtering af globale udfordringer som øget digitalisering, usikker verdenshandel og grøn omstilling. For det grønne fokus gælder, at Danmark fra 2050 skal være helt uafhængig af kul, olie og gas. Det kræver massive investeringer i energi fra sol og vind, hvor det samlede område kan yde et betydeligt bidrag, fx ved elektrificering og bæredygtige brændstoffer.[60] Samtidig rummer den globale grønne omstilling af skibsfart og logistikløsninger et betragteligt vækstpotentiale. Det omfatter ligeledes den del af de maritime erhverv, der udgøres af offshore-industrien og de rederier, der servicerer offshore-installationer.

Også transportsektoren præges af hastig udvikling, der især vedrører udfordringer og potentialer knyttet til øget nethandel, mindskelse af trængsel, stigende krav om digitalisering og automatisering samt nye forretningsmodeller. Alt sammen fordrer udvikling og innovation, hvor en række potentielle synergieffekter kan indfris via samarbejde på tværs af den samlede styrkeposition. Eksempelvis har transport på veje såvel som til søs et stort omstillingsbehov relateret til grønne og bæredygtige drivmidler, digital logistik og udnyttelse af data. Det er i den sammenhæng vigtigt med tættere forskningssamarbejde inden for blandt andet logistiske systemer, produktionsoptimering, energieffektivisering og partikeludledning.

Samlet er der tale om et erhvervsområde, hvor øget innovation er en forudsætning for fremtidig konkurrenceevne. Potentialer og udfordringer vokser i takt med, at nye teknologier og forretningsområder vinder frem, og de globale markeder efterspørger mere bæredygtig transport og bedre integrerede logistiske løsninger. Det stiller nye krav til virksomhedernes udvikling og samarbejde med partnere fra andre sektorer og videnmiljøer. Digitale og automatiserede end-to-end-løsninger og reduktion af grønne aftryk i hele logistikkæden og på tværs af distributionsnettet er særligt vigtige områder, hvor partnerskaber fokuseret på forbedringer af energi-, miljø- og forretningsmæssig karakter er en vigtig del af vejen frem.

Klyngeindsats

En klyngeindsats bør understøtte innovation gennem forsknings- og videndeling inden for og på tværs af maritime erhverv og logistik. Klyngeorganisationen skal samle virksomheder, videninstitutioner og andre aktører om konkrete projekter, det medvirker til, at virksomhederne – og særligt SMV'erne – på området griber mulighederne for at styrke den samarbejdsbaserede innovation. Der er et særligt potentiale i at styrke den grønne omstilling på det samlede erhvervsområde. Det kan være med til at give virksomhederne en konkurrencefordel i et globalt marked, der i stigende grad efterspørger mere bæredygtige løsninger. Klyngeindsatsen kan fokusere på at fremme virksomhedernes aktiviteter relateret til forskning, udvikling og innovation, så viden fra uddannelses- og især forskningsinstitutioner i højere grad kan bidrage til den nødvendige udvikling og omstilling. Ydermere bør indsatsen rettes mod samarbejde og videndeling knyttet til end-to-end-logistik, synergier mellem sø- og landbaseret forretning og samarbejde med andre sektorer, fx vedrørende energi- og fødevareproduktion fra oceanerne. Det kan ske gennem arbejde med nye og digitale teknologier, autonome enheder, nye forretningsområder og håndtering af komplekse regulatoriske vilkår, hvor fx maritime virksomheders fordele og fremskridt udnyttes bredere inden for logistik og transport.

11. Life science og velfærdsteknologi

Der er et globalt voksende potentiale for afsætning af produkter og løsninger, som kan føre til bedre sundhed og velfærd. Med en markant dansk styrkeposition inden for life science i relation til sundhedsområdet og velfærdsteknologi har vi særligt gode forudsætninger for at imødekomme den stigende globale efterspørgsel efter nye og bedre sundhedsløsninger. Dygtige virksomheder, et stærkt sundhedsvæsen og internationalt førende forskningsmiljøer har medført, at life science er blevet et stort dansk erhverv med meget høj produktivitet. I tilkobling hertil er velfærdsteknologi et område i vækst, som har potentiale til at styrke Danmark yderligere på sundhedsområdet.

Life science omfatter i denne sammenhæng hele værdikæden inden for lægemidler og bioteknologiske præparater samt medico-produkter, det vil sige medicinsk udstyr, der bruges i forbindelse med sundhedsbehandling. Velfærdsteknologi omfatter tekniske og digitale hjælpemidler og løsninger, der bruges inden for ældre-, social- og sundhedsområdet. Samspil og udvikling af innovative teknologiske og digitale løsninger inden for life science og velfærdsteknologi rummer mulighed for synergier i forhold til forskning og udvikling, rådgivning, produktion og salg i en international kontekst.

En dansk styrkeposition

Gennem de seneste 20 år har life science etableret sig som et af Danmarks mest konkurrencedygtige erhverv i høj vækst og med høj produktivitet. Værditilvæksten inden for life science ligger på ca. 77 mia. kr.[61] Produktivitetsvæksten blandt farma-, biotek- og medico-virksomheder er mere end tre gange så høj som for erhvervslivet som helhed, og andelen af vækstvirksomheder er her 8 pct. højere end gennemsnittet for danske virksomheder.[62] Samtidig skaber industrien mange højproduktive arbejdspladser, både i life science-virksomheder og hos underleverandører i andre brancher. På life science-området skønnes der at være 56.000 ansatte i godt 1.700 virksomheder.[63]

Det velfærdsteknologiske område matcher ikke life science i volumen, men har et stort potentiale i forhold til at bidrage med løsninger på nogle af de store velfærds- og sundhedsmæssige udfordringer både i og uden for Danmark. Det overordnede billede af udviklingen inden for velfærdsteknologien vidner ligeledes om et erhverv i fremgang både i forhold til beskæftigelse, omsætning og værditilvækst.

Begge industrier er i deres natur globale. Internationalt har dansk life science opnået en stærk position. Eksporten fra life science-virksomhederne i Danmark har været stærkt stigende i en årrække og udgør mere end en sjettedel af den samlede danske vareeksport. Eksporten af velfærdsteknologiske løsninger har ligeledes været stigende. Der er med andre ord tale om industrier, der leverer positivt til Danmark samfundsøkonomisk såvel som på sundhedsområdet.

Vækst- og innovationspotentiale

Life science og velfærdsteknologi er et marked i vækst. Flere mennesker rundt om i verden får råd til en bedre behandling, flere bliver ældre, og flere lever med kroniske sygdomme. Det skaber en stor og stigende efterspørgsel fra det private marked såvel som offentlige institutioner efter nye og innovative sundhedsløsninger til gavn for alle patienter og for et sundhedsvæsen under pres. I Danmark er der gode muligheder for at bidrage til løsningen af de store udfordringer og dermed styrke væksten. Der er et stort potentiale i øget offentlig-privat innovationssamarbejde mellem virksomheder inden for life science og velfærdsteknologi, regioner og staten om nye sundhedsinnovative løsninger, fx med henblik på at understøtte overførsel af viden mellem hospitaler og virksomheder.

En stærk kultur for samarbejde i hele værdikæden fra forskning og klinik til marked, unikke danske sundhedsdata, en høj grad af digitalisering i samfundet, stærke fondsbaserede virksomheder, et højt kompetenceniveau, og et klart erhvervspolitisk fokus på at styrke rammevilkårene for virksomhederne er nogle af de vigtigste årsager til, at Danmark har rigtig gode muligheder for at fortsætte den historiske høje vækst.

Et markant vækst- og udviklingspotentiale på området ses blandt andet ved, at life science-industrien står for over en tredjedel af al privat forskning og udvikling i Danmark. Det understøttes af stærke danske forsknings- og teknologistyrker inden for fx somatik, bioscience og bioteknologi, medico og farmaceutika, der er med til at skabe et afsæt for udvikling, innovation og vækst – især, hvis samspillet om og kommercialiseringen af forskningen intensiveres yderligere.

Særligt konvergens mellem farma og tech samt integration af nye teknologier, digitale løsninger og personlig medicin repræsenterer voksende fokusområder for forretningsudvikling, hvor fx design og brugerdrevet innovation kan understøtte udvikling af mere individuelle løsninger. Der er ligeledes store potentialer for virksomheder, der formår at anvende sundhedsdata til at styrke produktudviklingen inden for rammerne af lovgivningen om personfølsomme oplysninger, og som på det regulatoriske felt kan forestå og udvikle digitale løsninger til brug for godkendelser af medicinsk udstyr. En høj grad af innovation inden for life science og velfærdsteknologi kan være med til at løfte nogle af de udfordringer, sundhedsvæsnet står over for i mange lande, og dermed på samme tid skabe både øget vækst og mere velfærd i form af bedre patientbehandling.

Klyngeindsats

Der er store potentialer i en samlet klyngeindsats inden for life science og velfærdsteknologi, der kan styrke virksomheder i hele landet, så offentlig-privat samarbejde om og investeringer i forskning og udvikling i nye og digitale sundhedsløsninger kan komme virksomhederne, patienterne og sundhedsvæsnet til gavn og blandt andet blive til nye eksportmuligheder. Det er vigtigt, at der arbejdes og tænkes på tværs af værdikæder, discipliner, myndigheder, investorer og sektorer, herunder i sammenhæng med hospitaler og den øvrige sundhedssektor, hvor der med fordel kan fokuseres på blandt andet offentlig-privat innovation. En klyngeindsats, som hjælper dette komplekse samspil på vej i samarbejde med øvrige aktører i økosystemet, kan understøtte vækst og udvikling. Der er også potentiale i at udvikle SMV'er og iværksættere på området, så de kan gøre sig gældende uden for det danske marked. Det er vigtigt, at der i vækstlaget under de store succesfulde virksomheder er en tilstrækkelig kritisk masse og vækstpotentiale til at sikre fornyelse og udvikling, så life science og velfærdsteknologi også i fremtiden er en markant dansk styrkeposition. Det kan en klyngeindsats understøtte.

12. Byggeri og anlæg

Danske virksomheder inden for byggeri og anlæg, herunder fremstilling af byggematerialer, yder et stort bidrag til den nationale økonomi. Med fokus på øget produktivitet, teknologiudvikling og nye løsninger kan branchen være med til at fremtidssikre bredt funderet vækst rundt i Danmark. Byggeri omfatter i denne sammenhæng hele værdikæden på området, som blandt andet strækker sig over bygninger, arkitekter og rådgivningsvirksomheder samt byggematerialer. Anlægsområdet dækker primært transportinfrastruktur samt drift og vedligehold heraf. På det samlede erhvervsområde er der stigende fokus på bæredygtighed i valg af materialer og selve udførelsen af bygge- og anlægsopgaven, hvor der er særligt fokus på godt indeklima, energirenovering og -besparelser samt nedbringelse af miljøskadelige stoffer.

En dansk styrkeposition

Byggeri og anlæg leverer et markant bidrag til den danske økonomi og har en omsætning, der udgør ca. 7 pct. af den samlede danske økonomi.[64] Den samlede bygge- og anlægsbranche beskæftiger godt 170.000 personer, hvor langt størstedelen arbejder i SMV'er, og hvor en stor del er hjemmemarkedsorienterede i relation til byggeprocessen. Især arkitekter, rådgivende ingeniører og materialeproducenter bidrager til eksport, hvor en markant del af styrken vedrører bygninger til sundhedssektoren, energi- og klimavenligt byggeri samt anlægsopgaver, herunder brobygning. Denne internationalt konkurrerende del af erhvervsområdet tæller knap 2.400 virksomheder, der præsterer en værditilvækst på lige over 20 mia. kr. Målt på lønniveau og erhvervsspecialisering er den del af områdets konkurrenceevne blandt Europas top fem. Bygge- og anlægsbranchen bidrager til vækst og beskæftigelse i hele Danmark, herunder i yderområderne via især fremstilling af byggematerialer.[65]

Vækst- og innovationspotentiale

Med FN's verdensmål for bæredygtig udvikling er der skabt fokus på en række globale udfordringer. Byggeri og anlæg har potentiale til at bidrage til klima- og ressourcedagsordenen og dermed til nationale og internationale målsætninger om CO2-reduktion og ressourcebesparelser. Branchen producerer omkring en tredjedel af de samlede affaldsmængder i Danmark. Givet tiltagende materialeknaphed er der derfor et væsentligt uudnyttet potentiale for bedre brug af ressourcer. Et afgørende konkurrenceparameter i den grønne omstilling på området både nationalt og internationalt forventes at være bæredygtig udvikling og produktion af materialer samt efterfølgende håndtering og genanvendelse via cirkulær økonomi. Design kan desuden understøtte, at bæredygtighed indtænkes i den indledende udviklingsfase. For den udføren-

de del af byggebranchen er der blandt andet potentiale i at øge certificeringsniveauet inden for installation af klimaløsninger.

Byggeriet er kendetegnet ved projektarbejde, hvor virksomheder og leverandører deltager i forskellige stadier af byggeprocessen, og hvor der er et stort potentiale i procesoptimering og reduktion af spildtid. Spildtid kan udgøre omkring to tredjedele af håndværkernes arbejdstid på et byggeprojekt,[66] og det anslås, at forbedrede samarbejdsformer i bygge- og anlægsbranchen globalt kan øge produktiviteten med godt 9 pct. samt reducere anlægsomkostninger med godt 7 pct.[67] Det relative prisniveau og byggeomkostninger i Danmark er højere end i de fleste sammenlignelige lande. Et konkurrencedygtigt erhverv forudsætter derfor en mere effektiv byggebranche, der sætter øget fokus på vigtigheden af, at byggeprocessen tilrettelægges og organiseres, så alle aktører har de rette informationer på rette tidspunkt.

Internationalt investeres der massivt i digitalisering og automatisering i byggeriet. Det samme skal fortsat ske i samme tempo i Danmark, hvis området skal oppebære sin konkurrenceevne. Øget digitalisering og automatisering udgør et stort innovationspotentiale. I byggeprocessen kan det fx forbedre produktiviteten, materialesporbarheden og værdiudnyttelsen i genanvendelsen. Øget fokus på smart city-løsninger og digitalisering af eksisterende bygninger og anlæg, der integrerer dem i fremtidens intelligente byer og infrastruktur, kan ligeledes fremme innovation på området i form af nye forretningsmodeller og en mere sammenhængende værdikæde.

Der er flere danske forsknings- og teknologistyrker med relationer til byggeriet, herunder energi, klima og miljø. Virksomhederne på området er i mindre omfang aktive i forskningssamarbejder, og der er potentiale i at udbygge virksomheders forsknings- og udviklingsaktiviteter med videninstitutioner for at fastholde fokus på innovation. Bygge- og anlægsrelateret brug af nye teknologier inden for blandt andet robotter, droner, 3D-print, big data, materialedatabaser er løfterige fokusområder sammen med videnbaseret samarbejde om trivsel, indeklima og sunde bygninger.

Klyngeindsats

Der er et stort potentiale i at fokusere på produktivitet gennem nye digitale samarbejdsformer, automatisering, præfabrikerede løsninger og integration af ny viden i virksomheder inden for især digitalisering, ny teknologi, serviceinnovation, ressourceudnyttelse og bæredygtighed i relation til materialer, nye bygge- og anlægsarbejder og energioptimering af eksisterende bygninger. Særligt kan produktiviteten styrkes ved øget og bedre tværsektorielt samarbejde i den oftest meget fag- og faseopdelte byggeproces, hvor aktørerne primært fokuserer på egne leverancer frem for at udvikle gode løsninger i fællesskab. En klyngeindsats inden for byggeri og anlæg skal dermed understøtte dannelsen af partnerskaber på tværs af værdikæder og landegrænser, nye servicebaserede og digitale forretningsmodeller samt styrke samarbejder i og uden for Danmark med viden- og uddannelsesinstitutioner, der kan bidrage til videnformidling, netværksdannelse og virksomhedsudvikling. Det er vigtigt, at klyngeindsatsen på området tilrettelægges, så den skaber merværdi for virksomhederne i relation til eksisterende offentlig-private samarbejder og private fonde og foreningers aktiviteter.

13. Design, mode og møbler

Dansk design er internationalt anerkendt og udgør et vigtigt eksporterhverv, der er med til at sætte Danmark på verdenskortet som en kreativ nation. Design, mode og møbler omfatter designvirksomheder, der arbejder med fx grafisk og visuelt design, produktdesign samt bolig- og beklædningsvirksomheder, der blandt andet beskæftiger sig med formgivning og produktion af møbler, interiør, tekstiler, modevarer, tasker, fodtøj, ure og smykker. Tværgående arbejdsmetoder o.l. som industrielt design, digitalt design, designtænkning, servicedesign og strategisk design omfattes ikke af hensyn til sammenhæng med den statslige indsats i regi af Design Society.

En dansk styrkeposition

Design, mode og møbler udgør et relativt stort erhvervsområde, der består af ca. 7.200 virksomheder og beskæftiger omkring 29.000 medarbejdere. Sammenlignet med det øvrige erhvervsliv er området tydeligt præget af mikrovirksomheder og til dels mindre og mellemstore virksomheder. Andelen af iværksættere på området er lidt højere end det øvrige erhvervsliv. Området har desuden en relativt høj andel vækstvirksomheder og har siden 2008 oplevet en positiv udvikling i produktiviteten. Således er produktiviteten inden for mode, møbler og interiør, der står for størstedelen af beskæftigelsen og omsætningen i de kreative erhverv i Danmark, vokset næsten dobbelt så meget som det øvrige erhvervsliv.[68]

De producerende erhverv som mode, møbler og interiør havde i 2016 en udenlandsk afsætning på 53 mia. kr. Designbranchen, der primært består af rådgivere, har en mere beskeden eksport, men har siden 2008 oplevet en lovende vækst. Hertil kommer den betydelige afledte værdi, som branchen skaber i andre erhverv, der gør brug af dens ydelser. Designbranchen bidrager fx væsentligt til mange danske industrivirksomheders internationale succes med æstetiske og brugervenlige produkter.

Vækst- og udviklingspotentiale

Den stigende globale velstand og nye digitale salgskanaler, der giver flere købestærke forbrugere og bedre adgang til internationale markeder, giver potentiale for vækst på området. Forbrugerne stiller stadigt højere krav til livsstilsprodukter, som skal levere mere værdi til prisen på alle parametre for ikke at blive valgt fra til fordel for andre leverandører. Nutidens forbrugere forventer øjeblikkelig opfyldelse af deres behov, hvilket betyder, at virksomhederne inden for design, mode og møbler hurtigt skal kunne reagere i både udviklingsfasen, produktionen og lagerbeholdningen.

Her kan danske forskningsstyrker inden for blandt andet produktions- og procesoptimering være med til at styrke danske virksomheders konkurrencefordele.

Samtidig skaber den stigende velstand et øget pres på verdens ressourcer, som øger efterspørgslen efter bæredygtige produkter og stiller nye krav til virksomhederne. Særligt modebranchen har globalt set en stor klimapåvirkning som følge af høj udledning af CO2, og behovet for en bæredygtig omstilling er betydelig. Design rummer desuden et væsentligt potentiale for at reducere miljøbelastningen af produkter på tværs af erhverv, da undersøgelser peger på, at 80 pct. af et produkts totale miljøpåvirkning skyldes valg i designfasen.[69] Derfor er det afgørende, at der bygges bro mellem de kreative virksomheder og de forskningsmiljøer, som beskæftiger sig med udviklingen af nye materialer og produktionsformer inden for bæredygtig produktion, ressourceeffektivitet og cirkulær økonomi.

Klyngeindsats

Der er store potentialer i, at en klyngeindsats på området bringer virksomhederne og forskningsmiljøerne tættere sammen, så Danmark fortsat kan være kendt som førende designnation. Bæredygtig produktion, ressourceeffektivitet og cirkulær økonomi udgør et særligt lovende fokusområde, både på det hjemlige og globale marked, ligesom ny teknologi og digitalisering vil være oplagte fokusområder. Øget digitalisering vil både kunne effektivisere produktionsmetoder (fx ved brug af robotteknologi) og udvikle nye forretningsmodeller baseret på lokal produktion og udlejning eller leasing frem for salg. Samtidig vil det kunne bidrage til en bæredygtig omstilling, fx i form af en bedre udnyttelse af tekstiler gennem højere sporbarhed, delingsplatforme samt ny teknologi til genanvendelse.

En klyngeindsats for design, mode og møbler vil primært skulle beskæftige sig med innovation inden for brancherne, mens branchernes bidrag til innovation i andre brancher (udbredelse af designmetoder) varetages af Design Society. Det vil være oplagt med et tæt samarbejde mellem aktørerne.

14. Avanceret produktion

Produktionsvirksomhederne udgør et vigtigt fundament i dansk erhvervsliv og for den danske økonomi. Danmark udmærker sig i dag ved at være førende inden for højteknologiske produkter og industriprodukter af høj kvalitet. Skal de danske produktionsvirksomheder fortsætte med at være konkurrencedygtig i fremtiden, kræver det et klart fokus på innovation og udvikling. Avanceret produktion dækker over værdikæder inden for fremstillingsindustri, produktionsvirksomhed og automationsteknologi. Et væsentligt delsegment består af virksomheder inden for maskinfremstilling.

En dansk styrkeposition

Med næsten 73.500 beskæftigede, hvoraf størstedelen af de ansatte arbejder i SMV'er og en høj værditilvækst på ca. 49 mia. kr., er der tale om et erhvervsområder med stor betydning for Danmark.[70] Virksomhederne inden for området står for lidt over 7 pct. af Danmarks BNP og havde i perioden 2011-2017 en beskæftigelsesfremgang på 15 pct., hvilket er over gennemsnittet for dansk erhvervsliv. Godt 7.500 internationalt konkurrerende virksomheder skønnes at arbejde med avanceret

produktion.[71] Andelen af vækstvirksomheder er med 6 pct. dobbelt så høj som det øvrige erhvervsliv. Desuden kan området bidrage til at bibeholde, og i nogle tilfælde hjemtage, outsourcede arbejdspladser, særligt inden for højteknologisk industriel produktion. Knap 40 pct. af virksomhederne på området eksporterer, hvilket er væsentligt mere end gennemsnittet for dansk erhvervsliv, og branchens eksportværdi svarer til 6 pct. af den samlede danske eksport.[72]

Vækst- og innovationspotentiale

Der er stort potentiale i at styrke danske virksomheders anvendelse af avancerede produktionsformer, som kan hæve produktiviteten og gøre virksomhederne mere konkurrencedygtige. Der er særligt potentiale i den såkaldte industri 4.0, som sammenfatter den igangværende digitale omstilling i industrien. For virksomhederne er de økonomiske perspektiver i industri 4.0 store og kræver en transformation i de producerende erhverv med fokus på indførelsen af nye teknologier. Potentialet understøttes af, at digitalt avancerede industrivirksomheder i gennemsnit vokser 1,8 procentpoint hurtigere end andre industrivirksomheder,[73] og det skønnes muligt at løfte det danske bruttonationalprodukt markant, hvis mulighederne i industri 4.0-teknologier udnyttes.[74] Nye digitale produktionsteknologier er ikke isoleret til at effektivisere produktionsprocesserne i den enkelte industrivirksomhed, men påvirker innovationspotentialet i alle dele af den industrielle værdikæde. Således kan udbredelsen af nye teknologier bidrage til et betydeligt produktivitetsløft og flere højtlønnede produktionsarbejdspladser.

Der er ligeledes et stort potentiale i en styrket udvikling og anvendelse af nye materialer, idet mange teknologiske innovationer kan relateres direkte eller indirekte til udvikling af nye, bedre og grønnere materialer. Gennem innovativt design og brug af materialer, som skaleres til industriel produktion, kan danske virksomheder blive stillet bedre ved at tilbyde produkter med unikke funktionelle og bæredygtige egenskaber i et konkurrencepræget globalt marked. Også inden for udvikling af og omstilling til mere grønne og bæredygtige produktionsformer er der et vækst- og innovationspotentiale for produktionsvirksomhederne.

I Danmark understøttes produktionsvirksomhederne af forskningsstyrker relateret til blandt andet energi, logistik og produktion. Derudover kan virksomhederne trække på teknologistyrker inden for blandt andet grundlæggende kemi, ingeniørarbejde og miljøteknologi.[75]

Klyngeindsats

Der er store potentialer i, at en klyngeindsats på området fokuserer på at understøtte styrket produktivitet gennem øget innovation, videndeling og tværsektorielt samarbejde mellem produktionsvirksomheder og videninstitutioner. Det generelt tætte samspil med danske forsknings- og teknologistyrker på området er et godt grundlag at bygge videre på for en klyngeindsats. Den kan især fokusere på industri 4.0-teknologier, fx inden for udvikling af innovative digitale og teknologiske løsninger, anvendt industriel forskning og fremtidigt kompetencebehov. Der er også gode muligheder for, at en klyngeindsats kan styrke digital produktion og anvendelse af nye avancerede materialer gennem samarbejde mellem produktionsvirksomheder og de stærke danske forskningsmiljøer inden for materialeteknologi. Fokus kan også lægges på at understøtte eksportparathed og internationale partnerskaber, især i de delbrancher, der har en lav internationaliseringsgrad.

15. Digitale teknologier

Digitale teknologier er et samfundsøkonomisk vigtigt erhvervsområde i stor vækst. Det er et område med stor international konkurrence, hvilket også giver gode muligheder for hurtigt at skalere globalt. Internationalt er der mange stærke digitale miljøer, men danske virksomheder, der leverer digitale løsninger, har en god komparativ konkurrenceevne[76] og har generelt et godt samspil med flere stærke forskningsfelter på især universiteterne rundt i landet.

Som dansk styrkeposition dækker digitale teknologier over IT-virksomheder, der udvikler software og IT-relaterede produkter og services, inden for blandt andet kunstig intelligens, machine learning, computerteknologi, digital kommunikation, big data, blockchain, dataanalyse og Internet of Things (IoT). På flere områder sker udviklingen eksponentielt som følge af synergier mellem forskningsmæssige og kommercielle landvindinger.

En dansk styrkeposition

Knap 65.000 danske virksomheder skønnes at udgøre erhvervsområdet, og både udviklingen i antal beskæftigede og nyoprettede virksomheder overstiger tendensen i dansk erhvervsliv som helhed. Størstedelen af de ansatte arbejder i SMV'er. Digitale teknologier producerer fremtrædende resultater med en værditilvækst på godt 51 mia. kr. og en produktivitetsvækst lige over 5 pct. i perioden 2014-2016. Områdets andel

af den samlede eksportværdi er knap 4 pct., og samtidig er der en væsentligt højere andel eksportvirksomheder end gennemsnitligt for dansk erhvervsliv som helhed.[77] Digitale teknologier er desuden en driver for vækst og udvikling bredt i samfundet, herunder i andre brancher og i det offentlige, hvor IT-virksomheder fx udvikler og leverer løsninger til sundheds- og forsvarsområdet.

Vækst- og innovationspotentiale

For hele området er der et særligt potentiale i dataetik, da Danmark ses som et foregangsland, når det handler om at indlejre etisk tænkning i nye digitale løsninger, så de udvikles og integreres i forretningen, dagligdagen og samfundet på ansvarlig vis. Teknologisk er vækstpotentialet særligt stort i forhold til at finde nye løsninger baseret på kunstig intelligens og machine learning, der kan bruges til at øge produktiviteten og hæve levestandarden. De digitale teknologier kan bruges på en række områder, hvor de kan bidrage til vækst og innovation. Kunstig intelligens og machine learning anvendes blandt andet i søgemaskiner, til tale- og billedgenkendelse eller til at understøtte droner samt selvkørende og autonome transportmidler.[78] Ved at udnytte potentialet i kunstig intelligens har Danmark mulighed for at opnå en årlig BNP-vækst på 1,6 procentpoint frem mod 2030.[79] Et andet område med særligt potentiale er digital sikkerhed, hvor efterspørgslen er stærkt stigende efter it-sikkerhedsløsninger i erhvervslivet, hos myndigheder og i relation til cyberforsvar. Efterspørgslen forventes at vokse med 11 pct. de kommende år på det globale marked, hvor især SMV'erne vokser i Danmark.[80] Der er ligeledes store potentialer i at bruge digitale teknologier inden for smart city, hvor blandt andet IoT anvendes inden for energi, miljø, mobilitet, byggeri og byudvikling, udgør også et lovende felt, der forventes at vokse, og hvor en række danske virksomheder har markeret sig som frontløbere i samarbejde med offentlige aktører.

Foruden vækst i den direkte efterspørgsel på digitale teknologier kan erhvervsområdet bidrage til at effektivisere og udvikle andre erhverv, herunder via nye services eller softwarerobotter, der kan automatisere administrative eller gentagne funktioner. Dertil kommer, at området understøtter udvikling af danske løsninger på de globale udfordringer inden for blandt andet mobilitet, urbanisering, sundhed og grøn omstilling.

De samlede potentialer understøttes af danske forskningsstyrker inden for felter som avanceret software- og applikationsudvikling, kryptologi, algoritmik, verifikation, kunstig intelligens, automationsteknologi, IoT og robotter.[81]

Klyngeindsats

En klyngeindsats på området skal styrke innovationen i de danske virksomheder, der udvikler digitale løsninger. Den kan med fordel have fokus på at styrke samarbejdet om innovation, der skal føre til udvikling af nye digitale løsninger, tætne forskningssamspillet og fremme slutbrugerpartnerskaber. Dertil kommer behovet for udvikle digitale løsninger, der kan bruges i andre sektorer, hvilket klyngeindsatsen fx kan bidrage til via samarbejde med klyngeorganisationer og virksomheder inden for andre styrkepositioner. Eksempelvis kan der samarbejdes med klyngeindsatsen for life science og velfærdsteknologi om sundhedsdata. For klyngeindsatsen er det også relevant at arbejde for en fortsat mere innovativ udnyttelse af de solide danske erfaringer, kompetencer og videnressourcer inden for blandt andet dataetik og kunstig intelligens, så potentialerne slår rødder hos endnu flere virksomheder. Klyngeindsatsen skal være koordineret med aktiviteter i det offentlige-private partnerskab Digital Hub Denmark, der har til opgave at fremme et attraktivt digitalt vækstmiljø og markedsføre danske digitale styrker internationalt. Klyngeindsatsen skal desuden ses i sammenhæng med den bredere offentlige digitaliseringsindsats rettet mod generel digital omstilling i erhvervslivet.

16. Finans og fintech

En sund, ansvarlig og effektiv finansiel sektor kan understøtte vækst og udvikling i hele erhvervslivet. Erhvervet er en digital frontløber og var blandt de første til at gennemgå en grundlæggende digital transformation. Erfaringerne fra den finansielle sektor kan bruges i andre sektorer, hvor der er store potentialer i øget digitalisering. Der er gensidig afhængighed mellem den finansielle sektor og fintech, hvor fintech i høj grad er afhængig af ressourcer fra den finansielle sektor, der på sin side kan have gavn af innovative fintech-løsninger.

Finans dækker i denne sammenhæng den del af erhvervslivet, der beskæftiger sig med bank- og investeringsvirksomhed, forsikring og pension samt relateret finansiel virksomhed. Fintech omfatter digitale finansielle teknologier. På fintech-området arbejder en række både etablerede virksomheder og iværksættere i snitfladen mellem finans og it. Udviklingen sker især inden for betalingsløsninger, økonomistyringsværktøjer og personrettede services såsom investeringsrobotter og sammenligningstjenester. Blockchain,

big data, biometri, kunstig intelligens og identitetskontrol er teknologiske grundpiller for mange fintech-virksomheder.

En dansk styrkeposition

Den finansielle sektor udgør godt 10.700 virksomheder, der beskæftiger samlet set ca. 75.000 personer.[82] Beskæftigelsen inden for fintech blev i 2015 skønnet til flere end 14.000 personer.[83] På det samlede finansielle område er andelen af personer ansat i SMV'er under en tredjedel, hvilket vil sige, at der er relativt set flere store virksomheder på det finansielle område end i resten af erhvervslivet. Med en bruttoværditilvækst på mere end 100 mia. kr. årligt er den samlede sektor vigtig for dansk økonomi.[84] I den sammenhæng er konkurrence fra og samarbejde med virksomheder inden for fintech drivkraft for udvikling og innovation i den etablerede finansielle sektor og andre sektorer, ligesom det danner grundlag for nye succesfulde danske virksomheder. I Danmark såvel som globalt er fintech i markant vækst målt på investeringer, jobskabelse og etablering af virksomheder.[85] Antallet af danske fintech-startups er de seneste år steget markant,[86] og der er i dag i Danmark et internationalt orienteret fintech-iværksættermiljø i vækst.

Vækst- og innovationspotentiale

Innovationen i fintech-startups bidrager til udvikling og vækst i de etablerede finansielle virksomheder, men potentialet er bredere. Der er i stigende grad behov for at forvalte og optimere transaktioner og prissætte risici korrekt, hvilket gælder på tværs af en række brancher og globale tendenser. Det gælder fx investeringsbehov affødt af grøn omstilling, hvor nye fintech-services kan understøtte en mere effektiv kobling af ressourcer og ansvarlig udvikling, eller samarbejde om at udbrede fintech-løsninger til andre sektorer såsom compliance-teknologi på fødevare- og byggeområdet. Samtidig skal etablerede finansielle virksomheder følge med den digitale udvikling, de skal imødekomme den tiltagende trussel fra cyberkriminalitet og håndtere komplekse regulatoriske forpligtelser, hvor det blandt andet bliver vigtigere at kunne vurdere compliance på forskellige markeder.[87] De løsninger, der kræves, kan fintech-virksomhederne være med til at levere. Det kan blandt andet ske ved at trække på danske forskningsstyrker vedrørende kryptologi, IT-sikkerhed, algoritmemodellering, æstetik, interaktionsdesign og digitalt design, der alle kan understøtte innovation på området.[88] Omvendt kan de finansielle virksomheder bidrage til fintech-virksomhederne med ressourcer, kompetencer og fokusering på problemstillinger fx i forhold til hvidvask, blockchain mv.

Klyngeindsats

Klyngeindsatsen på området kan bidrage til at understøtte innovative samarbejder mellem finansielle virksomheder, myndigheder med ansvar for finansiel regulering og viden- og uddannelsesinstitutioner med stærke videnmiljøer, herunder forskningsfelter, som ikke traditionelt har haft fokus på den finansielle sektor. Klyngeindsatsen kan understøtte tættere samarbejde mellem de fremadstormende fintech-virksomheder og den etablerede finansielle sektor, hvor forbrugerne og samfundet kan have gavn af fintech-løsninger, og med andre klyngeorganisationer om at udbrede sådanne løsninger inden for andre sektorer, hvor de underliggende teknologier kan fremme virksomhedernes innovation.

17. Turisme

Turisme er en styrkeposition for Danmark og har stor betydning for mange virksomheder og områder i landet. Det gælder de klassiske turismevirksomheder som hoteller, campingpladser, restauranter, transportvirksomheder, attraktioner og forlystelser, men også særligt detailhandlen nyder godt af den omsætning, der kommer fra danske og udenlandske turister. På den måde bidrager turismen til levende byer og attraktive lokalsamfund, der kan fremme beskæftigelse og bosætning i hele landet.

Der skelnes i dansk turisme mellem forretningsområderne kyst- og naturturisme, storbyturisme og erhvervs- og mødeturisme. Alle tre forretningsområder bidrager til indtjening og jobskabelse i mange dele af Danmark, samtidig med at udviklingen af oplevelsestilbud til turister også kommer lokale borgere til gavn.

Dansk turisme har et fortsat vækstpotentiale. Den internationale turisme stiger, og væksten forventes at fortsætte i fremtiden, drevet af blandt andet nye vækst-

Fakta

- Turisternes samlede forbrug skabte i 2017 en omsætning på 128 mia. kr. i Danmark. Den afledte beskæftigelseseffekt var på 161.000 fuldtidsjob.[89]
- Dansk turisme har gennem de senere år været i vækst. Fra 2008 til 2018 er antallet af turismeovernatninger vokset med knap 21 pct., og i 2018 foretog danske og udenlandske turister 53,9 mio. overnatninger i Danmark, heraf var 27,6 mio. udenlandske.[90]
- De udenlandske turisters forbrug i Danmark skaber valutaindtægter og bidrager til landets samlede eksport. Det udenlandske turismeforbrug svarede i 2017 til 4,6 pct. af den samlede danske eksport.[91]

markeder, en voksende middelklasse og stigende rejselyst. Danmark er i dag en attraktiv destination for mange internationale turister, men den internationale konkurrence om turisterne er hård, og væksten kommer ikke af sig selv. Tendenser som flere og kortere ferier, bæredygtig turisme, digitalisering og ny teknologi samt autentiske og lokale oplevelser stiller krav om løbende udvikling af turismeerhvervet. Særligt i forhold til erhvervsturismen kan samspillet mellem turisme og øvrige danske styrkepositioner udnyttes, fx i forhold til tiltrækning af internationale konferencer og talenter.

Som erhverv adskiller turisme sig fra mange andre erhverv, da det samlede turismeprodukt sjældent skabes af én virksomhed, men er formet af flere forskellige virksomheder og af offentlige produkter og tilbud. Turismen har samtidig i høj grad en stedbunden karakter, og i stedet for en landsdækkende klyngeindsats er den offentlige turismefremmeindsats derfor organiseret i nationale selskaber, der stiller specialiserede kompetencer til rådighed, og tværkommunale destinationsselskaber, der varetager den lokale indsats, og hvor den største offentlige investering i turismefremme sker. Det Nationale Turismeforum koordinerer og styrer den offentlige turismefremmeindsats i Danmark.

Strategiske fokusområder

Udviklingen af dansk turisme er en væsentlig prioritet for Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse. Den decentrale turismefremmeindsats skal understøtte udviklingen af stærke og attraktive destinationer i Danmark, bidrage til vækst og udvikling i hele landet og understøtte realiseringen af de nationale pejlemærker for dansk turisme. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil gennem sine øremærkede midler og øvrige annonceringer og programmer styrke udviklingen inden for de tre forretningsområder i dansk turisme. Derudover kan turismevirksomheder, ligesom alle andre erhverv, benytte det resterende erhvervsfremmesystems tilbud.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil primært satse på de aktører, virksomheder og områder, der kan og vil udvikle en destination, og hvor potentialet er størst. Den decentrale turismefremmeindsats prioriteres således i regi af de destinationsselskaber, hvor destinationsdannelsen har samlet en solid kritisk masse i form af overnatninger, omsætning og en professionel organisation.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil prioritere følgende seks strategiske fokusområder.

Grøn og bæredygtig turisme

Bæredygtig turisme er en global trend, og turister og borgere interesserer sig i stigende grad for, om deres destination er miljømæssigt, socialt og økonomisk bæredygtig. For erhvervs- og mødeturisme er bæredygtighed allerede i dag en konkurrencefaktor, og bæredygtighed vil i fremtiden betyde mere og mere for ferieturismen.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil på tværs af arbejdet med turismefremme have fokus på bæredygtighed til gavn for turisters oplevelser, lokale borgeres opbakning til turismen og erhvervets bundlinje. Fx kan destinationsselskaber og virksomheder arbejde med

bæredygtighed i forhold til klima, miljø og ressourceeffektivitet, herunder styrke udviklingen af nye teknologiske løsninger og grønne processer, som kan understøtte et bæredygtigt turisterhverv. Udviklingen bør ske via samarbejde og videndeling med andre erhverv og videninstitutioner.

Spredningen af turismen både geografisk og hen over året bidrager til en økonomisk og socialt bæredygtig turisme samtidig med, at der kan ske vækst. Bestyrelsen vil have fokus på udvidelsen af eksisterende og udviklingen af nye sæsoner, så turismen spredes ud over året, ligesom geografisk spredning kan bidrage til en mere bæredygtig turismeudvikling, især i områder med høj koncentration af turister.

Strategisk sammenhæng og tværgående samarbejder

Der har i de senere år været fokus på at skabe strategisk sammenhæng i dansk turisme, herunder i konsolideringen af den decentrale turismefremmeindsats, så de forskellige aktører komplementerer hinanden, og uhensigtsmæssige overlap undgås. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse ønsker at understøtte denne udvikling med henblik på at sikre en effektiv offentlig turismefremme og en varig effekt af udviklingsindsatsen. Der skal i den forbindelse fokus på forpligtende, flerårige samarbejder, og at projekter fremmer en udvikling, der kan forankres og leve videre, efter projektperioden udløber. Ligeledes bør der være fokus på, at turismeudviklingstiltag har dokumenterbar effekt, uden at dette medfører unødige administrative byrder for projektdeltagere.

Bestyrelsen vil derfor have fokus på, at indsatser involverer relevante parter, herunder destinationsselskaber, nationale turismeorganisationer, erhvervshuse og øvrige erhvervsfremmeaktører, og at der sikres sammenhæng til tværgående strategiske udviklingsplaner, strategier og arbejdet i de nationale turismeorganisationer. Indsatser skal desuden tage udgangspunkt i og bidrage til at realisere den nationale strategi for dansk turisme.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse lægger desuden vægt på, at destinationsselskaberne samarbejder om relevante temaer som fx digitalisering, bæredygtighed, markedsføring og internationale kongresser med henblik på styrket effekt af arbejdet og at undgå overlappende indsatser.

Stedbunden, lokal oplevelsesudvikling

Udviklingen af danske destinationer skal ske med udgangspunkt i de lokale stedbundne kvaliteter. Gode oplevelser kan være mange ting, fx natur, kultur, attraktioner og gastronomi, og vil blandt andet afhænge af, hvem turisten er og af destinationens profil. Turisternes adfærd og efterspørgsel skal være i centrum for destinations-, produkt- og oplevelsesudviklingen, så der skabes destinationer med et varieret udbud af muligheder og tages højde for forskellige målgruppers behov og ønsker. Turismeudviklingen skal bidrage til at højne områders attraktivitet og kan komme både borgere og turister til gavn. Ligeledes skal destinationsudviklingen styrke sammenhængen mellem storbyturisme og kyst- og naturturisme, og dermed by og land.

Viden- og databaseret udvikling samt innovativ brug af teknologi

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte, at udviklingen af dansk turisme – herunder produktudviklingen – er viden- og databaseret. Der kan fx etableres samarbejder på tværs af destinationsselskaber, nationale turismeorganisationer og andre erhvervsfremmeaktører om databaseret innovation og forretningsudvikling, så data, digitale muligheder og innovativ brug af eksisterende teknologi udnyttes til at styrke turismeudviklingen og udviklingen af nye forretningsmodeller. Det skal ske for at øge udnyttelsen af de digitale muligheder i både turismevirksomhederne og den offentlige turismefremme, herunder den offentlige turistinformation.

Der kan også, fx i samarbejde med erhvervshusene, arbejdes målrettet med at løfte de digitale kompetencer i turismeerhvervet, hvor erhvervsstrukturen er kendetegnet ved mange små virksomheder, der arbejder sæsonpræget, og som derfor kræver særligt tilrettelagte forløb og rekruttering.

Investeringer i et attraktivt turismeprodukt

Det er centralt, at der investeres i dansk turisme, hvis produktet fortsat skal være attraktivt, og der skal være tilstrækkelig kapacitet til fortsat vækst og udvikling. I dag tegner der sig et billede af et investeringsefterslæb i dansk turisme, når der ses bort fra hotelinvesteringer i de største byer.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil fremme investeringer i strategisk fysisk udvikling, fx investeringer i turismeinfrastruktur, i overnatningskapacitet og i opdatering og opgradering af turismeproduktet. Disse indsatser kan med fordel ske i samarbejde mellem offentlige, private og filantropiske aktører, så investeringerne understøtter en langsigtet udvikling af stærke og attraktive destinationer. Bestyrelsen vil have fokus på, at turismeudviklingen prioriteres i udvalgte områder, hvor potentialet er stort, i stedet for at blive spredt ud på for mange områder, så der skabes grundlag for langtidsholdbare og bæredygtige investeringer.

International markedsføring

Markedsføring er central for, at destinationernes tilbud synliggøres over for turisterne, inden de vælger rejsemål, og mens de er på destinationen. Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil prioritere, at produktudvikling og markedsføring af de danske destinationer følges ad, så turisternes oplevelser matcher de skabte forventninger.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil prioritere at øge de danske markedsandele i forhold til Danmarks primære konkurrentfelt og vil derfor kun understøtte tiltrækning af udenlandske turister til Danmark via international markedsføring. Kommuner og destinationsselskaber kan stadig markedsføre Danmark som feriedestination over for danske turister.

Den internationale markedsføring skal tage udgangspunkt i turisternes adfærd og efterspørgsel, den teknologiske udvikling, det stedbundne potentiale samt ske i samarbejde med erhvervet. Destinationernes internationale branding- og markedsføringsindsats skal ske i samarbejde og koordination med VisitDenmark og gerne via flerårige og gensidigt forpligtende samarbejder.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for turisme

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige aktører inden for området, blandt andet:

- *Det Nationale Turismeforum*, der koordinerer og styrer den offentlige turismefremmeindsats i Danmark.
- *De tværkommunale destinationsselskaber,* der er omdrejningspunktet for den decentrale turismefremme og turismeudviklingen i de danske destinationer.
- *VisitDenmark,* der er den nationale turismeorganisation, der arbejder med den internationale markedsføring af Danmark som turistmål, indsamler viden og udarbejder analyser om Danmark som turistmål. Destinationernes internationale branding- og markedsføringsindsats koordineres med VisitDenmark.
- *De nationale turismeudviklingsselskaber Dansk Kyst- og Naturturisme, Dansk Erhvervs - og Mødeturisme samt Dansk Storbyturisme,* der har til opgave at udvikle dansk turisme inden for deres respektive forretningsområder.

Kommunerne og den lokale erhvervsservice er ofte første indgang til erhvervsfremmesystemet. De tværkommunale erhvervshuse yder specialiseret erhvervsservice og fungerer dels som indgange dels som knudepunkter i erhvervsfremmesystemet, der henviser til relevante erhvervsfremmeordninger og -aktører såvel som private rådgivere, investorer mv.

18. Robot- og droneteknologi

Robot- og droneteknologi er et spirende erhvervsområde koncentreret omkring udvikling og produktion af teknologier, der har til formål at effektivisere og øge produktiviteten på tværs af brancher, fx inden for industrien på sundheds- og velfærdsområdet og vedvarende energi. Af andre eksempler kan nævnes droner, som kan overvåge driften af solcelleanlæg, samarbejdende robotter til automatisering i produktionen og semiautonome systemer til rekognoscering på forsvarsområdet.

En spirende styrkeposition

Der er ca. 8.500 beskæftiget i den danske robot- og automationsindustri fordelt på ca. 290 virksomheder. Herudover vurderes det, at omtrent 10.000 yderligere er beskæftiget som underleverandører til robot- og automationsindustrien. På blot tre år er antallet af ansatte steget med 1.600, hvilket svarer til en årlig vækst på knap 8 pct. Robotproducenterne eksporterer årligt for mere end 10 mia. kr. Eksporten udgør knap 60 pct. af omsætningen.

Industrien er præget af mange unge virksomheder med et stort vækstpotentiale samt iværksættere, der kommer på markedet med nyudviklede teknologier.[92]

Området har oplevet international bevågenhed fra investorer med salg af markante danske virksomheder i milliardklassen, hvor en stor del af midlerne er blevet geninvesteret i erhvervsområdet.[93] Udvikling blandt virksomhederne vidner om en kritisk masse og et velfungerende økosystem, der rammer direkte ind i en øget global efterspørgsel efter smarte og sikre samarbejdende systemer mellem mennesker og maskiner.

I 2018 skønnedes det, at knap 500 aktive virksomheder anvendte droner i deres forretning. En stor del er dog enkeltmandsvirksomheder. Ca. 85 pct. af virksomhederne anvender droner til at tage billeder og optage film, mens kun ca. 15 pct. angiver, at de udvikler droner, komponenter til droner, software til droners styresystemer, kameraer, sensorer eller beskæftiger sig med forskning og udvikling. Fra 2015 til 2017 blev der etableret flere end 150 nye virksomheder, som anvender droner i deres forretninger.[94]

Vækst- og innovationspotentiale

Robotteknologi oplever globalt set stor vækst. Særligt er der hastig vækst på området for samarbejdende robotter – såkaldte cobots.[95] Cobots kan både øge virksomheders produktivitet og forbedre arbejdsmiljøet fx ved at klare tunge løft. Robotløsninger kan bidrage til flere, bedre og mere værdiskabende og velfærdsunderstøttende arbejdspladser. Netop her har Danmark en international førerposition koncentreret omkring excellent og skalerbar kommercialisering af forskning i tæt samarbejde mellem virksomheder, investorer og videnmiljøer. Det ses blandt andet ved, at 60 pct. af robotvirksomhederne er tæt forankret i forsknings- og udviklingsmiljøerne.[96]

Samarbejdende robotter giver desuden især mindre virksomheder, som ikke tidligere har brugt robotter, adgang til teknologier, som er anvendelige for dem, og ikke kræver store og tunge produktionslinjer. Robot- og droneteknologi rummer desuden store potentialer i relation til grøn omstilling, hvor teknologierne kan understøtte en bedre udnyttelse af ressourcer, lavere energiforbrug og mindre miljøbelastning.

Hver tredje virksomhed i robot- og automationsindustrien er desuden etableret efter 2009. Det afspejler, at branchen er præget af iværksættere, der kommer på markedet med nyudviklede teknologier. Der er således mange unge virksomheder med et stort vækstpotentiale.[97]

Området for droneteknologi i Danmark vokser ikke helt så hastigt, men alene antallet af anvendte droner i Danmark er på halvandet år steget fra under 5.000 til over 31.000, hvilket indikerer stigende betydning i erhvervslivet.[98] En bedre brug af robotter og droner kan desuden være med til at løse udfordringer relateret til mangel på arbejdskraft.

Potentialet understøttes af, at Danmark har flere stærke videnmiljøer inden for robot- og droneteknologi, herunder forskning i computervidenskab, robotter, styresystemer og relateret software.

Klyngeindsats

Der er store potentialer i en klyngeindsats, som kan styrke samarbejdet mellem virksomheder og viden- og uddannelsesinstitutioner i forhold til at udvikle og implementere robotter, droner og relaterede komponenter og software. Det kræver et stærkt fokus på innovation. En klyngeindsats kan bidrage til at videreudvikle virksomhedernes adgang til den nyeste forskning på området og styrke deres deltagelse i samarbejder med de relevante stærke danske viden- og uddannelsesmiljøer, så forskningsinvesteringerne inden for robot- og droneområdet i endnu højere grad styrker virksomhedernes udvikling. Herunder er det vigtigt at bygge videre på og supplere det eksisterende tætte samspil mellem erhverv og forskning på området. En klyngeindsats kan fx fokusere på udvikling og implementering af robotter til flere forskellige erhverv og på bedre samarbejdende robotter samt deres bidrag til at løse mangel på arbejdskraft via automatisering og produktivitetsforbedringer.

19. Animation, spil og film

De danske virksomheder, der arbejder med animation, spil og film, udgør samlet set et spirende erhvervsområde kendetegnet ved høj dynamik og et betragteligt skaleringspotentiale. Der er gode muligheder for fremtidig vækst, idet mange af virksomhederne på området retter sig mod voksende globale markeder, understøttet af digitale platforme.

Animation, spil og film dækker over virksomheder, der arbejder med hele eller dele af værdikæden inden for produktion af animation, spil, film, tv, reklamer og interaktive teknologier (extended reality) samt distribution via licensgivning, udgivelse og streaming. Virksomhederne har derfor fokus på udvikling af flere teknologiområder, som understøtter produktudvikling, produktion, salg og distribution af kreativt og typisk rettighedsbeskyttet indhold til et globalt publikum.

En spirende styrkeposition

I Danmark er animation, spil og film et relativt lille, men voksende erhvervsområde, der i høj grad drives af stærke kreative kompetencer krydset med digital forretningsudvikling. Området består af ca. 500 virksomheder, der tilsammen beskæftiger ca. 7.700 medarbejdere.[99] Området er karakteriseret af en stærk vækst og stigende andel af eksporterende virksomheder, som de seneste 10 år har løftet eksporten og beskæftigelsen i hele Danmark. Erhvervsområdet er dertil karakteriseret af en høj iværksætteraktivitet og andel af innovative virksomheder.[100]

Væksten har især været stærk i Danmarks spilbranche på grund af innovative virksomheder, som står bag succesfulde mobilspil og softwareplatforme til brug for spiludvikling, film og animation. Der har ligeledes været en positiv udvikling i forhold til at lave visualiserings- og supportløsninger til fremstillingsindustrien, arkitektur og byggeri, herunder løsninger målrettet træning af personale og optimering af produktion.

Vækst- og innovationspotentiale

Animation, spil og film har et stort fremtidigt vækstpotentiale, da det globale marked forudsiges en kraftig vækst båret af en større efterspørgsel efter visuelt indhold til et voksende virtual reality-marked og strea-mingplatforme. Potentialet ses især inden for de kreative digitale erhverv, hvor produktivitetsvæksten er høj sammenlignet med øvrige kreative erhvervsområder.[101] Animation, spil og film rummer mange nye og bredere vækst- og innovationsmuligheder, da offentlige myndigheder og private virksomheder, såsom sundhedssektoren, i større grad forventes at efterspørge nye visuelle og interaktive løsninger til brug i blandt andet undervisning, markedsføring, rehabilitering og sygdomsbehandling. Extended reality-teknologier kan fx bruges i behandlingen af angst og fobier i psykiatrien og til at mindske oplæringstiden af teknisk personale på boreplatforme.

Danmark har samtidig flere stærke forskningsmiljøer inden for computervidenskab, softwareudvikling, digitalt design og kunstig intelligens i spiludvikling, som kan understøtte innovation blandt virksomhederne. Dertil er der flere steder i Danmark veludviklede uddannelses- og startupmiljøer inden for animation, spil og film. Innovation og udvikling foregår i høj grad i samspil med andre brancher inden for blandt andet elektronik og telebranchen. Skal Danmark fortsat stå stærkt inden for animation, spil og film og udnytte det fremtidige potentiale, er det vigtigt, at forskningsmiljøerne og virksomhederne bringes tættere sammen for at styrke innovationen, teknologiudviklingen og det gensidige vidensamarbejde.

Klyngeindsats

Der er store potentialer i en spirende klyngeindsats inden for animation, spil og film, som kan understøtte innovation, fremdyrke nye projekter, flere vidensamarbejder og værdiskabende partnerskaber på tværs af virksomheder og viden- og uddannelsesinstitutioner inden for området. Der ligger et betydeligt potentiale i at kombinere områdets stærke kompetencer inden for visuelle fortællinger, kunstig intelligens og computerteknologier med forskning til at skabe nye forretningsområder og produkter på tværs af brancher og med globale markeder for øje.

Del 3. Regionale drivkræfter for vækst og udvikling

Den decentrale erhvervsfremme skal imødekomme virksomhedernes behov i alle dele af Danmark på en effektiv, relevant og tilgængelig måde. Det sker ved at arbejde med, forstå og udnytte lokale drivkræfter for vækst og udvikling. Lokalt ejerskab og engagement er afgørende. Det samme er en dyb forståelse af virksomhedernes særegne lokale og regionale erhvervsstyrker, udfordringer, muligheder og forskelle, der har stor betydning for at tilrettelægge og prioritere indsatser bedst muligt.

Partnerskab med de tværkommunale erhvervshuse

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse har lagt stor vægt på at være i dialog med decentrale aktører, inddrage lokale erfaringer og frembringe data og viden om virksomhedernes vilkår i forskellige dele af landet.

For at indfange og forstå den decentrale dynamik er de regionale kapitler i del 3 blevet til i et strategisk partnerskab med de tværkommunale erhvervshuse. Bestyrelsesmedlemmerne i erhvervshusene og filialen på Bornholm fungerer herved som Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses regionale partnere, der har været særlig tæt involveret i udarbejdelsen af strategien og især de regionale kapitler.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil fortsætte det strategiske partnerskab med erhvervshusenes bestyrelser, så de får en stærk rolle i at føre strategien ud i livet. Erhvervshusenes bestyrelser vil derfor blive involveret i prioriteringen af midler målrettet indsatser, der adresserer de udfordringer og muligheder i deres landsdele, som beskrives i denne del af strategien.

Erhvervshusene har løbende inddraget kommunerne i erhvervshusenes oplande i udarbejdelsen af kapitlerne. Desuden har erhvervshusenes formænd drøftet strategien med Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, og erhvervshusene har gennemført møder og arrangementer med lokale interessenter og indsamlet viden og data fra deres eget opland.

Parallelt hermed har Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse sammen med erhvervshusene afholdt en række strategiworkshops på tværs af landet. Flere end 900 deltagere fra en bred vifte af lokale interessenter, organisationer og erhvervsfremmeaktører har givet deres input i processen. Værdifulde bidrag er kommet fra blandt andet borgmestre og andre kommunale repræsentanter, lokale erhvervsnetværk og erhvervsserviceaktører, orga

nisationer, viden- og uddannelsesinstitutioner og fagbevægelsen. Et vigtigt videre skridt hen mod at eksekvere kapitlernes fokus er at danne og facilitere partnerskaber med lokale, regionale og nationale aktører.

Sammenhængende decentral erhvervsfremme

Partnerskabet med erhvervshusene og dialogen med de mange interessenter bidrager til, at de regionale kapitler udgør en stærk og lokalt forankret del af den samlede strategi for decentral erhvervsfremme. De regionale kapitler bidrager derved til en fælles og sammenhængende strategisk ramme, der både gælder de indsatser, der igangsættes af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, og øvrige indsatser, som erhvervshuse, kommuner og andre decentrale aktører sætter i gang.

Kapitlerne viser, hvordan virksomhedernes behov og udviklingspotentialer i byer, landdistrikter og lokal- og yderområder er formet af unikke ressourcemæssige, geografiske og historiske omstændigheder. Disse forhold præger hvert områdes erhvervsstruktur. Nogle områder har flere store virksomheder, der handler med hele verden, mens andre i højere grad kendetegnes af mindre og ofte familieejede virksomheder, der primært betjener lokalområdet.

Andre forhold som fx beliggenhed i forhold til infrastruktur, viden- og uddannelsesmiljøer og særlige lokale, kulturelle og historiske faktorer som iværksætterkultur, detailhandel og mikrovirksomheder, ildsjæle og handels- og købmandstraditioner er ligeledes vigtige. Detailhandlen kan på lige fod med øvrige erhverv drage nytte af erhvervsfremmeindsatser. Derudover er områdernes erhvervsklima også en væsentlig faktor for vækst og udvikling. Samarbejde på tværs af kommuner og andre offentlige aktører er med til at skabe gode rammer og en sammenhængende offentlig service for virksomheder i hele landet.

Hvert regionalt kapitel viser de vigtigste drivkræfter for vækst og udvikling i oplandet for erhvervshusene. Desuden beskriver kapitlerne de fremtrædende erhvervsstyrker i hvert område, der i flere tilfælde udgør vigtige decentrale aspekter af de styrkepositioner og spirende områder, der udpeges til klyngeindsatser i strategiens del 2. Tilsammen tegner kapitlerne lokale billeder af de decentrale forhold, vilkår og potentialer i de forskellige dele af Danmark.

Kapitlerne udgør således et godt grundlag for, at erhvervshusenes bestyrelser i samarbejde med Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse kan identificere særlige potentialer i de forskellige landsdele, som ved en indsats fra Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse fx kan udvikle sig til lokale fyrtårne med særlig stor betydning for erhvervsudviklingen i det pågældende område.

Til sidst i del 3 beskriver kapitlet om det grænseoverskridende samarbejde en ramme for at styrke udviklingen i virksomheder, der opererer i grænseregionerne ved den dansk-svenske og den dansk-tyske grænse, samt tværnationale samarbejder fx på tværs af den dansk-norske søgrænse.

20. Nordjylland

Nordjylland gennemgår i disse år en generel positiv udvikling, der rummer store potentialer for en fortsat styrkelse af bæredygtig vækst og udvikling i området. Dette skal ses i lyset af et betydeligt produktivitetsefterslæb sammenholdt med resten af Danmark. Den nordjyske erhvervsstruktur er kendetegnet ved både at være bredt funderet og ved at have en stor koncentration af potentielle vækstvirksomheder inden for bestemte brancher og erhvervsområder. Mens de konkrete udfordringer skal adresseres, er det afgørende for den fremadrettede udvikling at sikre en målrettet realisering af eksisterende potentialer.

Den strategiske retning for vækst og udvikling i Nordjylland tager afsæt i seks centrale drivkræfter, som fremgår af figur 10, hvor der i forskellig grad er potentialer og udfordringer for de nordjyske virksomheder. Centralt for indsatsen står de "nordjyske hovedprioriteter", som vurderes at være særligt væsentlige for at sikre en fortsat positiv udvikling og produktivitetsvækst i Nordjylland. Det drejer sig om at sikre virksomhedsløft til bredden af virksomheder/iværksættere, som har viljen/potentialet til vækst, samt at imødekomme et øget behov for kvalificeret arbejdskraft, blandt andet gennem indsatser på tværs af erhvervs-, uddannelses- og beskæftigelsesaktørerne. Endelig skal der fokuseres på de fire nordjyske erhvervstyrker: Det smarte, Det grønne, Det blå og Det attraktive. Inden for disse områder findes særlige potentialer for at løfte det samlede nordjyske erhvervsliv i samarbejde med aktører og virksomheder fra andre dele af Danmark til gavn for Nordjylland og Danmark som helhed.

Udfordringer og muligheder

Nordjyllands hovedudfordring er, at landsdelens økonomi (bruttoværditilvæksten) fra 2009 til 2017 (seneste tal) har oplevet et betydeligt efterslæb sammenlignet med resten af landet. Ca. 30 pct. af efterslæbet kan tilskrives en lavere udvikling i beskæftigelsen (antal arbejdstimer), mens den resterende del skyldes en væsentlig lavere udvikling i timeproduktiviteten i forhold til landsgennemsnittet. De private virksomheder

i Nordjylland har således den laveste produktivitet blandt de fem danske regioner og den næstlaveste produktivitetsudvikling siden 2009, hvilket medfører en relativt lavere udvikling i konkurrenceevnen.

Der er mange muligheder for at styrke vækst i Nordjylland. Alle seks tværgående drivkræfter beskrevet neden for spiller en rolle i den sammenhæng. Det ses også i forhold til den ene nordjyske hovedprioritet "virksomhedsløft i bredden", der som udgangspunkt favner alle seks drivkræfter som områder, der skal styrkes. Kvalificeret arbejdskraft er en særlig stor udfordring og er derfor en selvstændig hovedprioritet, som kræver samarbejde for at lykkes. Nordjylland har en stærk tradition og gode forudsætninger for at samarbejde på tværs af kommunegrænser, på tværs af erhvervsfremme-, uddannelses- og beskæftigelsesaktører og på tværs af sektorer. Dette er et godt udgangspunkt, der fortsat skal bygges videre på. Drivkræfter, prioriteter og erhvervsstyrker beskrives nærmere nedenfor.

Fakta

Det regionale kapitel for Nordjylland er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Nordjyllands bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Nordjylland og Region Nordjylland. Bestyrelsen består af:

- Borgmester Mogens Christen Gade, Jammerbugt Kommune (formand)
- Director, Market Development, Hanne Kvist, Royal Greenland (næstformand)
- Borgmester Mogens Jespersen, Mariagerfjord Kommune
- Borgmester Ulla Vestergaard, Thisted Kommune
- Borgmester Thomas Kastrup-Larsen, Aalborg Kommune
- Adm. direktør Carsten Hedeman, NetIP A/S
- Adm. direktør Peter Berg-Mortensen, Frede D. Nielsen A/S
- Adm. direktør Rikke Gandrup, Colorhotel Skagen
- Formand Jan O. Gregersen, Metal Aalborg
- Innovationsdirektør Dorte Maarberg Stigaard, Aalborg Universitet
- Regionrådsformand Ulla Astman, Region Nordjylland

Tværgående drivkræfter

Nordjyllands erhvervslivs aktuelle potentialer og udfordringer tager afsæt i de seks centrale drivkræfter, som beskrives ud fra en nordjysk kontekst nedenfor. Mens alle drivkræfter hver især bidrager til at understøtte produktivitets- og vækstudvikling, fremstår kvalificeret arbejdskraft og social inklusion, digitalisering og automatisering samt grøn omstilling og cirkulær økonomi som særligt perspektivrige drivkræfter og potentialeområder i Nordjylland.

Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Adgang til den rette arbejdskraft er en afgørende forudsætning for de nordjyske virksomheders fremtidige vækst og produktivitetsforbedringer. Her spiller det stærke samarbejde på tværs af uddannelses-, beskæftigelses- og erhvervsfremmeaktører en vigtig rolle i forhold til at løfte udfordringerne. Nordjylland er særligt udfordret i forhold til at rekruttere tilstrækkelig arbejdskraft med de rette kompetencer – især faglært arbejdskraft og STEM-kompetencer.

Udfordringerne aktualiseres af de kommende års forholdsvis store aldersbetingede afgang af faglærte fra arbejdsstyrken, en relativ høj nettofraflytning af unge, samt at mange virksomheder, især i udkantskommunerne, har vanskeligt ved at rekruttere og fastholde kvalificerede højtuddannede. Nordjylland har således en række strukturelle arbejdskraftudfordringer, der forudsætter indsatser med fokus på styrket rekruttering og fastholdelse, bedre match mellem efterspørgsel og uddannelse af rette kompetencer samt opkvalificering af arbejdsstyrken, herunder fra ufaglært til faglært. Der skal også arbejdes med social inklusion for at øge arbejdsstyrken og samtidig bidrage til at inddrage folk på kanten af arbejdsmarkedet.

Iværksætteri

Iværksætteri spiller en vigtig rolle for væksten i Nordjylland. Nordjyske iværksættere har en lidt højere overlevelsesrate end i resten af landet, men etableringsraten er imidlertid lidt lavere. Brancheerfaring er en vigtig nøgle til succes, og her er Nordjylland

Figur 10. Strategiske pejlemærker for at skabe vækst og udvikling

udfordret ved en lavere andel af iværksættere med brancheerfaring. Endelig ligger der en udfordring i at få unge virksomheder ind i solide vækstforløb. Det er derfor vigtigt, at der fokuseres på at understøtte iværksætteri i bred forstand både på uddannelsesinstitutioner og via erhvervsfremmeydelser. Særligt med fokus på de iværksættere, som har ambitioner, vilje og ikke mindst potentiale til vækst, herunder spinoff-iværksættere, som ofte også har en højere produktivitet end uafhængige iværksættere.

For at sikre effektuering af de seks drivkræfter er det desuden centralt at samarbejde tæt med relevante, lokale, regionale og nationale erhvervsfremmeaktører samt uddannelses- og beskæftigelsesaktører.

Grøn omstilling og cirkulær økonomi

Mange nordjyske virksomheder er specialiseret i at producere bæredygtigt, og der er sket en markant vækst fra grønne varer og tjenester de senere år i forhold til resten af landet. Den stigende globale efterspørgsel på grønne løsninger understøtter denne udvikling. Nordjylland har en forsknings- og kompetencemæssig styrke på området, men der er behov for at styrke omsætningen af forskningen og videngrundlaget til reel grøn omstilling i virksomhederne.

Ressourceproduktiviteten i de nordjyske industrivirksomheder er næstlavest af de fem regioner i landet, og virksomhederne har dermed behov for at blive bedre til at udnytte de materialer, der indgår i produktionen til at skabe en grønnere profil og til at øge produkti-

viteten og indtjeningsevnen. De nordjyske virksomheders CO2-udledning er desuden den højeste i landet, hvilket til dels skyldes en relativt tung industri. Samlet set er der således behov for at fokusere på grøn omstilling i de nordjyske virksomheder for at udnytte styrkerne og indfri de store vækstpotentialer her.

Innovation

Mange nordjyske virksomheder er udviklingsorienterede og innovative. Innovation kan være med til at sænke produktionsomkostningerne og øge værdiskabelsen/produktiviteten. Nordjyske virksomheder har dog i mange år investeret relativt lidt i forskning og udvikling, og andelen er faldende. 17 pct. af de produktinnovative virksomheders omsætning kan tilskrives nye varer og tjenesteydelser, hvilket er den laveste andel i landet. Der skal derfor fokuseres på at øge virksomhedernes innovationsgrad. Der bør blandt andet arbejdes på at øge virksomhedsledernes ambitioner og mindset for vækst og udvikling. Aalborg Universitets stærke tradition for virksomhedssamarbejde kan også i større omfang udnyttes som løftestang for øget forskning og udvikling i virksomhederne.

Digitalisering og automatisering

Nordjylland har væsentlige styrker inden for digitalisering, som skal udnyttes til at løfte digitaliseringsgraden i de nordjyske virksomheder, som er en af de laveste i landet. Aalborg Universitet har som stort IT-universitet mange digitale forskningsområder og dermed et stort potentiale for at sætte skub i den digitale udvikling i virksomhederne. Der findes ligeledes mange IT-relaterede uddannelser i regionen samt en lang række IKT-service- og -konsulentvirksomheder, der kan bidrage til at øge digitaliseringsgraden.

Udover en lav digitaliseringsgrad halter nordjyske virksomheder efter i forhold til IT-investeringer, og virksomhederne har lavere kendskab til og prioritering af digitale udviklingsmuligheder sammenlignet med resten af landet. Halvdelen af de virksomheder, der forsøger at rekruttere IT-specialister, oplever vanskeligheder. Samlet set virker disse udfordringer som en hæmsko for virksomhedernes produktivitet og konkurrenceevne – især fordi digitalisering har stor betydning for produktivitet og vækst. Det er derfor vigtigt at løfte digitaliseringsniveauet i de nordjyske virksomheder og i den forbindelse blive endnu bedre til at sætte den stærke nordjyske viden på området i spil.

Internationalisering

Mange nordjyske virksomheder tænker internationalt, men det nordjyske erhvervsliv har en lidt lavere eksportgrad end landsgennemsnittet. Væksten og produktiviteten vil påvirkes positivt jo flere virksomheder, der formår at hente viden og indtjening uden for Danmark. Globaliseringen giver gode muligheder for at tiltrække kompetent, udenlandsk arbejdskraft som en løftestang for øget produktivitet og en delvis løsning af arbejdskraftproblematikken. Import- og sourcingaftaler, internationalt vidensamarbejde samt øgede

udenlandske investeringer kan bidrage til lavere råvarepriser, øget videnniveau og øget konkurrencekraft. Det er derfor vigtigt, at nordjyske virksomheders internationaliseringsgrad løftes gennem øget vejledning/rådgivning vedrørende ovenstående områder og særligt via sparring om eksport og eksportparathed.

Nordjyske hovedprioriteter og erhvervsstyrker

Med afsæt i ovenstående perspektiver på drivkræfterne i nordjysk kontekst er to nordjyske hovedprioriteter særligt væsentlige at adressere. Endvidere er fire erhvervsstyrker centrale for fremtidig nordjysk vækst.

Prioritet 1: Virksomhedsløft til bredden af virksomheder

Der er store potentialer i at realisere bæredygtig vækst og udvikling i de nordjyske virksomheder – uafhængig af sektor. Men der er en række udfordringer, der skal løses. Nordjylland er udfordret på, at få iværksættere bliver vækstiværksættere, og få etablerede virksomheder kommer ind i deciderede vækstforløb. Overordnet har virksomhederne behov for sparring, vejledning og rådgivning om de seks centrale drivkræfter beskrevet ovenfor, herunder viden om mulige finansieringskilder, fordi finansiering er afgørende for at kunne investere i og dermed effektuere drivkræfterne. På tilsvarende vis er der behov for råd og vejledning om ledelse, organisering og forretningsforståelse, da disse elementer også er vigtige forudsætninger for at kunne effektuere drivkræfterne optimalt.

Prioritet 2: Kvalificeret arbejdskraft

Mangel på kvalificeret arbejdskraft er en af de største udfordringer for den nordjyske produktivitet og vækst. Grunden til denne nordjyske prioritet er, som tidligere nævnt, at der frem mod 2025 efterspørges flere medarbejdere, end arbejdsstyrken kan levere, herunder særligt faglært arbejdskraft i hele regionen samt STEM-kompetencer på tværs af alle uddannelsesniveauer. Hertil kommer de tidligere beskrevne strukturelle udfordringer. Overordnet set skal der sikres bedre match mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft, og der er behov for et målrettet og koordineret samspil på tværs af erhvervsfremme-, uddannelses- og beskæftigelsesaktører. Kompetencer inden for de nævnte drivkræfter er særligt afgørende for at effektuere drivkræfterne og dermed øge væksten og produktiviteten.

Nordjyske erhvervsstyrker

Nordjyllands stærke erhvervsområder tager afsæt i de nordjyske erhvervs-, kompetence- og forskningsmæssige og stedbundne styrker, som er vigtige forudsætninger for øget vækst og produktivitet.

Det smarte – IKT og digitalisering

IKT, digitalisering og digitale teknologier er et nordjysk vækst- og styrkeområde, især inden for service- og konsulentvirksomheder og en række stærke forskningsområder. Fx er intelligente transportsystemer, digital mobilitet, intelligent logistik, telekommunikation, rumteknologi, Internet of Things, life science og velfærdsteknologi samt avanceret produktion særlige nordjyske styrker. I Nordjylland findes ligeledes et stort udbud af IKT-relevante uddannelser på Aalborg Universitet og UCN, mens universitetet også rummer forskningsmæssige styrker inden for blandt andet datalogi og applikationer. Der findes desuden en række tværgående forskningsstyrker på AAU, som deles med andre prioriterede erhvervsområder som blandt andet energiteknologi, men også sundheds- og velfærdsteknologi står stærkt. Samtidig er der en solid tradition for forskningssamarbejde mellem IKT-virksomheder og universitet. Både IKT-virksomheder og digitaliseringsniveauet i øvrige virksomheder skal styrkes, fx via øget vejledning og rådgivning herom, fastholdelse af IT-specialister og positiv bearbejdning af virksomhedsledernes indstilling til digitalisering.

Det grønne – energi og grøn omstilling

Energiteknologi, herunder særligt produktion af energiteknologisk udstyr og anlæg, er relevant for en bred skare af virksomheder og tager afsæt i en række nordjyske forskningsstyrker. Det nordjyske erhverv har en betydelig styrke inden for fremstilling af energiteknologisk udstyr og anlæg, det vil sige kedler, pumper, kompressorer, køle og ventilation mv. Branchen rummer mange vækstvirksomheder og har både et højere produktivitetsniveau og en højere beskæftigelsesandel i Nordjylland end i resten af landet. Samtidig understøtter uddannelsesinstitutionerne i nogen udstrækning produktion af energiteknologisk udstyr og anlæg med en høj andel af personer inden for relevante erhvervs

faglige og korte videregående uddannelser. Ligeledes har Aalborg Universitet en international forskningsmæssig styrke med et stort industrielt potentiale på tværs af energi og elektronik. Derudover er der betydelige forskningsstyrker inden for miljøteknologi i form af vedvarende energiformer, herunder vind, bølge, brint mv., ligesom der også er styrker inden for trådløse kontrolsystemer samt decentral kraftvarme og energiplanlægning, hvor der i Nordjylland findes flere testcentre. Alle sammen styrker, som kan udnyttes bedre.

Det blå – maritime erhverv og fiskeri

Det maritime erhverv er med ca. 400 virksomheder (heraf mange store internationale) og 15.000 ansatte et traditionelt, stærkt erhverv i Nordjylland. Det gælder blandt andet i tilknytning til havne, spedition og godshåndtering samt skibsbygning og grønt maritimt udstyr, og der findes relativt mange maritime vækstvirksomheder. Der pågår i Nordjylland i disse år betydelige investeringer på området. Blandt andet er de fem største havne i gang med at udvide, hvilket forventes at føre til nye aktiviteter inden for blandt andet offshore og maritime services. Endvidere har Nordjylland en stærk fødevaresektor med en særlig styrke inden for fiskeriet, hvor over 60 pct. af alle fisk i Danmark landes i Nordjylland. Den maritime sektor har været båret af flere stærke, nordjyske, maritime netværk samt af uddannelsesinstitutioner som MARTEC, EUC Nord, Nordjysk Brand- og Redningsskole og EUC Nordvest (Danmarks eneste fiskeriuddannelse), der har understøttet det maritime erhverv. Forskningsmæssigt understøtter Aalborg Universitet flere maritime teknologier, og DTU-Aqua understøtter fiskeriet på flere fronter.

Det attraktive – turisme

Turismen er et vigtigt erhverv i Nordjylland og har særlig betydning i kyst- og landområderne. Sammenlignet med resten af landet udgør turismeerhvervet en større andel af regionens udbud af varer og tjenesteydelser og bidrager til, at arbejdspladser og arbejdskraft er tilgængelig i hele regionen, og til at kyst-, land- og yderområder er attraktive. Ud af de ti bedst bedømte feriesteder i Danmark ligger de fire i Nordjylland, herunder flere "fyrtårne".

Aalborg Universitet har en markant styrke inden for turisme og oplevelsesøkonomi. Turismen har været udfordret og tabt markedsandele (særligt kystturismen), men den stærke nordjyske tradition for samarbejde bidrager til at vende udviklingen til gavn for nye initiativer på området, blandt andet i forhold til øget digitalisering, grøn omstilling og innovation.

21. Midtjylland

Erhvervsudviklingen i Midtjylland er kendetegnet ved en række industrielle brancher, som gennem årene har gennemlevet en række transformationer på baggrund af den teknologiske og markedsmæssige udvikling.

Mest kendt er mode- og designbranchens markante transformation fra fokus på produktion til centrering omkring design, distribution og salg samt store dele af mekanik-, elektronik- og maskinbranchens meget store økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling inden for vindmølleområdet og energi/klimaområdet. Træ- og møbelbranchen har ligeledes udviklet sig inden for bygningsmaterialer, inventar og kvalitetsmøbler. Endelig er fødevareerhvervet tilsvarende blevet solidt konsolideret i Midtjylland gennem en række verdensmarkedsledende virksomheders udvikling af nye produkter blandt andet inden for økologi, ingredienser og fødevaresikkerhed.

Desuden er der en række mindre udbredte erhvervsområder, hvor midtjyske virksomheder besidder internationale spidskompetencer, blandt andet inden for lyd, animation, spil og film samt IT, mode, design og arkitektur. Der er mange fremstillingsvirksomheder i Midtjylland. Det gælder fx inden for hele værdikæden i de to store områder energieffektive teknologier og fødevarefremstilling.

Den teknologiske og markedsmæssige udvikling af de traditionelle industrier er en central del af fortællingen om den midtjyske erhvervsudvikling. Således er nogle af de mest kendte danske erhvervsmæssige lokomotiver resultatet af midtjysk iværksætterånd – fx JYSK, Vestas, Bestseller, Systematic m.fl. Den entreprenørmæssige tilgang har sammen med en årelang fokusering på privat og offentlig knopskydning fra eksisterende virksomheder været en betydelig del af dynamikken i erhvervsudviklingen. Hertil kommer udviklingen af blandt andet iværksættermiljøer, regionale programmer, vidensamarbejder og et enstrenget erhvervsservicesystem.

Der er således et stærkt forankret og historisk velkonsolideret udgangspunkt til stede for at skabe fortsat vækst og udvikling. De strategiske prioriteringer i det

midtjyske område er karakteriseret ved en kombination af et fokus på eksisterende erhvervsstyrker koblet med tværgående initiativer. De udvalgte og veletablerede erhvervsstyrker og løftestænger skal fastholdes og fortsætte sin udvikling med en stærk forankring i en virksomhedsbase med et globalt udsyn, mens de bredt funderede indsatser skal bidrage til, at der sker udvikling i mange brancher og i hele det midtjyske område.

Udfordringer og muligheder

Det midtjyske områdes fortsatte vækst og udvikling sker med udgangspunkt i områdets erhvervsmæssige styrker. Flere af FN's verdensmål repræsenterer også en række muligheder som ramme om en ansvarlig og bæredygtig udvikling. De midtjyske fødevare-, energi- og øvrige industrivirksomheder vil med fordel kunne anvende FN's verdensmål i deres strategi- og udviklingsarbejde som ledetråd for konkrete produkt- og procesudviklingstiltag, hvor ikke mindst bæredygtighed vil være en central konkurrenceparameter.

Fakta

Det regionale kapitel for Midtjylland er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Midtjyllands bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Midtjylland og Region Midtjylland. Bestyrelsen består af:

- Byrådsmedlem Søren Olesen, Holstebro Kommune (formand)
- Director, Sustainable Packaging, Lise Berg Kildemark, ARLA Foods (næstformand)
- Borgmester Ib Lauritsen, Ikast-Brande Kommune
- Borgmester Nils Borring, Favrskov Kommune
- Borgmester Uffe Jensen, Odder Kommune
- Direktør Torben Andersen, AUBO Production A/S
- Vice president Ronni Madsen, M2 Film
- Hotelchef Jakob Wätjen, Gl. Skovridergård og Vejlsøhus
- Formand Lone Børlum, LO Herning-Ikast
- Rektor Brian Bech Nielsen, Aarhus Universitet
- Regionsrådsformand Anders Kühnau, Region Midtjylland

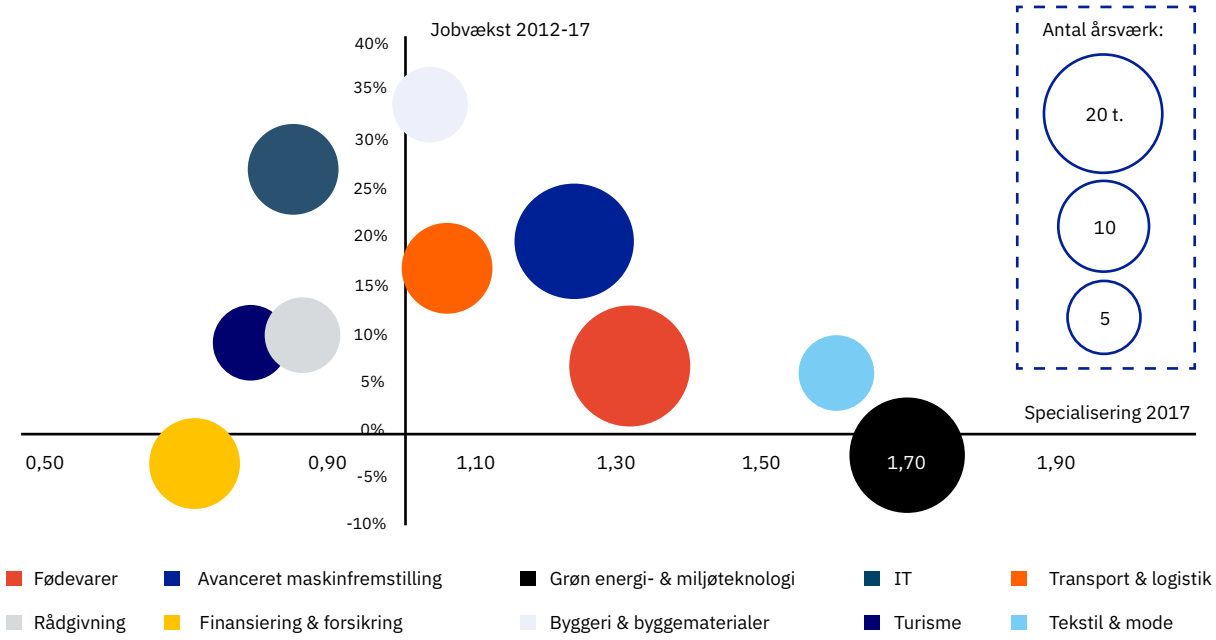
De overordnede erhvervsmæssige udfordringer i Midtjylland har afsæt i den aktuelle højkonjunktur, som har betydet, at der i flere egne og brancher er mangel på kvalificeret arbejdskraft. Der ses en tendens til, at de kommuner og virksomheder, der er beliggende i landdistrikter/yderområder, er hårdere ramt i forhold til generel mangel på arbejdskraft, mens kommuner og virksomheder beliggende tæt på de store midtjyske byer i højere grad mangler arbejdskraft inden for bestemte fagområder. På tilsvarende vis er der en tendens til, at jo mere kvalificeret arbejdskraft en virksomhed/branche har behov for, jo større vanskeligheder er der med at skaffe den nødvendige arbejdskraft.

Samtidig har manglen på kvalificeret arbejdskraft og mindre erfaring med og tradition for tæt samarbejde med forsknings- og videninstitutioner blandt andet betydet en langsommere digital omstilling i dele af det midtjyske erhvervsliv. Udfordringen vedrørende mangel på kvalificeret arbejdskraft kræver en stærkere koordinering mellem erhvervsfremmesystemet og beskæftigelses- og uddannelsesområdet.

Skal det lykkes at imødekomme de overordnede udfordringer, er det væsentligt at tage udgangspunkt i de erhvervsstyrker i Midtjylland, som er forankret i en stærk, internationalt orienteret, højteknologisk industriel virksomhedsbase, og hvor der på tværs har været tradition for et godt samarbejde og en stærk synergi. Disse erhvervsstyrker ses ikke som adskilte siloer. Eksempelvis vil erhvervsstyrkerne vedrørende fødevarer/industri, energi/klima/miljøteknologi samt digitalisering/teknologi/automatisering i mange tilfælde omhandle de samme virksomheder, der er i gang med omstilling og fremtidssikring af deres produktion og forretning. Tilsvarende er IT og kreative erhverv (musik, lyd, spil, møbler, mode, arkitektur, design og film) kommet i stadigt stigende indgreb med produktionsvirksomheder som grundlag for yderligere vækst og omstilling.

Inden for udvalgte dele af energi/klima-området er flere af de største virksomheder på verdensplan forankret i det midtjyske med en betydelig mængde af underleverandører, der har bidraget med en teknologisk og beskæftigelsesmæssig udvikling. På fødevare-

Figur 11. Jobtilvækst og specialisering for erhvervsområder i Midtjylland

Kilde: Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019

området er der et tæt samarbejde mellem råvareproducenterne, de største fødevarevirksomheder, netværket af mindre virksomheder, udstyrsindustrien og forsknings- og udviklingsfunktionerne på midtjyske viden- og forskningsinstitutioner, som blandt andet Aarhus Universitet.

Tværgående drivkræfter

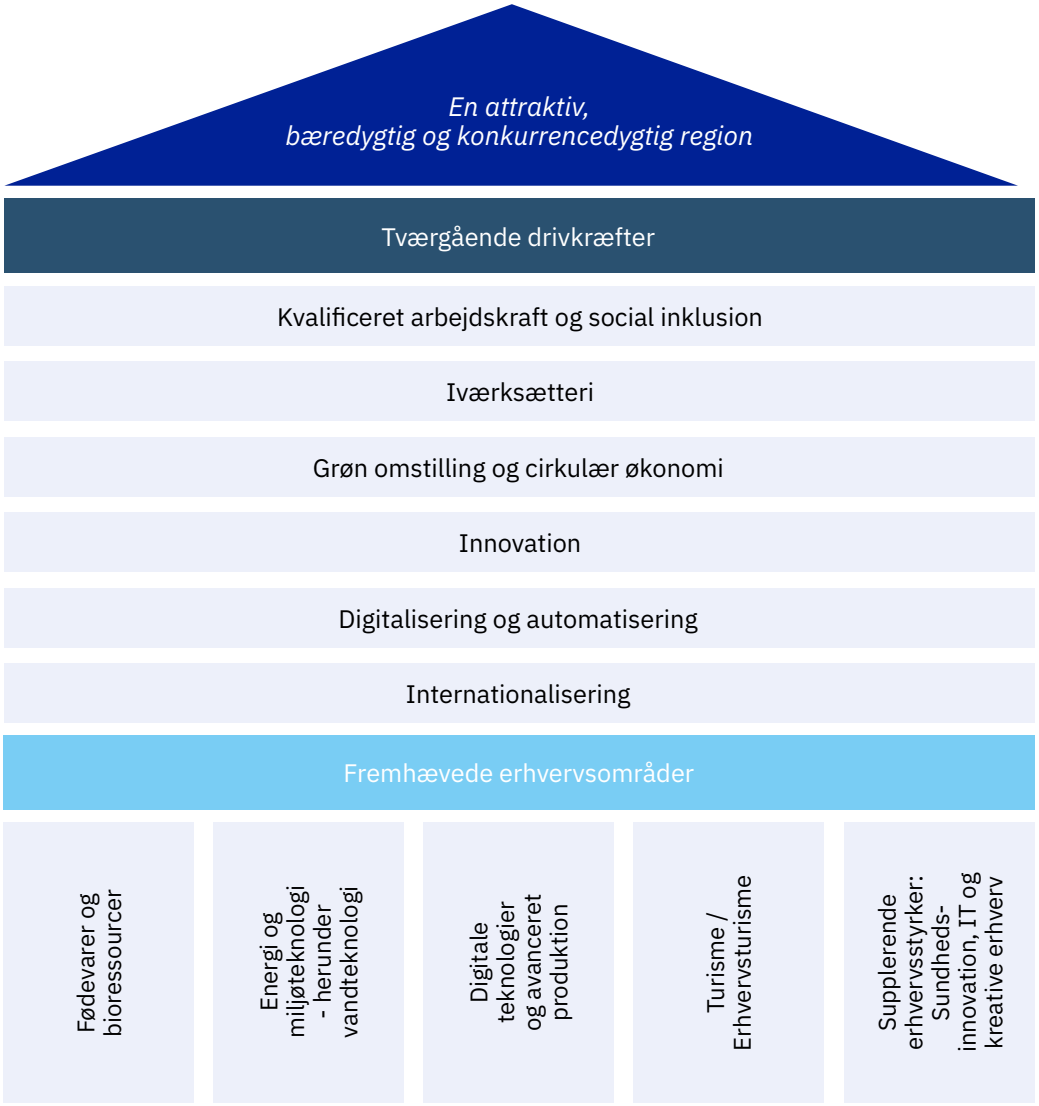
I Midtjylland er følgende seks tværgående drivkræfter identificeret og anvendt med forskellig prioritering i forhold til en målrettet indsats over tid.

Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Et stigende fokus på de unges valg af uddannelser, herunder i særlig grad erhvervsuddannelserne, blandt andet de tekniske uddannelser, har stor betydning for at løse de midtjyske virksomheders behov for kvalificeret arbejdskraft på længere sigt. Tiltag, der styrker kompetencerne hos medarbejderne gennem efter- og videreuddannelse, herunder opkvalificering af ufaglært arbejdskraft, har en mere aktuel betydning. Det samme gør sig gældende for personer på kanten af arbejdsmarkedet. Tilsvarende gælder for indsatser i forhold til tiltrækning og fastholdelse af udenlandsk arbejdskraft, herunder fastholdelse af udenlandske studerende. Øvrige indsatsområder er understøttelse af virksomhedernes rekruttering af kvalificerede medarbejdere – såvel faglært arbejdskraft som højtuddannede.

Et fortsat stærkt samarbejde mellem videninstitutioner, kommuner, region, erhvervsfremmeaktører og virksomheder (fx Teknologipagten) er afgørende for fortsat at få unge midtjyder til at vælge en uddannelse, som styrker de tekniske og digitale kompetencer til gavn for erhvervslivet og den enkelte medarbejder. Målet er, at flere skal have faglige kompetencer inden for STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts & Mathematics) samt evnen til at omsætte kompetencerne til innovation og forretningsudvikling. I Midtjylland planlægges med flere decentrale indgange til de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser, fx dele af maskinmesteruddannelsen i Aarhus med indgang i Viborg, samarbejder mellem gymnasier og mindre og større teknologitunge virksomheder gennem skole-virksomheds-samarbejder samt en række initiativer med fokus på at øge antallet af kvindelige studerende på STEAM-uddannelserne.

Figur 12. Vision, tværgående drivkræfter og fremhævede erhvervsområder

Iværksætteri

Etablering af flere nye midtjyske virksomheder styrkes på længere sigt af en solid integration af entreprenørskab i uddannelsessystemet. Derudover er der i Midtjylland fokus på skalering, internationalisering og kapital samt inkubator- og acceleratorfunktioner baseret på stedbundne kompetencer for særlig dygtige iværksættervirksomheder, herunder inden for lyd, animation, film, spil, IT, energi og fødevarer.

Grøn omstilling og cirkulær økonomi

For midtjyske virksomheder findes der et særligt potentiale ved at fokusere på de muligheder, der er inden for cirkulær økonomi med genanvendelse af materialer, energi mv., herunder i form af offentlig-private samarbejder. Det kunne fx være opgradering af biogas til anvendelse i naturgasnettet og lagring af el fra vindmølleproduktion.

Innovation

Udvikling af målrettede samarbejder mellem forsknings- og videnmiljøer og virksomheder på forskellige fagområder tillige med fokuserede indsatser, der kan danne grundlag for et markant løft af innovations- og teknologiniveau, vil være vigtige for virksomhedernes konkurrenceevne de kommende år. Her vil øget fokus på design og kreativitet også være centrale elementer. I Midtjylland har der tidligere været gode erfaringer

med sådanne samarbejder mellem virksomheder og videninstitutioner.

Digitalisering og automatisering

Integration af IT-systemer og automatisering af arbejds- og produktionsprocesser og nye digitale forretningsmodeller vil være indsatsområder, der er afgørende for en højere produktivitetsudvikling i de midtjyske virksomheder, hvor der på flere brancheområder er et efterslæb. Udbredelse af IT og digitaliseringskompetencer i midtjyske virksomheder kan blandt andet tage udgangspunkt i den viden, som findes på området hos de midtjyske viden- og forskningsinstitutioner, herunder IT-uddannelserne.

Internationalisering

For at understøtte virksomheder med internationalt potentiale er det afgørende at hjælpe dem med at reducere eksportomkostningerne, fx ved fælles markedsføring og eksportfremstød i koordination med statslige ordninger. Endvidere er det vigtigt at øge fokus på vækst og produktivitet via styrkelse af eksportstrategi og menneskelige kompetencer. I Midtjylland har den høje andel af midtjyske virksomheder med en høj eksportandel været understøttet af samarbejder, der knytter højt specialiserede statslige ordninger sammen med regionale tiltag. Der skal således fokuseres på at skabe vækst, styrke konkurrenceevnen og øge antallet af internationalt konkurrerende virksomheder, især ved hjælp af at 1) udløse eksportpotentialet hos SMV'er, 2) øge virksomhedernes opmærksomhed på internationale innovations- og forskningsaktiviteter og 3) identificere og øge anvendelsen af professionelle, internationale samarbejdspartnere, rådgivere og netværk.

Fremhævede erhvervsområder

Fødevarer og bioressourcer – med synergi til den brede midtjyske industribase

De mange fødevarevirksomheder i Midtjylland tegner sig for godt 40 pct. af den danske fødevareeksport og knap 40 pct. af de danske fødevarearbejdspladser. En afgørende forudsætning for at kunne udnytte det store vækstpotentiale i det midtjyske fødevareerhverv, som udgøres af en stigende international efterspørgsel efter sikre kvalitetsfødevarer, er, at man styrker konkurrenceevnen ved at øge innovationskapaciteten og ved at etablere værdiskabende samarbejder og partnerskaber på tværs af værdikæderne. Den massive tilstedeværelse af stærke fødevarevirksomheder, viden- og udviklingsmiljøer i regionen har betydet, at der i Midtjylland er opbygget en markant og bredt funderet styrke på fødevareområdet. Midtjylland er på den baggrund med til at drive udviklingen i hele den danske fødevaresektor.

I tilknytning til fødevareerhvervet repræsenterer den biobaserede økonomi på tværs af sektorer og erhverv betydelige potentialer. Fødevareerhvervet i Midtjylland

knytter sig derudover tæt til den brede midtjyske industribase med over 4.000 produktionsvirksomheder og 90.000 arbejdspladser.

Energi- og miljøteknologi – herunder vandteknologi

Energi- og miljøområdet har stor økonomisk og beskæftigelsesmæssig betydning for Midtjylland. Eksporten af energi- og miljøteknologi er således på omkring 50 mia. kr. pr. år, og beskæftigelsen inden for området er på ca. 20.000 job.

Under miljøteknologi på det vandteknologiske område er der store virksomheder i Midtjylland med mange underleverandører, der i et tæt offentligt-privat samarbejde udvikler bæredygtige vandteknologiske løsninger med et meget stort eksportpotentiale.

Digitale teknologier og avanceret produktion

Smart industri er en erhvervsstyrke i Midtjylland og en stærk drivkraft for fremtidig vækst, eksport og velstand. Smart industri-erhvervet besidder en række styrker, som man i endnu højere grad kan udnytte til vækst og udvikling. Der kan fx videreudvikles stærke produktionskompetencer, højt specialiseret viden og indsigt i teknologi og produktionsprocesser, som kan skabe grundlag for fremtidens vækst og arbejdspladser. Der vil være behov for et øget fokus på digitalisering og automatisering.

Turisme/erhvervsturisme

Endelig udgør turismen et centralt erhvervsområde, hvor forudsætningerne i Midtjylland giver grundlag for en ambitiøs indsats på de tre hovedområder: erhvervsturisme, kyst- og naturturisme og storbyturisme. Der er således etableret samarbejder inden for disse områder, der er forankret i nogle større kompetente virksomheder og netværk samt naturgivne geografier, der har muligheder for fortsat udvikling og vækst.

Supplerende erhvervsstyrker

Sundhedsinnovation: Med etableringen af de nye supersygehuse og en stærkere fokusering på samspillet i sundhedsvæsenet, fx på genoptrænings- og forebyggelsesområdet, dannes tillige basis for en erhvervs- og teknologiudvikling i regi af en klyngeindsats, der understøttes af en betydelig indsats fra midtjyske viden- og forskningsinstitutioner, virksomheder, kommuner og Region Midtjylland. Sundhedsinnovation har tillige snitflader til fødevarer, digitalisering, grøn omstilling og internationalisering.

IT og kreative erhverv: Midtjylland står stærkt inden for de kreative erhverv og IT-området, både i forhold til private og offentlige virksomheder, uddannelse samt forskning. Kreative erhverv og IT udgør en stadig stærkere motor for vækst og udvikling i andre sektorer og bliver også selv konsolideret med et stærkt vækstlag af nye og levedygtige virksomheder.

22. Sydjylland

Erhvervsaktiviteten i Sydjylland har en række markante, internationale industrivirksomheder som synlige flagskibe. Det er typisk familieejede virksomheder, der er vokset til internationale markedsledere ved tidligt at tænke de internationale markeder ind i deres forretningsmodel. De mest markante eksempler herpå er Lego, Danfoss og Ecco med forskellige hjemsteder i såvel den nordlige, vestlige som østlige del af området.

Men den internationale tankegang har også grobund i mange af regionens øvrige virksomheder, herunder det brede lag af SMV'er. Den mest indlysende årsag er regionens tætte placering på den dansk-tyske landegrænse. En stor del af områdets virksomheder har således levende relationer til virksomheder syd for grænsen – både virksomheder de samarbejder med og eksporterer til. På samme måde er tyske virksomheder også aktive nord for grænsen, ligesom et stort antal tyskere tager på ferie i området, ikke mindst langs vestkysten.

Set på tværs af de 13 sydjyske kommuner er der en række markante erhvervsstyrker og erhvervsområder, som erhvervsfremmeindsatsen i Sydjylland tager sit udgangspunkt i. Det gælder ikke mindst produktion og forædling af fødevarer, maritime erhverv og logistik, energi og cleantech, herunder offshore, industriel fremstillingsvirksomhed samt turisme. Derudover er særligt fem tværgående drivkræfter identificeret som væsentlige at arbejde videre med, dels for at fastholde og udvikle de nuværende erhvervsstyrker, dels for at udvikle nye stærke erhvervsområder. Det drejer sig om internationalisering, digitalisering og automatisering, kvalificeret arbejdskraft og social inklusion, grøn omstilling og cirkulær økonomi samt designtænkning.

Det er i mødet mellem de forskellige erhvervsstyrker og de tværgående drivkræfter, at realiseringen af de erhvervsmæssige potentialer i Sydjylland sker. Der kan være gode synergimuligheder i at sammentænke styrkelsen af de forskellige drivkræfter og erhvervsområder i en samlet og målrettet indsats imellem lokale og nationale aktører. De fem prioriterede erhvervsområder danner sammen med de essentielle drivkræfter en matrix for de sydjyske prioriteter i erhvervsfremmestrategien.

I kraft af sin placering ved den dansk-tyske landegrænse er der også et særligt sydjysk potentiale i at etablere grænseoverskridende samarbejder og erhvervsfremmeprojekter på tværs af landegrænsen.

Endelig skal det medtænkes, at nogle af fremtidens flagskibe for sydjysk erhvervsliv i dag kan være ukendte, men vil kunne vokse frem i kraft af, at der eksisterer tilpas fleksible og samtidig effektive rammer for innovation og nytænkning.

Der er således et stort, spændende og væsentligt strategisk handlerum for den decentrale erhvervsfremmeindsats i den sydjyske region.

Udfordringer og muligheder

Globaliseringen og den teknologiske udvikling er udfordringer for mange virksomheder. Det gælder også i Sydjylland og ikke mindst den del af den sydjyske erhvervsaktivitet, som knytter sig til industriel fremstillingsvirksomhed. Region Syddanmark er én af de nordeuropæiske regioner, der er hårdest udfordret af

Fakta

Det regionale kapitel for Sydjylland er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Sydjyllands bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Syddanmark og Region Syddanmark. Bestyrelsen består af:

- Borgmester Henrik Frandsen, Tønder Kommune (formand)
- Direktør Torben Blåholm, Blåholm A/S (næstformand)
- Borgmester Erik Lauritzen, Sønderborg Kommune
- Borgmester Ib Kristensen, Billund Kommune
- Borgmester Johannes Lundsfryd, Middelfart Kommune
- Direktør Leif Friis Jørgensen, Naturmælk
- Direktør Grethe Hougaard Andersen, Fuglsangcentret
- Partner, statsaut. revisor Marianne Christoffersen, Beierholm
- Formand Dan Holmegaard, Dansk Metal Vest
- Rektor Henrik Dam, Syddansk Universitet
- Regionsrådsmedlem Preben Friis-Hauge, Region Syddanmark

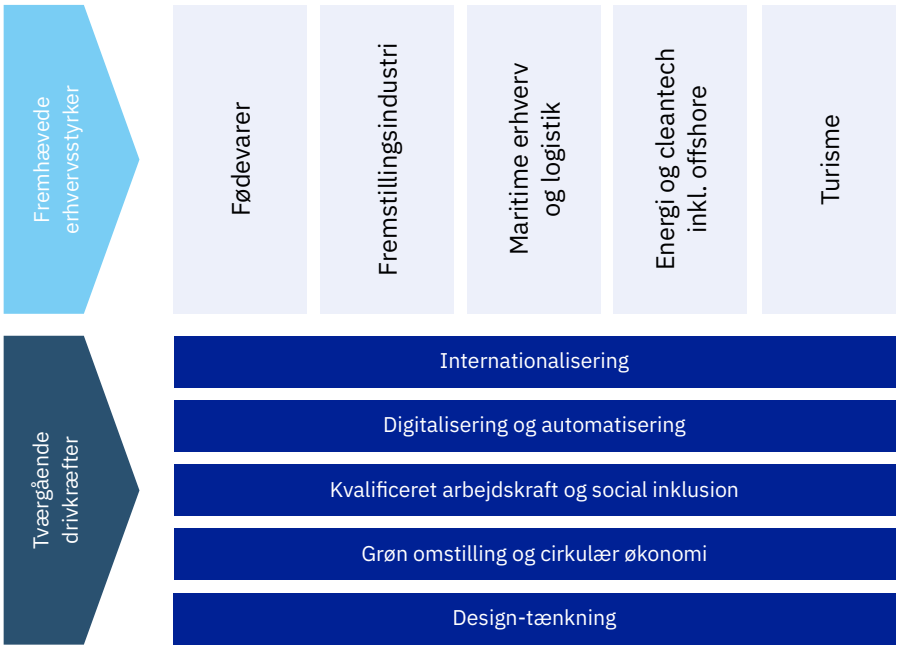
globaliseringen og digitaliseringen. Det skyldes blandt andet, at andelen af beskæftigede i lavteknologiske fremstillingsvirksomheder er høj, at industriproduktionens enhedsomkostninger er stigende, og at uddannelsesniveauet generelt er lavt.

Konkret står de sydjyske virksomheder således over for disse udfordringer:

- Erhvervsstrukturen er i høj grad kendetegnet af fremstillingsindustri (15,6 pct. af den samlede beskæftigelse). Det udgør som udgangspunkt et positivt potentiale for regionen. Men i mere end hver tredje produktionsvirksomhed er digitaliseringsgraden lav, og det kan på sigt udfordre konkurrenceevnen. Det skal dog fremhæves, at der også findes produktionsvirksomheder, der ligger i det internationale førerfelt med hensyn til avanceredeproduktionsformer, og som dermed kan fungere som fyrtårne for resten af regionen.
- Uddannelsesniveauet er lavt i Sydjylland. Kun 26 pct. af arbejdsstyrken har en videregående uddannelse mod 33 pct. på landsplan, og 30 pct. er ufaglærte mod 26 pct. på landsplan.
- Virksomhederne oplever mangel på visse specifikke kompetencer og generelle vanskeligheder med at tiltrække medarbejdere fra resten af landet. Dog skal det bemærkes, at der ikke er tegn på generel mangel på arbejdskraft i alle sektorer og på alle kompetenceniveauer.
- Der er relativt få videregående uddannelser i Sydjylland – primært i form af erhvervsakademier og professionshøjskoler, men ingen universitetshovedcampus. Til gengæld er der satellit-campusser i Esbjerg (SDU og AAU), Kolding (SDU) og Sønderborg (SDU). Potentialet er der således for et øget samarbejde mellem universiteter, kommuner og virksomheder, sådan som det fx er tilfældet med Center for Industriel Elektronik i Sønderborg.

I en global konkurrencesituation, hvor kompetencer, forskning og innovation får stadig større betydning, og hvor industriens enhedsomkostninger konstant presses nedad af automatiserede og digitaliserede pro-

Figur 13. Strategisk fokus for Sydjylland

duktionsmetoder, gælder det for de sydjyske virksomheder om at imødekomme ovenstående udfordringer ved at udnytte de muligheder, der er for at satse på teknologi og digitale løsninger, modernisere produktionsmetoderne og løfte og målrette kompetencerne i arbejdsstyrken. Og det gælder mere eller mindre for alle de nuværende erhvervsstyrker.

Det sydjyske område oplever i øjeblikket en lang række udenlandske investeringer i digital infrastruktur, og samtidig bliver området Nordeuropas digitale knudepunkt i starten af 2020 i takt med, at en lang række fiberkabler lander på Vestkysten. Dette udgør et erhvervspotentiale med mange muligheder for at udvikle erfaringsbaserede sydjyske erhvervsfremmeaktiviteter inden for IT og data.

Et markant potentiale for den sydjyske region er at bygge videre på traditionen for at tænke samarbejder på tværs af kommunerne og på tværs af virksomhederne. Sydjylland er således kendetegnet ved en erhvervskultur, hvor grænser ikke er nogen hindring for at tænke handel og udvikling – tværtimod. Denne kultur er et stort aktiv for området og et stærkt afsæt for at skabe en dynamisk og fremadrettet erhvervsfremmeindsats i Sydjylland.

Flere steder i Sydjylland er der etableret regionale 'live labs', hvor teknologier og nye ideer udvikles og afprøves i tætte samarbejder imellem private interesser, uddannelsesinstitutioner og offentlige erhvervsfremmeaktører – i alle tænkelige konstellationer.

Tværgående drivkræfter

En effektiv erhvervsfremmeindsats for Sydjylland må nødvendigvis tage udgangspunkt i de nuværende erhvervsstyrker, men også være rummelig og fleksibel nok til at tage højde for, at helt nye erhvervsstyrker kan opstå undervejs i kraft af initiativ og innovation fra sider, som i dag bobler under den synlige overflade.

Derfor er det ikke mindst vigtigt, at erhvervsfremmeindsatsen bygger på en stærk og fokuseret værktøjskasse, der fungerer på tværs af forskellige brancher og sektorer. Det er desuden vigtigt, at erhvervsfremmeindsatsen er tæt på virksomhederne, og at styrkerne hos lokale, regionale og nationale erhvervsfremmeaktører udnyttes bedst muligt i et smidigt og velfungerende samarbejde.

Sydjyllands værktøjskasse består af fem essentielle drivkræfter, som tilsammen vurderes at kunne drive yderligere erhvervsvækst i regionen i de kommende år:

Internationalisering

Sydjylland har en tydelig profil som porten til de nære eksportmarkeder. Profilen har både rod i praktiske/geografiske forhold og i kultur og tradition. En fortsat udbygning af denne position vil være garant for høj produktivitet og bidrage positivt til den regionale vækst og erhvervsudvikling, ligesom vækst i eksporten naturligvis er et gode i et bredere samfundsøkonomisk perspektiv. Et vigtigt fokuspunkt er at fastholde og udbygge den gode position på det tyske eksportmarked.

Men også i forhold til Storbritannien ligger der en strategisk udfordring i at fastholde og udbygge eksporten – ikke mindst i forbindelse med Brexit. Omkring 6 pct. af den jyske SMV-eksport går i dag til Storbritannien, hvor især Esbjerg Havn udgør et vigtigt knudepunkt for samhandlen. Endelig ligger der også for sydjyske virksomheder et stort potentiale i at bruge FN's verdensmål for bæredygtig udvikling og grøn omstilling som spydspids for en øget eksportindsats.

Digitalisering og automatisering

Potentialet for vækst gennem digitalisering og automatisering er stort i Sydjylland. Det gælder i særdeleshed fremstillingsindustrien, men også en række andre brancher. Omkring hver tredje sydjyske virksomhed vurderes at have en lav digitaliseringsgrad, og der ligger en stor potentiel forbedring af konkurrenceevnen hos de sydjyske virksomheder i at høste de effektiviserings- og produktivitetsgevinster, der ligger i at digitalisere flere processer i værdikæden. Udfordringen her er at få spredt udviklingen fra de få frontløbere til det brede felt af sydjyske virksomheder.

Kvalificeret arbejdskraft og social inklusion

Uddannelse, opkvalificering og tiltrækning af kompetent arbejdskraft er en altafgørende drivkraft for både at sikre den fortsatte vækst i sydjysk erhvervsliv samt sikre videre, nødvendig udvikling i form af blandt andet digitalisering, internationalisering og cirkulær økonomi. Hver anden sydjyske virksomhed oplever problemer med at få besat opslåede stillinger. Deri ligger der ikke nødvendigvis en mangel på ledige hænder, men en strukturel og kompetencemæssig udfordring, som erhvervsliv, lønmodtagere, uddannelsesinstitutioner og erhvervsfremmeaktører skal og kan løse i fællesskab. Et generelt og langsigtet kompetenceløft til det brede, sydjyske arbejdsmarked bør derfor være et af målene for en effektiv sydjysk erhvervsfremmeindsats. Der kan også være behov for at tiltrække talenter inden for en række fremstillingserhverv, energi og offshore, og her kan det internationale arbejdsmarked også være relevant.

I forhold til Sydvestjylland er det væsentligt, at der er fokus på Esbjerg som den subregionale uddannelsesby, kombineret med nye muligheder for fjernstudier. Dette skal sammen med et tæt samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og de lokale virksomheder sikre tilstedeværelsen af den kvalificerede arbejdskraft.

Grøn omstilling og cirkulær økonomi

Grøn omstilling og cirkulær økonomi er i fremtiden den platform, hvor forretningsudvikling og konkurrencekraft går hånd i hånd med bæredygtighed. Sydjyllands indsats kan blandt andet tage udgangspunkt i stærke miljøer omkring energi- og miljøteknologi og design og de tilhørende klyngeorganisationer. På landsplan ligger der et tocifret milliardpotentiale i forbedret BNP og en realistisk eksportgevinst på 3-6 pct. i en målrettet satsning på bæredygtighed hos danske virksomheder. Sydjyllands potentialer anslås at ligge i den høje ende af dette skøn. Udover at cirkulær økonomi giver mening fra en økonomisk såvel som ressourcemæssig vinkel, har denne dagsorden også medvind på de internationale markeder i form af den generelle interesse for bæredygtige koncepter og ikke mindst i forhold til FN's verdensmål. Der ligger således et stort potentiale for de sydjyske virksomheder i at tænke den cirkulære økonomi tættere ind i den daglige forretning og dermed accelerere den grønne omstilling.

Designtænkning

I kraft af tidligere satsninger på design med anvendelse af kompetencer fra relevante organisationer og uddannelsesmiljøer i regionen har Sydjylland et godt afsæt for at bruge design til at skabe øget konkurrencekraft og øge innovationsevnen hos regionens virksomheder. I den forbindelse kan det være en fordel, at det foregår i samspil med den nationale indsats på området. En barriere kan være for stor afstand imellem virksomhedernes beslutningstagere og den aktuelle viden om designværktøjer og koncepter. Der ligger derfor en mulig styrkelse af erhvervsfremmeindsatsen i Sydjylland ved mere målrettet og systematisk at formidle potentialerne i designtænkning til virksomhederne.

Fremhævede erhvervsområder

Erhvervsfremmeindsatsen for Sydjylland tager udgangspunkt i følgende prioriterede erhvervsområder – med behørig åbenhed for, at andre over tid kan vokse frem imellem områdets virksomheder:

Fødevarer

Fødevarebranchen beskæftiger mere end 45.000 i Sydjylland. Landsdelen har således en høj specialisering inden for fødevareområdet i forhold til landsgennemsnittet. De sydjyske fødevarevirksomheder danner en værdikæde: fra laboratorier med speciale i fødevaresikkerhed til producenter, specialiseret logistik, emballage og handel og service. Brexit udgør et opmærksomhedspunkt for eksporten til Storbritannien, der lå på 11 mia. kr. i 2018. Til gengæld ligger der et potentielt stort og relativt uudforsket eksportmarked for fødevareproducenterne – ikke mindst i Asien.

Fremstillingsindustri

Der er mere end 59.000 ansatte i sydjyske produktionsvirksomheder og en forholdsvis stor regional specialisering inden for erhvervsområdet. Sydjylland er hjemsted for virksomhedskoncentrationer inden for mekatronik, rustfri stålindustri, plast og aluminium. Det har længe været et vilkår for at drive konkurrencedygtig produktion i Danmark, at der enten er en høj grad af specialisering eller en høj automatiseringsgrad – gerne begge dele. Udfordringerne kan under disse betingelser være at rekruttere kompetent arbejdskraft, idet kompetencekravene stiger med specialiseringen og automatiseringen. For Sydjylland ligger potentialet i at udbrede automatisering, digitalisering og højproduktive processer til flere af områdets produktionsvirksomheder.

Maritime erhverv og logistik

Med 22.000 ansatte spiller transportområdet en vigtig rolle i sydjysk erhvervsliv. Det gælder ikke mindst i Padborg-området, der er logistikcenter for en stor del af den internationale lastbiltransport, og hvor mange virksomheder arbejder med håndtering af køle- og frostvarer. Samtidig bidrager det maritime område i form af industrihavnene i Esbjerg, Aabenraa og Kolding. Alene i Esbjerg Kommune er over 5.000 personer beskæftiget inden for de maritime erhverv.

Blandt transporterhvervets udfordringer er den løbende konsolidering af sektoren, som stiller større krav til konkurrenceevne og produktivitet. Men også digitalisering og øget fokus på miljø og belastning af infrastruktur står skarpt som aktuelle udfordringer for såvel transport- og logistikvirksomhederne på land som de maritime erhverv. Mulighederne ligger i driftsoptimeringer og tilpasninger samt udvikling af nye, markedsduelige koncepter til de fremtidige markedsvilkår.

På grund af Sydjyllands geografiske placering er det af stor vigtighed, at regionens centre for international og national land- og søtransport samt logistik fortsat prioriteres højt og understøttes med hensyn til udvikling og videndeling.

Energi og cleantech – herunder offshore

En lang række sydjyske virksomheder arbejder med teknologier, komponenter, viden og serviceydelser, der medfører en intelligent og effektiv udnyttelse af energien. Nogle af verdens stærkeste kompetencer inden for energieffektivitet er samlet omkring Als og Sønderborg. En del af den sydjyske aktivitet inden for energiområdet er knyttet til offshore-energiproduktion, der foregår i Esbjergområdet. 19 pct. af den samlede totale beskæftigelse inden for energiforsyning befinder sig i Sydjylland og Middelfart.

Turisme

Med 9,5 mio. overnatninger i 2018 stod Syddanmark for 25 pct. af de samlede overnatninger i Danmark. Ser man alene på de udenlandske gæster, er tallet helt oppe på 29 pct. Det skal ses i lyset af, at Sydjyllands indbyggere udgør 13 pct. af landets befolkning. Blandt særlige attraktioner er de tre verdensarvsområder Kongernes Jelling, Christiansfeld og Vadehavet, men også Legoland og konferencehotellerne i Trekantområdet. Udfordringen er et forholdsvist lavt døgnforbrug på 750-800 kr. hos de mange kyst- og naturturister mod 1.700-2.150 kr. i storbyerne. Der er mulighed for at satse på forretningsområderne kyst- og naturturisme, erhvervs- og mødeturisme samt byturisme.

23. Fyn

Globaliseringen og finanskrisen har haft stor påvirkning på Fyn. De store, gamle industrivirksomheder er forsvundet og med dem arbejdspladserne. I dag er et nyt billede ved at tegne sig, og optimismen spirer igen på Fyn.

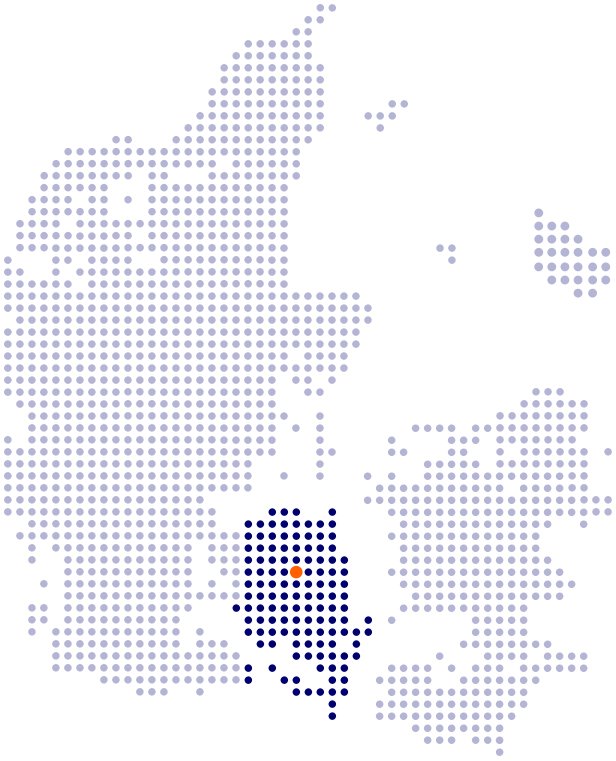
Løsningen på Fyn er samarbejde mellem offentlige og private aktører om de erhvervsmæssige styrker, der kendetegner Fyn. Et bredt forankret samarbejde imødegår en indbygget svaghed i den fynske erhvervsstruktur – at Fyn mangler store virksomheder, der kan drive udviklingen. Det er de fælles løsninger, som skaber fremdriften. Det stærkeste eksempel på den tilgang er samarbejdet på robotområdet, hvor det brede samarbejde mellem offentlige og private aktører medvirker til at give fynske virksomheder en fremtrædende international position.

Samarbejdet om erhvervsmæssige styrker har gjort det klart, at denne fokusering – og de klare fravalg, den fordrer – er den effektfulde vej for Fyn. Den erfaring sætter derfor også tonen for det fremtidige arbejde for erhvervsudviklingen på Fyn – både for arbejdet med specialiseret vejledning af de enkelte virksomheder og i projektudviklingen. Målet er en mere sammenhængende erhvervsfremmeindsats, der tager afsæt i virksomhedernes behov.

Med dette afsæt lægges der op til dels at optimere de tværgående vækstbetingelser for alle fynske virksomheder dels at øge øens vækstpotentiale med særligt øje for områder, hvor Fyn har etablerede eller potentielle styrker. De fynske erhvervsmæssige styrker indgår i en international konkurrencesituation og udvikles bedst i samspil med relaterede erhvervs- og videnmiljøer i resten af Danmark og i udlandet.

Udfordringer og muligheder

Globaliseringen og finanskrisen har presset Fyns traditionelle erhvervsmæssige styrker og ført til lukningen af flere store og toneangivende virksomheder. Den fynske erhvervsstruktur er derfor præget af mange SMV'er, som mangler fyrtårne i forhold til innovation og udvikling. Samtidig har virksomhederne udfordringer med rekruttering af attraktive medarbejdere. Fyn har samtidig en overandel af personer, der står uden for arbejdsstyrken, og relativ lav grad af højtuddannet arbejdskraft i forhold til blandt andet hovedstadsområdet. Dertil kommer, at erhverv, der traditionelt har stået stærkt på Fyn, som fx det maritime erhverv og gartnerierne, udfordres af den 4. industrielle revolution.

Med blot 8 pct. af landets virksomheder og kun få store, toneangivende virksomheder, er der behov for en prioriteret tilgang, hvis Fyn skal kunne sætte en dagsorden, som styrker fynske virksomheders konkurrencekraft og vækst. Det er Fyn godt i gang med.

Stærk vækst i nye brancher med globalt potentiale som fx robot- og droneindustrien driver udviklingen i den rigtige retning, og en begyndende ny erhvervsmæssig selvforståelse giver positive udslag, hvilket kan ses på en stigende jobskabelse og værditilvækst i de fynske virksomheder. Samtidig udvikler nye markeder og teknologier sig konstant, og det er vigtigt at have blik for, hvor udviklingen danner grundlag for nye satsninger, fx inden for medicinsk cannabis.

Fakta

Det regionale kapitel for Fyn er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Fyns bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Syddanmark og Region Syddanmark. Bestyrelsen består af:

- Borgmester Kenneth Muhs, Nyborg Kommune (formand)
- Borgmester Peter Rahbæk Juel, Odense Kommune (næstformand)
- Udvalgsformand Henrik Nielsen, Svendborg Kommune
- Borgmester Hans Stavnsager, Faaborg-Midtfyn Kommune
- Indehaver Dan Virkelyst Johansen, LH-Gulve
- Direktør Anna Aagaard, Fingerspitz
- Direktør Tom Pelle Jensen, Hotel Svendborg
- Direktør Mads Bonde Hansen, Scandinavian Brake Systems A/S
- Afdelingsformand Erling Jensen, Dansk El-forbund Fyn
- Rektor Henrik Dam, Syddansk Universitet
- Regionsrådsmedlem Karsten Uno Petersen, Region Syddanmark

De fremhævede erhvervsområder udmærker sig alle ved at have potentiale, der rækker ud over regionale skel. I visse tilfælde, som fx fødevarer og det maritime, er det oplagt at være en del af en større national satsning med lokal specialisering. Andre steder, som fx robotsektoren, er Fyn førende i Danmark og kan være med til at drive udvikling på området for hele Danmark.

Erfaringerne fra de seneste års prioriteringer på Fyn har vist, at mulighederne forløses bedst med bidrag/investeringer fra det offentlige. Det er dog afgørende, at investeringerne tager udgangspunkt i konkrete udviklingsbehov hos virksomhederne. Der er behov for fortsat at understøtte virksomheder på Fyn, som har et større potentiale – og samtidig understøtte de områder, som er på vej (fx droner), så den positive fynske udvikling styrkes. Brobygning mellem de fynske virksomheder og videninstitutioner skal fortsat styrkes. Det gælder især for SMV'er på det digitale område, hvor virksomhedernes adgang til forskningsbaseret viden via klyngeorganisationer, infrastruktur og højt specialiseret arbejdskraft er afgørende for deres fortsatte vækst og konkurrenceevne.

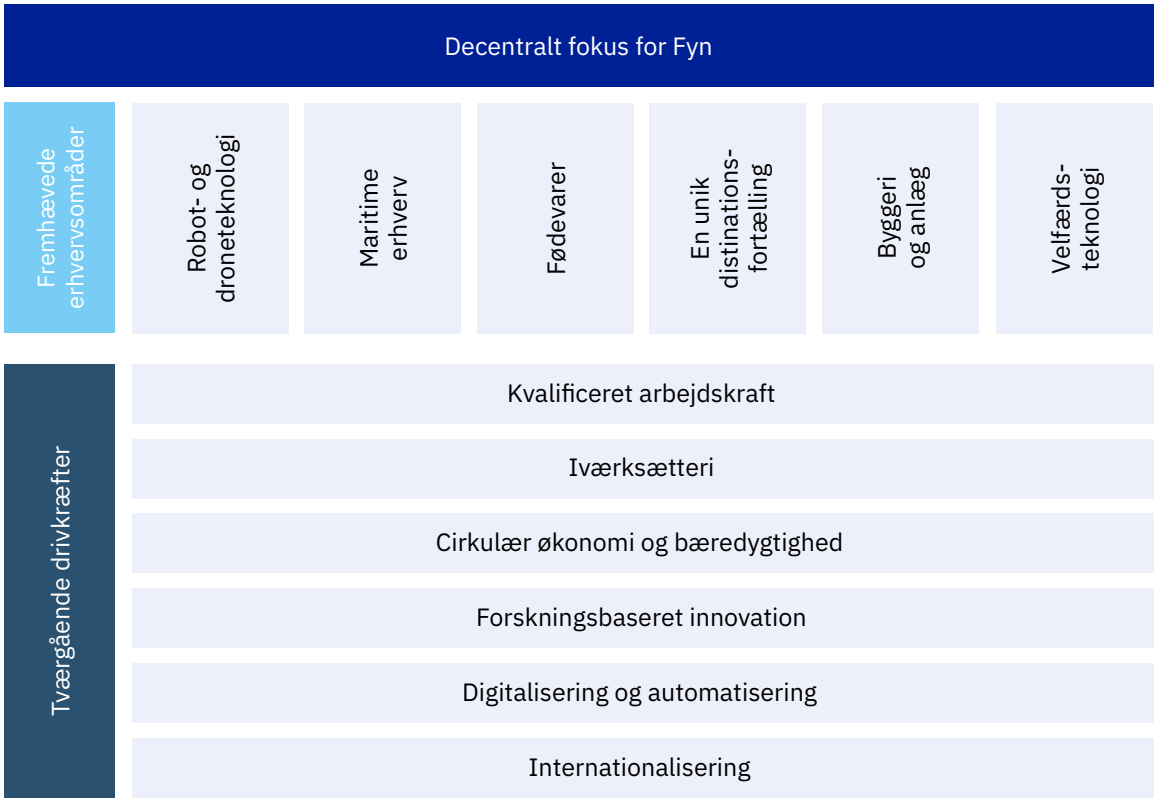
Tværgående drivkræfter

Med udgangspunkt i, hvad der er top of mind blandt de fynske virksomheder i forhold til at accelerere vækst og skabe bæredygtig forretning, er der identificeret en række tværgående drivkræfter, der skal fokuseres på de kommende år. Disse har til hensigt at understøtte bedre produktivitet og konkurrenceevne på tværs af brancher og skal være med til at fremme den positive udvikling på Fyn. Drivkræfterne er:

Kvalificeret arbejdskraft

Der er et meget stort gab mellem vækstvirksomhedernes kompetencebehov og antallet af søgninger til fx de faglige uddannelser, blandt andet inden for IT og STEM. Der er i dag et bredt samarbejde om kvalificeret arbejdskraft på Fyn, hvor fokus er på etablering af flere praktikpladser i industrivirksomhederne, udvikling af nye uddannelser, der tager udgangspunkt i virksomhedernes behov, samt tiltrækning og fastholdelse af kvalificerede medarbejdere – et tæt samarbejde mellem videninstitutioner og erhvervsliv skal fx sikre, at flere

Figur 14. Decentralt fokus for Fyn

højtuddannede specialister vælger at blive på Fyn efter endt uddannelse. Fokus vil også fremover være på at bistå fynske SMV'er i fleksibel opkvalificering af eksisterende medarbejdere, skabe attraktive efteruddannelsesforløb for ledige samt tiltrække international kvalificeret arbejdskraft, fx via rådgivning og internationale markedsføringskampagner.

Iværksætteri

Startups er en central del af en branches fortsatte udvikling. Det er derfor afgørende, at fynske iværksættere har optimale vækstbetingelser og adgang til startup-miljøer, hvis det skal lykkes at tiltrække udenlandske iværksættere og investorer og skabe det næste iværksætte-reventyr, der kan revolutionere et marked og skabe nye arbejdspladser. Fokus vil være på at understøtte iværksættere og virksomheders skalering, særligt med fokus på de eksisterende fynske erhvervsstyrker. Indsatsen kan bygge på erfaringerne med Startup Hub, der er et inkubationssystem for skalerbare virksomheder med globalt afsætningspotentiale. De seneste fem år er der på Fyn etableret startup hubs inden for robotter, droner, den maritime industri og fødevarer.

Cirkulær økonomi og bæredygtighed

For virksomheder er bæredygtighed ikke længere kun et spørgsmål om at holde orden i eget hus. Det er blevet en global konkurrenceparameter, der rummer meget store vækstpotentialer – i særdeleshed med udgangspunkt i FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.

Fynske virksomheder skal blive mere bæredygtige gennem produktinnovation, nye forretningsmodeller, nye markeder og øget samarbejde med nye, ofte utraditionelle, strategiske samarbejdspartnere. Herved kan virksomhederne levere cirkulære løsninger, der er til gavn for både miljø og vækst.

I tråd med dette arbejder ni fynske kommuner på at udvikle en samlet strategi for bæredygtig vækst på Fyn, Cirkulært Fyn 2030. I arbejdet inddrages virksomheder, uddannelses- og forskningsinstitutioner, kommuner, offentlige forsyningsselskaber og civilsamfundet, og aktiviteterne vil blandt andet omfatte etablering af partnerskaber for cirkulære løsninger i værdikæder og på tværs af det private og det offentlige.

Forskningsbaseret innovation

Forskningsbaseret viden er en kritisk forudsætning for vækst i virksomhederne. Opgaven er derfor at være på forkant med virksomhedernes produkt-, service- og procesudviklingsbehov og gennem tæt dialog matche det med videninstitutionernes kompetencer. Fokus vil være på at fremme brobygning mellem økosystemets viden- og fagmiljøer og virksomhederne, så der kan tilbydes et attraktivt og stimulerende miljø for både eksisterende og nye SMV'er. Et fynsk state of the art-eksempel er den stærke kobling mellem robotbranchen og Mærsk Mc-Kinney Møller Instituttet på SDU.

Digitalisering og automatisering

Målet er at tilføre fynske SMV'er viden og kapital, der skal bidrage til at udvikle og udbrede digitale løsninger og forretningsmodeller. De digitale teknologier er blandt andet med til at skabe højere produktivitet, sænke produktionsomkostninger og forbedre produkters kvalitet. For at fynske SMV'er skal kunne konkurrere på et globalt marked, er samarbejdet med videninstitutioner afgørende i bestræbelsen på at accelerere digitaliseringen og sikre adgang til forskningsbaseret viden inden for digitale teknologier.

Automatisering er et vigtigt element i at styrke produktionsvirksomhedernes konkurrenceevne. Fokus skal blandt andet være på at gøre den markante fynske robotkompetence tilgængelig for SMV'ers automatisering og derved bidrage til bedre, hurtigere og billigere produktion.

Internationalisering

Det er en mindre andel af de fynske virksomheder, der aktivt tegner sig for størstedelen af den fynske eksport. Der er således tale om et uudnyttet eksportpotentiale blandt fynske SMV'er.

Fokus vil være på at styrke fynske SMV'er, der ikke er "born globals", i deres eksportarbejde. Indsatsen er fx eksportforberedende rådgivning og koordinering med øvrige myndigheder og aktører, der arbejder med internationalisering.

Fremhævede erhvervsområder

Med udgangspunkt i erhvervsområder, hvor Fyn allerede har etablerede eller potentielle styrker, er der etableret en række stærke klyngeorganisationer. I et tæt samarbejde mellem virksomhederne, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og det offentlige arbejdes der med forretningsudvikling i klyngerne og værditilvækst og jobskabelse på Fyn. De fremhævede fynske erhvervsområder er:

Robot- og droneteknologi

En stor del af den danske robotindustri er inden for det seneste årti udviklet og etableret på Fyn. Med flere end 130 robot- og dronevirksomheder og 3.600 ansatte tiltrækker branchen millioninvesteringer og driver eksport i milliardklassen, særligt inden for samarbejdende robotter, cobots, hvor fynsk robotindustri i dag har en global markedsandel på næsten 60 pct. En tilsvarende udvikling er på vej inden for de nært beslægtede tek

nologier på droneområdet. Begge områder er baseret på forskningstyngde på internationalt niveau.

Samspillet mellem fynske virksomheder, videninstitutioner og myndigheder spiller en vigtig rolle i forhold til at drive væksten. Det skyldes blandt andet, at man på Fyn har opbygget viden og ekspertise i erhvervsfremmesystemet til at understøtte den stærke branche på effektskabende måder.

En afgørende opgave er at udvikle et fortsat attraktivt startup-miljø, som sikrer tilførsel af virksomheder, kompetencer, teknologi og kapital. Derudover er en stærk forbindelse til viden- og uddannelsesinstitutioner afgørende. Desuden er en væsentlig indsats at afhjælpe manglen på kvalificeret arbejdskraft i disse virksomheder.

Maritime erhverv

Danmark er blandt verdens førende maritime nationer. Fyn er en stærk spiller i Det Blå Danmark med flere end 250 virksomheder og over 7.000 ansatte, som er centreret omkring den voksende Lindø Industripark samt et stærkt maritimt uddannelsescentrum på Sydfyn, hvor der er skabt solid sammenhængskraft imellem de fynske virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Forankringen til forskningsmiljøerne sikrer et højt innovationsniveau i branchen og lægger kimen til værdifulde iværksættermiljøer.

Det fynske fokus på det maritime område centrerer sig om green shipping, autonom skibsfart, innovation og startup-miljøer. Der arbejdes fx konkret med udviklingen af autonome kompetencer, hvor der er særdeles store vækstperspektiver.

Fødevarer

Fyn rummer en række gastronomiske produkter af høj kvalitet, og efterspørgslen er voksende nationalt og globalt. Virksomhederne er både fødevareproducenter og ingrediensproducenter, og der er brug for at styrke branchen og forløse det potentiale, der foreligger.

På Fyn er der i samarbejde mellem virksomheder, erhvervsfremmeaktører og videninstitutioner defineret en række erhvervsfremmende indsatser blandt andet inden for bæredygtighed, internationalisering, produktudvikling, forretningsmodeller, kompetenceudvikling og iværksætteri. Der skal samtidig identificeres udviklingsmuligheder og samarbejder, som understøtter FN's verdensmål.

En unik destinationsfortælling (Destination Fyn)

Turismen på Fyn er i vækst. Dette skyldes blandt andet, at der er skabt et tillidsfuldt og værdiskabende samarbejde mellem private og offentlige aktører. Arbejdet i Destination Fyn handler om at skærpe Fyns markedsposition og tiltrække nogle af de mange potentielle rejsende, som hver dag søger nye oplevelser. Der arbejdes med en fælles fynsk markedsføringsstrategi, FYN365, som udfolder alt det unikke, Fyn har at byde på blandt andet inden for fødevareoplevelser og det sydfynske ø-liv. Derudover fokuseres der på strategisk markedsindsigt, forretningsudvikling, databaseret innovation, fundraising og tiltrækning af investorkapital, udviklingsprojekter og digital kompetenceudvikling, så Destination Fyns medlemmer klargøres til at møde de krav, som et redefineret rejsemarked og ændret forbrugeradfærd stiller.

Byggeri og anlæg

Byggeri og anlæg er en af Danmarks største brancher – også på Fyn, hvor virksomheder i byggeriets værdikæde rummer mere end 20.000 arbejdspladser blandt andet på grund af markante investeringer i byggeri og infrastruktur i disse år. Fokus er i høj grad på bæredygtigt byggeri, hvor markedet vokser både globalt, i Danmark og på Fyn. De virksomheder, som kan levere løsninger, der kan gøre vores bygningsmasse mere bæredygtig, har dermed et stort vækstpotentiale. Den grønne omstilling i den fynske bygge- og anlægsbranche er således et centralt indsatsområde, og fokus vil også fremover være at udvikle virksomhederne på dette område, så de har de kompetencer og de løsninger, der skal til for at stå stærkt i dette voksende marked.

Velfærdsteknologi på fynsk

Fyn er et attraktivt område for udvikling og test af velfærdsteknologi på grund af et stærkt økosystem. Styrken kommer af en høj koncentration af virksomheder, offentlige institutioner og videninstitutioner. Virksomhederne har dermed adgang til den nyeste viden og kendskab til brugernes behov og kan udvikle de velfærdsteknologiske løsninger på den baggrund. Økosystemet styrkes yderligere af organisationer som Center for Innovativ Medicinsk Teknologi (CIMT) under OUH og SDU, Syddansk Sundhedsinnovation (SDSI), Healthcare Denmark og Welfare Tech, der lever af at fremme innovation for bedre sundhed. Det stærke miljø omkring velfærdsteknologi har tiltrukket finske, hollandske, islandske, japanske og norske virksomheder, der har etableret datterselskaber på Fyn for at få en indgang til det europæiske marked. I de seneste fire år har 97 virksomheder, ni kommuner, to sygehuse, et universitet, et university college og en social- og sundhedsskole været aktive inden for velfærdsteknologi på Fyn. Eksporten udgør 32 pct. af omsætningen i branchen, og den fynske indsats fokuseres på at gøre virksomhederne globale, så de kan levere til det voksende internationale marked for velfærdsprodukter.

24. Sjælland

Den generelle højkonjunktur i Danmark de senere år, særligt i og omkring Hovedstaden, er også kommet Sjælland som helhed til gode. Erhvervslivet er i en stadig mere positiv udvikling, og særligt de østsjællandske kommuner oplever både et stigende antal tilflyttere og pendlere til og fra Hovedstaden. Samtidig er der i de fleste kommuner lav arbejdsløshed, og mange steder er der en stærk iværksætterkultur.

Sjællands erhvervsstruktur peger ikke på oplagte branchemæssige styrker, men er omvendt begunstiget af den tætte beliggenhed i forhold til København, der især udnyttes af bygge- og anlægsbranchen til at skabe vækst og beskæftigelse.

På trods af de gunstige konjunkturer og nærheden til hovedstaden står erhvervslivet i regionen over for en række grundlæggende udfordringer. Disse udfordringer betyder, at mens landets samlede BNP siden 2007 er vokset med 7,6 pct., og fremgangen i de øvrige regioner har været på mellem 3,9 pct. og 20,8 pct., er BNP i Region Sjælland kun vokset med 0,2 pct.

Hvis den asynkrone udvikling mellem Region Sjælland og de øvrige regioner skal ændres, er der behov for at tænke i nye baner i forhold til erhvervsfremme og erhvervsudvikling. Der lægges derfor op til et todelt strategisk fokus. For det første er der fokus på professionalisering og på arbejde med drivkræfter med det formål at øge den enkelte virksomheds produktivitet og skabe konkurrencedygtige forretningsmodeller i virksomhederne. For det andet er der behov for et fokus på realisering af de gennemgribende forandringsskabende potentialer, der kan fremme en erhvervsstruktur på Sjælland, der markant forbedrer vilkårene og mulighederne for økonomisk vækst. Det understreges, at erhvervsudviklingen altid finder sted på baggrund af bredere rammevilkår for virksomhederne, herunder blandt andet infrastrukturinvesteringer (fysisk og digital), planlov og adgang til kvalificeret arbejdskraft, fx medarbejdere med naturvidenskabelige og tekniske kompetencer.

Udfordringer og potentialer

Erhvervslivet på Sjælland er kendetegnet ved en række forhold, som både rummer udfordringer og forandringsskabende potentialer:

- En relativt lav andel af indbyggerne har en videregående uddannelse, og virksomhederne beskæftiger en endnu lavere andel personer med en videregående uddannelse. Til gengæld er der relativt mange indbyggere og beskæftigede med en faglært eller ufaglært baggrund.
- Få videnintensive virksomheder, hvilket skaber en selvforstærkende dynamik, idet videnintensive virksomheder foretrækker at ligge geografisk tæt og i nærheden af den højtuddannede arbejdsstyrke.
- Bygge- og anlægsbranchen har større økonomisk betydning på Sjælland, end den har i de øvrige regioner, fordi branchen udnytter nærheden til det store marked for bygge- og anlægstjenester i København og derfor har en økonomisk aktivitet, der rækker langt ud over den lokale efterspørgsel.

Fakta

Det regionale kapitel for Sjælland er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Sjællands bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Sjælland og Region Sjælland. Bestyrelsen består af:

- Borgmester John Brædder, Guldborgsund Kommune (formand)
- Direktør og ejer Palle N. Svendsen, Delfi Technologies (næstformand)
- Borgmester Anette Mortensen, Stevns Kommune
- Borgmester Mikael Smed, Vordingborg Kommune
- Borgmester Marie Stærke, Køge Kommune
- Ejer Søren Stavnskær, Stavnskær Elektrik A/S
- CEO og medejer Peter Rosenkrands, Knudsen Extrusion ApS
- Centerdirektør Karsten Juhl, Lalandia
- Afdelingsformand Lene Ertner, Teknisk Landsforbund
- Rektor Ulla Skaarup, Zealand Erhvervsakademi
- Regionsrådsmedlem Peter Jacobsen, Region Sjælland

- De sjællandske kommuner har landets højeste andele af små virksomheder. Omvendt er der kun 60 virksomheder med 250 ansatte eller derover, der har hovedsæde i én af de 17 sjællandske kommuner, hvilket i sammenligning med de øvrige erhvervshusområder er relativt få.

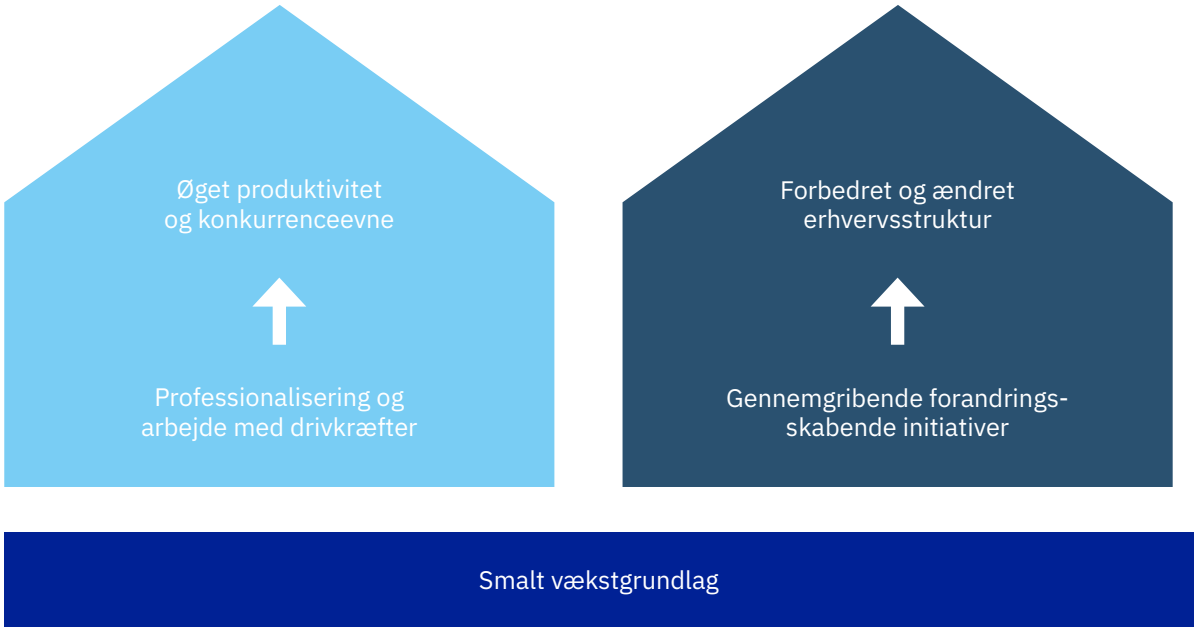
Samlet set er ovenstående forhold medvirkende til, at erhvervsudviklingen på Sjælland – sammenholdt med andre regioner – er kendetegnet ved en lavere andel af højvækstvirksomheder, lav og faldende totalfaktorproduktivitet i serviceerhvervene, lav digitaliseringsgrad, få virksomheder, der investerer i innovation, få eksportvirksomheder og lav eksportværdi. Men der er også potentialer for erhvervsudvikling i de sjællandske kommuner, og der findes mange stærke og velfungerende virksomheder på Sjælland.

Potentialet for erhvervsudvikling i de sjællandske kommuner knytter sig i betydeligt omfang til nærheden til København. Sjælland er i økonomisk henseende en oplandsregion til København uden et tydeligt internt økonomisk centrum. I stedet retter infrastrukturen samt person-, vare- og servicestrømme sig i høj grad mod København og går kun i mindre grad på tværs af Sjælland. Sjælland og Hovedstaden udgør et integreret arbejdsmarked, hvor 135.000 personer pendler på arbejde på tværs af regionsgrænsen, og hvor mange unge uddannelsessøgende fra Sjælland søger mod Hovedstaden.

Virksomhederne i de to regioner udgør et samlet økosystem, hvor store og små virksomheder på tværs af regioner er afhængige af hinanden. Denne tætte kobling til et hovedstadsområde, der i stigende grad fungerer som hele Danmarks vækstmotor, udgør et stort potentiale for erhvervsudvikling i de sjællandske kommuner, og derfor er det erhvervspolitiske samarbejde i Greater Copenhagen vigtigt.

Grøn omstilling vurderes også at være et område med stort potentiale i de sjællandske kommuner. Generelt åbner stigende behov for og efterspørgsel efter bæredygtige løsninger op for nye erhvervsøkonomiske mulig-

Figur 15. Strategisk retning for vækst og erhvervsfremme på Sjælland

heder. På Sjælland vurderes der at være et særligt stort potentiale for den store og højtspecialiserede bygge- og anlægsbranche. Inden for fødevaresektoren vurderes der at være et potentiale, som udspringer af den stigende orientering mod lokale, stedbundne fødevarer af høj kvalitet.

Forbedrede erhvervsmæssige rammevilkår giver også potentiale for vækst og udvikling i erhvervslivet. Infrastrukturen er under udbygning flere steder på Sjælland, og særligt Femern Bælt-forbindelsen skal nævnes, da den åbner op for nye vækst- og udviklingsmuligheder både på kort og langt sigt.

Det er vigtigt at udnytte mulighederne på Sjælland på måder, der fremmer den ønskede vækst- og erhvervsudvikling på både kort og lang sigt. Viden og kompetencer udgør vigtige ressourcer for virksomhederne. Her spiller videninstitutionerne en vigtig rolle som leverandører til forskningsbaseret viden og uddannelse af højtkvalificeret arbejdskraft. For at lykkes kræver det samarbejde mellem mange forskellige aktører – på tværs af kommuner og regioner.

Tværgående drivkræfter

Den første del af det todelte strategiske fokus er på at øge den enkelte virksomheds produktivitet og konkurrenceevne. Det handler dels om professionalisering af en bred gruppe af virksomheder med henblik på at skabe flere vækstparate virksomheder, dels om behovsafstemt arbejde med drivkræfter i virksomheder med vækstpotentiale med det formål at udvikle konkurrencedygtige forretningsmodeller.

Professionalisering

Her er formålet at styrke forudsætningerne for vækst og udvikling blandt den brede gruppe af virksomheder gennem basal professionalisering, der blandt andet omfatter:

- Tilførsel af strategisk viden og ledelsesmæssige kompetencer
- Opgradering af medarbejdernes kompetenceniveau
- Digitalisering, herunder i forhold til fx interne administrationsprocesser
- Understøttende arbejde i forhold til iværksætteri

Fokus retter sig her især mod de mange små, hjemmemarkedsorienterede virksomheder i de sjællandske kommuner, hvor der ligger et potentiale i at professionalisere og digitalisere kerneprocesser, styrke kompetencer hos ledelse og medarbejdere mv. Dette er ofte en forudsætning for, at virksomheden kan arbejde målrettet og succesfuldt med drivkræfter.

Arbejde med drivkræfter

Her er formålet at styrke væksten i den enkelte virksomhed gennem målrettet arbejde med udvalgte drivkræfter, herunder:

- Digitalisering inkl. kompetencetilførsel
- Serviceinnovation inkl. samarbejde med forskningsinstitutioner
- Internationalisering inkl. oparbejdning af salgsvolumen i Danmark

Digitalisering er en vigtig drivkraft på Sjælland. Der er et stort behov i mange mindre servicevirksomheder, som har lav digitaliseringsgrad og lav produktivitet. Men der er også et udviklingsbehov, der knytter sig til avanceret digitalisering og automatisering af fremstillingsprocesser i flere højtspecialiserede industrivirksomheder.

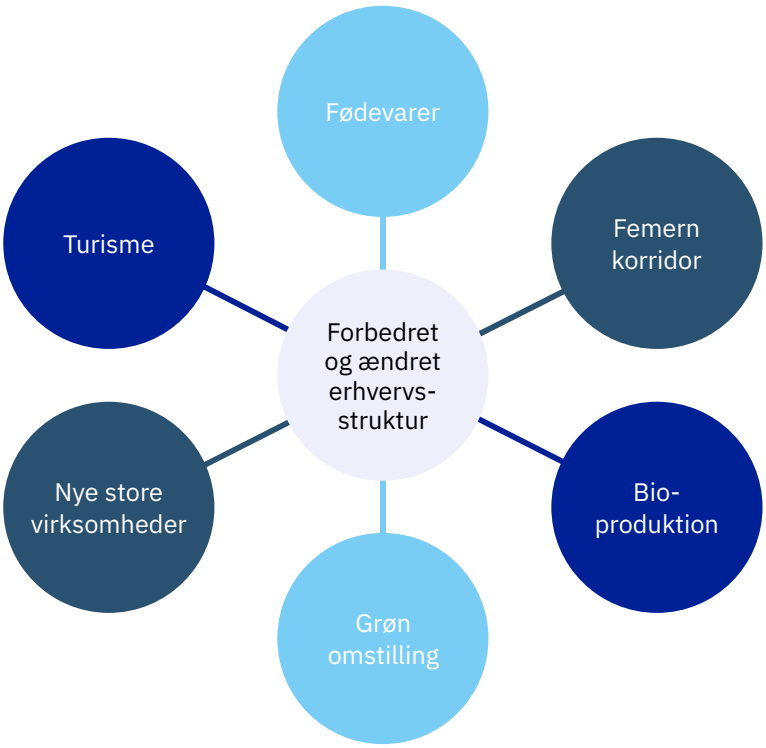
I de kommende år forventes stigende global efterspørgsel efter og nye markedsmuligheder for serviceydelser som følge af blandt andet stigende indkomster, globale værdikæder og øget udlicitering af offentlige serviceydelser. Denne udvikling rummer et stort vækstpotentiale på Sjælland på grund af den eksisterende erhvervsstruktur med mange virksomheder inden for byggeri og anlæg, erhvervsservice, handel, transport og andre servicebrancher i kombination med nærheden til det store marked for serviceydelser i København.

Internationalisering som drivkraft for vækst forudsætter, at virksomhederne er konkurrencedygtige og har oparbejdet en vis salgsvolumen. Derfor er første skridt i en internationaliseringsproces for mange virksomheder oparbejdelse af større salgsvolumen i Danmark. Virksomhedernes konkurrenceevne afhænger blandt andet af, hvor digitale og innovative de er, og derfor skal drivkræfterne ses i en sammenhæng. Succesfuldt arbejde med drivkræfterne forudsætter desuden, at virksomhederne har adgang til kvalificeret arbejdskraft og kapital.

Gennemgribende forandringsskabende initiativer

Anden del af det todelte strategiske fokus er på at fremme en erhvervsstruktur, der markant forbedrer vilkårene og mulighederne for økonomisk vækst på Sjælland. Det kan fx handle om at tage udgangspunkt i en gruppe af virksomheder med stort, uforløst vækstpotentiale eller en begivenhed eller trend, der kan udnyttes til at skabe gennemgribende forandringer. Ved at kombinere dyb, intensiv erhvervsfremme med en ændret rammesætning, der accelererer og spreder den vækst, der opstår i virksomhederne, er ambitionen, at erhvervslivet i Region

Figur 16. Eksempler på fokusområder

Sjælland bliver bedre rustet til skiftende konjunkturer, international konkurrence og til at udnytte nye udviklingstendenser i forhold til teknologi, efterspørgsel og forretningsmodeller.

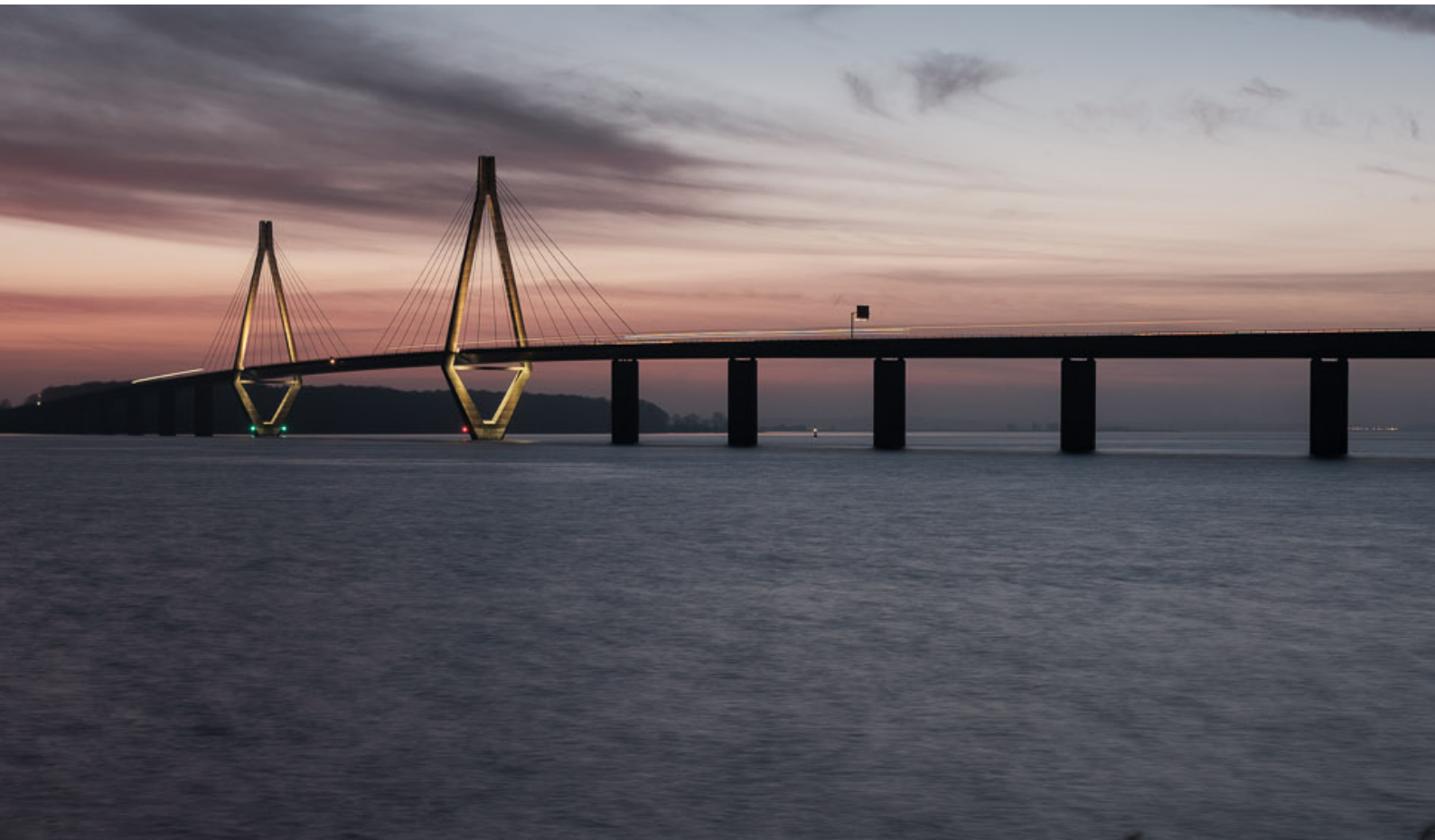
Sjælland har ikke egentlige klynger i dag, men en række erhvervsspecialiseringer, hvor der er dygtige virksomheder, videninstitutioner og kommuner, som tilsammen udgør et potentiale for en fremtidig erhvervsudvikling og øget specialisering. Et fokus på sådanne begyndende erhvervsspecialiseringer vil kunne skabe en forandring af erhvervsudviklingen på Sjælland. Det kræver intensive investeringer i virksomhederne, men også i de rammevilkår, som virksomhederne står over for.

Etableringen af Femern Bælt-forbindelsen er et eksempel på en begivenhed, der kan danne udgangspunkt for et forandringsskabende initiativ målrettet erhvervsudvikling på Lolland, Falster, Sydsjælland og hele vejen op langs transportkorridoren til København. En vedvarende og langsigtet effekt kommer imidlertid ikke af sig selv, men skal sikres gennem en kombination af målrettet erhvervsfremme og brede initiativer, der understøtter områdets attraktivitet for erhvervslivet.

Forbrugernes og virksomhedernes stigende fokus på grøn omstilling og cirkulær økonomi er et andet eksempel på et udefra kommende forhold, der med den rette kombination af erhvervsfremme og brede initiativer kan udnyttes til at skabe vedvarende vækst og erhvervsudvikling. Dette gælder alle egne af landet, så her er det vigtigt, at indsatsen fokuseres på den del af den grønne omstilling, hvor virksomhederne på Sjælland har det største potentiale. Det gælder, som nævnt ovenfor, fx fødevaresektoren og bygge- og anlægsbranchen. Det gælder også inden for genanvendelse (affald som ressource) og energioptimering, hvor en række stærke virksomheder er placeret på Sjælland.

En forandringsskabende mulighed kan også udspringe af virksomheder med et stærkt markeds- og internationaliseringspotentiale og handle om at skabe fremtidens store virksomheder på Sjælland. I første omgang vil fokus fx kunne være på at identificere virksomhedsbehov, der fordrer mere intensive indsatser. Efterhånden som virksomhedernes behov materialiserer sig, vil der fokuseres mere bredt på behov i forhold til fx arbejdskraft og kapital.

Fokus vil også være rettet mod det eksisterende bioproduktionsøkosystem, som er bygget op omkring de store industrivirksomheder på Sjælland, herunder behov i relation til fx forskning, testmiljø, uddannelse og infrastruktur, der kan bidrage til at fastholde og udvide de store virksomheders aktivitet på Sjælland og koble flere SMV'er på de internationale værdikæder inden for biotek- og pharmaområdet.

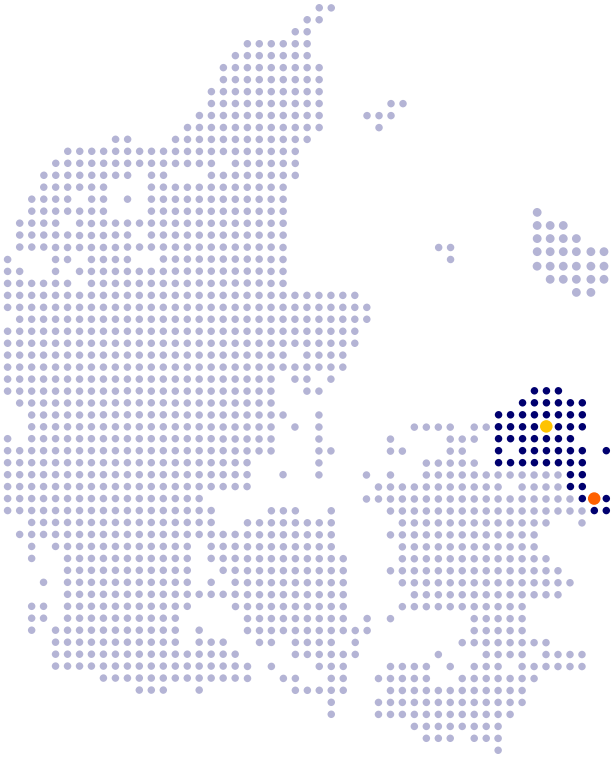
25. Hovedstaden

Hovedstadsområdets virksomheder står for 40 pct. af den samlede værdiskabelse i Danmark. Den værdi, der skabes i hovedstaden, er afhængig af resten af landet – og omvendt. Hovedstadens udvikling som metropolregion skal i høj grad ses i lyset af hovedstadsområdets internationale konkurrencedygtighed, der forventes at blive et stadigt vigtigere parameter for virksomhedernes muligheder. Selvom væksten i hovedstadsområdet samlet set er høj, er der imidlertid stor forskel på væksten i de enkelte kommuner.

Hovedstadsområdets erhvervsmæssige betydning hviler på et samspil af en række internationalt konkurrencedygtige storbystyrker, der understøtter vækst på tværs af brancher og regionale skel. Dette samspil af storbystyrker – økosystemet – er karakteriseret ved en tæt koncentration af virksomheder, erhvervsstyrker, relativ god tilgængelighed til den rette arbejdskraft fra ind- og udland, mange stærke uddannelses- og forskningsinstitutioner, god adgang til kapital, en stærk infrastruktur, høj liveability og en stærkt stigende internationalisering mv.

Metropolregionen Greater Copenhagen, der tæller 4,3 mio. indbyggere på tværs af 85 kommuner og fire regioner dækkende Hovedstaden, Sjælland, Skåne og Halland, gør sig i stigende grad gældende som en sammenhængende region, der er attraktiv at bo og drive virksomhed i. Sammenlignet med omkringliggende metropolregioner klarer hovedstadsområdet sig relativt godt. Men det er også en udvikling, der i høj grad udfordres af den internationale konkurrence og ikke kan tages for givet.

Skal hovedstadsområdets position og potentiale fastholdes og videreudvikles til gavn for hele Danmark, er det vigtigt at adressere styrker og udfordringer i et helhedsorienteret og internationalt perspektiv. Fortsat styrkelse af hovedstadsområdets økosystem samt den internationale profilering af Greater Copenhagen står som særligt vigtige pejlemærker for denne udvikling. Med dette afsæt lægges der op til et bredt strategisk fokus inden for seks tværgående indsatsområder og med FN's verdensmål for bæredygtig udvikling og digitalisering som gennemgående temaer, som figur 17 illustrerer. Figuren foldes ud i de følgende afsnit.

Udfordringer og muligheder

Ambitionen om at videreudvikle hovedstadsområdets storbystyrker forudsætter en god forståelse for virksomhedernes udfordringer og det økosystem, de opererer i, herunder den internationale konkurrencesituation.

Hovedstadsområdets virksomheder forstår at skabe konkurrencedygtige produkter, men udfordres samtidig konstant af den benhårde internationale konkurrence. De udfordringer og muligheder, der peges på, bekræftes også af undersøgelser af virksomhedernes efterspørgsel. Det er vigtigt, at den store mængde viden og forskning, der produceres i hovedstadsområdet, bliver udnyttet i endnu højere grad, end den gør i dag. 56 pct. af Danmarks offentlige forskning og udvikling og 68 pct. af den private finder sted i hovedstadsområdet.

Derudover ligger fire ud af Danmarks otte universiteter i hovedstadsområdet. Noget tyder dog på, at man i hovedstadsområdet er dårligere end i andre regioner i EU til at omsætte denne viden til nye produkter og forretningsmodeller. Der er behov for at skabe flere og

Fakta

Det regionale kapitel for Hovedstaden er formuleret i samarbejde og dialog med det tværkommunale Erhvervshus Hovedstadens bestyrelse, hvis medlemmer er udpeget af KKR Hovedstaden og Region Hovedstaden. Bestyrelsen består af:

- Borgmester Henrik Rasmussen, Vallensbæk Kommune (formand)
- Borgmester Jesper Würtzen, Ballerup Kommune (næstformand)
- Rådmand Thyge Enevoldsen, Frederiksberg Kommune
- Beskæftigelses- og integrationsborgmester Cecilia Lonning-Skovgaard, Københavns Kommune
- Direktør Mette Palsteen, Svend Petersens Eftf. v/Mette Palsteen
- Adm. direktør Mette Brink, Procom A/S
- Partner og statsautoriseret revisor Per Frost, BDO
- Formand Christian Grønnemark, HK Hovedstaden
- Områdedirektør Christina Dahl Christiansen, Realkredit Erhverv
- Koncerndirektør for innovation og entrepreneurskab Marianne Thellersen, DTU
- Regionsrådsformand Sophie Hæstorp Andersen, Region Hovedstaden

bedre innovationssamarbejder mellem virksomheder og universiteter med henblik på at øge både produktivitet og værdiskabelse i virksomhederne. Det fordrer et tæt samspil med og videreudvikling af hovedstadsområdets erhvervsmæssige styrker og samspillet mellem virksomheder, videninstitutioner m.fl.

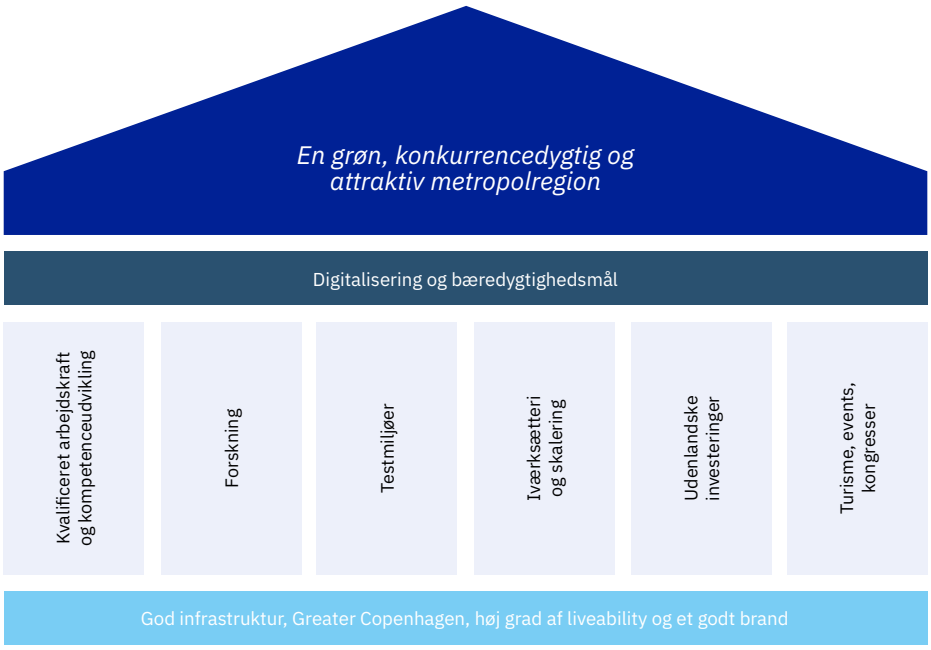
Styrket kompetenceudvikling og adgang til både dansk og udenlandsk højtkvalificeret arbejdskraft samt faglærte og ufaglærte spiller her en vigtig rolle. Der er udsigt til øget mangel på arbejdskraft på mange områder, særligt inden for de tekniske og digitale niveauer, men også inden for iværksætterområdet. Hovedstadsområdet har Danmarks største andel af iværksættere, som udgør en vigtig del af hovedstadsområdets vækst- og innovationsgrundlag. Men der er et uudnyttet potentiale i forhold til at få flere nye virksomheder ind i solide vækstforløb og i forhold til skabe flere nye videnbaserede virksomheder, der udnytter nærheden til hovedstadsområdets forskning, inkubations- og testmiljøer etc.

Internationalt set er der en stigende polarisering mellem metropolerne, hvor attraktive rammevilkår for udenlandske investeringer og talenter er en stærk konkurrenceparameter. Mens hovedstadsområdet for bare få år siden lå midt i feltet, har hovedstadsområdet siden formået at positionere sig relativt godt i forhold til andre metropoler.

Forskning viser, at internationale investeringer og udenlandske talenter medvirker til en øget produktivitet og vækst, både i hovedstadsområdet og i resten af Danmark. Hovedstadsområdet stod i perioden 2010-2016 årligt for syv ud af ti internationale investeringer i Danmark, og andelen af højtkvalificerede medarbejdere er mere end dobbelt så høj i hovedstadsområdet som i resten af landet.

Turismen i hovedstadsområdet er ligeledes vokset markant de seneste ti år og havde i 2016 en omsætning på godt 40 mia. kr. – det svarer til 39 pct. af den samlede danske turismeomsætning. Det er imidlertid

Figur 17. Strategisk fokus for Hovedstaden

en udfordring at fastholde et attraktivt investeringsklima og øge det internationale kendskab til Greater Copenhagen i en tid, hvor mange metropoler satser stærkt på international markedsføring.

Endelig er forretningsudvikling baseret på FN's 17 verdensmål et centralt fokus for hovedstadsområdets fortsatte udvikling af sin grønne profil. Verdensmålene repræsenterer nye forretnings- og eksportmuligheder for hovedstadsområdets virksomheder.

Der er her behov for, at flere virksomheder i hovedstadsområdet ser mulighederne i at arbejde med verdensmålene. Virksomhederne i metropolen kan blandt andet bidrage til at håndtere de mange krav fra den stigende urbanisering i forhold til, hvordan byer kan indrettes smartere med innovative løsninger. Der ligger et stort forretningspotentiale i at udnytte de nye digitale muligheder til at skabe effektive, bæredygtige og klimarigtige urbane løsninger (ofte kaldet smart city-løsninger). Det er en udvikling, der med fordel kan understøttes af et tæt samspil med myndigheder, borgere og videninstitutioner, herunder med fokus på fx god adgang til testmiljøer for virksomhederne.

Tværgående indsatsområder

Der tilsigtes et bredt strategisk fokus inden for seks indsatsområder, som alle er væsentlige i realiseringen af målet om en grøn, konkurrencedygtig og attraktiv metropol. Der lægges op til at adressere digitalisering og FN's verdensmål for bæredygtig udvikling som gennemgående temaer og dermed tænke dem ind i de seks indsatsområder, hvor det er muligt og relevant.

Digitalisering

Virksomhederne i hovedstadsområdet har gode forudsætninger for at kunne gå forrest i den digitale og teknologiske udvikling, da der i området er mange tech-virksomheder, en veludbygget digital infrastruktur (mobilnetværk, bredbånd mv.), en digital offentlig sektor, mange videninstitutioner med fokus på at udvikle ny teknologi og generelt god adgang til teknologiske kompetencer.

FN's verdensmål for bæredygtig udvikling

Hovedstadsområdet har med sin størrelse og grønne profil særligt gode forudsætninger for at bidrage til at indfri FN's verdensmål. Virksomhederne skal understøttes i at udvikle konkurrencedygtige løsninger med afsæt i verdensmålene.

Kvalificeret arbejdskraft og kompetenceudvikling

Udfordringen med at sikre kvalificeret arbejdskraft stiller store krav til, at man i hovedstadsområdet både bliver bedre til at få de ledige akademikere ansat i SMV'erne samt styrker tiltrækning og fastholdelse af højtuddannet udenlandsk arbejdskraft. Samtidig er der behov for at styrke virksomhedernes kompetencer og understøtte deres muligheder for at skabe værdi ud af den digitale og grønne omstilling. Fokus vil især være på:

- Tiltrækning og fastholdelse af udenlandske videnarbejdere, herunder med fokus på videreudvikling af eksisterende modeller for international talent- og markedsføring.
- Fastholdelse af udenlandske eksperter og medfølgende ægtefæller samt udenlandske studerende, blandt andet gennem samarbejde mellem videninstitutioner, virksomheder og internationale studerende.
- Brobygning mellem SMV'er og akademikere, blandt andet ved at hjælpe virksomhederne med at formulere deres behov for viden og styrke samarbejdet med uddannelsesinstitutionerne. Brobygningen skal kunne rumme flere niveauer inden for uddannelsesområdet.
- Skabe en god overgang fra ufaglært til faglært og kompetenceudvikling hos faglærte.
- Behov for at udbrede viden, der styrker virksomhedernes digitaliseringskompetencer, eksportstrategier og arbejdet med bæredygtig omstilling.

Forskning og styrket adgang til viden

Hvis forskning skal bidrage til at forløse forretningsmæssige potentialer, herunder i forhold til FN's verdensmål, skal den også bringes i spil i forhold til virksomhederne og kunne anvendes kommercielt. Hovedstadsområdet vil i den sammenhæng arbejde for at understøtte:

- Et stærkt samspil mellem virksomheder og videninstitutioner, herunder i form af veldrevne innovationssamarbejder med fokus på konkret værdiskabelse for virksomhederne. Det er i den forbindelse vigtigt, at videninstitutionerne har de nødvendige ressourcer og incitamenter til at deltage i virksomhedssamarbejder, og at der er gode strukturer for, at virksomhederne let kan finde udenlandske partnere og finansiering, fx i EU-systemet.
- Stærke klyngeorganisationer som et af redskaberne til at øge samarbejdet mellem videninstitutioner og virksomheder og skabe merværdi for virksomhederne. Hovedstadsområdet vil derfor fortsat arbejde for være et attraktivt sted for klyngesamarbejder, der udnytter den store koncentration af virksomheder kombineret med stærke forskningsenheder og i mange tilfælde også en stærk offentlig efterspørgsel.

Testmiljøer

Adgang til stærke testmiljøer i hovedstadsområdet, herunder udviklingen af smart city-løsninger i samarbejde med offentlige indkøbere, borgere og videninstitutioner, spiller ofte en vigtig rolle for virksomhedernes evne til at udvikle nye innovative løsninger. Her kan virksomhederne i tæt samarbejde med brugere, videninstitutioner og samarbejdspartnere udvikle og afprøve nye teknologier og løsninger i et bymiljø.

Iværksætteri og skalering

Der er et uudnyttet potentiale i forhold til iværksætteri og skalering i hovedstadsområdet, som handler om at få øget værdi ud af områdets koncentration af forskning, kompetencer, inkubatormiljøer, testfaciliteter mm. Der skal derfor både kigges på mulighederne for at udvikle efterspurgte løsninger for etablerede virksomheder, herunder om adgangen til talent, og sikres gode indgange til erhvervsfremmesystemet for alle typer af iværksættere.

Udenlandske investeringer

Der skal fortsat være en fokuseret indsats for at trække udenlandske investeringer til hovedstadsområdet og Greater Copenhagen, da disse er en markant kilde til produktivitet og vækst i hele landet. Der skal i den sammenhæng fortsat arbejdes med en entydig og fokuseret branding af metropolens styrker, blandt andet via digitale kanaler. Tiltag vil blive koordineret med relevante parter på området.

Turisme, events og kongresser

Hovedstaden har en særlig udfordring med både at sikre fortsat turismevækst og lokal opbakning hertil. Udviklingen og brandingen af hovedstaden som en bæredygtig og attraktiv turistdestination bliver derfor central. Der er behov for at finde nye løsninger gennem partnerskaber og kompetenceudvikling i hovedsta-

dens turismevirksomheder, blandt andet via digitalisering, brug af big data og markedsføring af nye oplevelser. Samarbejdet mellem turismefremmesystemet og det øvrige erhvervsfremmesystem skal øges, fx samarbejdet om iværksættere. Tiltrækning af megaevents, store kongresser og nye flyruter er fortsat vigtigt for virksomheder, videnmiljøer og danskerne.

Særlige forhold i hovedstadsområdet

Mens der ses en høj specialisering inden for life science og det maritime område, er hovedstadsområdets særkende ikke enkelte stærke brancher eller teknologiområder, men en samling af tæt sammenvævede storbystyrker – også kaldet økosystemet. Storbystyrkerne sikrer, at det er attraktivt for danske og udenlandske virksomheder på tværs af brancher og erhvervsstyrker at drive forretning i hovedstadsområdet.

Storbystyrkerne omfatter en tæt koncentration af forskning og talent i verdensklasse, en kritisk masse af virksomheder inden for mange brancher og et tæt samspil om innovation, let adgang til veluddannet arbejdskraft, en god infrastruktur, høj liveability og internationale miljøer, som gør det attraktivt for udlændinge at komme til.

Alt dette har været med til at udvikle de mange stærke brancher og erhvervsstyrker i hovedstadsområdet, som fx life science, det maritime område, cleantech, smart city, finanssektoren, it/tech-branchen, turismen, de kreative erhverv og fødevareområdet. Hovedstadsområdets tætte koncentration af viden, talent, virksomheder og offentlig efterspørgsel betyder, at hovedstadsområdet er hjemsted for mange klyngeorganisationer, som også i fremtiden skal være med til at sikre samspillet i et stærkt økosystem.

Storbystyrkerne er dermed en hjørnesten i den fortsatte vækst og velstand i Danmark, og derfor vil en fokuseret indsats for løbende at udvikle disse styrker være omdrejningspunktet for erhvervsfremme i hovedstadsområdet.

26. Bornholm

Bornholms erhvervsliv er inde i en positiv udvikling. Det ses blandt andet inden for brancherne fødevarer, turisme og industri, som også har været særlige fokusområder på erhvervsfremmeområdet de seneste år.

Den bornholmske selvopfattelse er præget af at være et ø-samfund, hvor udvikling kræver en særlig indsats. Dette skal sammenholdes med en erkendelse af, at øens erhvervsudvikling i høj grad er afhængig af eksterne faktorer. Det gælder i forhold til konjunkturen generelt, hvor Bornholm i mindre grad kan gøre en forskel. Men det gælder også på andre områder, fx nærheden til hovedstadsområdet og Greater Copenhagen, der åbner op for strategiske samarbejdsmuligheder.

Bornholms særlige geografiske placering er både en udfordring og en styrke. Det er en styrke på turismeområdet. Men det er en udfordring på fx uddannelsesområdet og i forhold til tiltrækning af kvalificeret arbejdskraft.

Den strategiske retning for Bornholm skal bygge videre på de nuværende positive udviklingstendenser og fortsat imødegå lokale udfordringer. Men indsatsen skal generelt set have et stærkere tværgående branchefokus, således at udviklingen forankres mere bredt og dermed kommer flere virksomheder til gode.

Bornholms erhvervsudvikling skal ses i tilknytning til både det indenlandske marked og det globale marked. FN's verdensmål for bæredygtig udvikling og grøn og cirkulær omstilling forventes i den sammenhæng at få større betydning, og det gælder også for den strategiske retning på Bornholm, hvor man ønsker at udvikle og satse på lokale testmiljøer, der promoverer Bornholm som et bæredygtigt og klimavenligt samfund og understøtter visionen om "Bright Green Island". Det betyder også, at Bornholms "lokale særpræg" fortsat skal styrkes som international konkurrenceparameter.

Udfordringer og muligheder

Manglen på kvalificeret arbejdskraft er en central udfordring på tværs af brancher. Der ligger en udfordring i at sikre kvalificeret arbejdskraft, herunder gennem

styrket uddannelsesniveau og kompetenceudvikling. Dernæst ligger der en udfordring i at udvikle bedre rammer for iværksættere, så endnu flere har lyst til at starte virksomhed på Bornholm.

Det er vigtigt, at Bornholm hele tiden søger samarbejde inden for de områder, hvor det er svært at stå alene. Generelt ligger der et væsentligt potentiale i at imødekomme udfordringen med mangel på kvalificeret arbejdskraft gennem samarbejde, der rækker ud over hovedstadsregionen, så som Greater Copenhagen. Bornholm har en samlet uddannelsescampus, hvilket styrker samarbejdet mellem alle uddannelserne på øen. Dog kan samarbejdet med øvrige uddannelsesinstitutioner i Danmark, og mellem uddannelsesinstitutionerne og virksomhederne, styrkes.

Muligheden for at komme i mål med hensyn til kvalificeret arbejdskraft knytter sig også til andre problemstillinger, herunder i forhold til at styrke virksomhedernes konkurrencekraft og skaleringsmuligheder.

Fakta

Det regionale kapitel for Bornholm er formuleret i samarbejde og dialog med erhvervshusbestyrelsen på Bornholm, hvis medlemmer er udpeget af Bornholms Regionskommune. Bestyrelsen består af:

- Borgmester Winni Grosbøll, Bornholms Regionskommune (formand)
- Direktør Peter Vesløv, Beck Pack Systems (næstformand)
- Bjarne Hartung Kirkegaard, medlem af kommunalbestyrelsen
- Linda Kofoed Persson, medlem af kommunalbestyrelsen
- Kirstine van Sabben, medlem af kommunalbestyrelsen
- Indehaver Liselotte Hjorth, Lottes Blomsterværksted
- Direktør Benny Schou, Hotel Balka Strand
- Direktør Inge Prip, Campus Bornholm
- Ejer Morten F. Q. Iversen, Entreprenørfirmaet Jens Møller Gudhjem A/S
- Afdelingsformand Klaus Holm, Dansk Metal Bornholm

Der er generelt behov for at styrke fokus på, hvordan man bedre kan udnytte de erhvervsmæssige muligheder og potentialer, som digitaliseringen fører med sig, og på mulighederne for udvikling af testmiljøer, herunder Bornholm som test-ø, og dermed understøtte visionen om Bornholm som et bæredygtigt og klimavenligt øsamfund (Bright Green Island-visionen). I den forbindelse er det væsentligt, man udnytter den store vilje og imødekommenhed, der er blandt virksomhederne, for at komme i gang med en grøn omstilling.

Bornholm har stort potentiale som test-ø, hvor nye teknologier og forretningsmodeller kan afprøves over for forbrugere, virksomheder, videninstitutioner og myndigheder. De bornholmske virksomheders involvering bør styrkes, så fortællingen om Bornholm som test-ø bredes ud og bliver relevant på bundlinjen. Bornholm kan byde ind som test-ø med et komplet samfund i mindre skala.

Tværgående drivkræfter

Der lægges op til så vidt muligt at fokusere på at understøtte virksomhederne på tværs af alle brancher. Bornholm vil i den forbindelse desuden arbejde videre med Bright Green Island-visionen og have øje for, hvordan den kan forankres i erhvervslivet. Visionen ønskes på den vis også tænkt ind i arbejdet med at tiltrække iværksættere, kvalificeret arbejdskraft, generel tilflytning og grøn omstilling i virksomhederne.

Følgende tværgående drivkræfter er i den sammenhæng blevet identificeret:

Digitalisering og automatisering

Digitalisering og automatisering er en vigtig nøglefaktor for bornholmske virksomheder, som efterspørger kompetencer og rådgivning omkring digitalisering og automatisering med henblik på at optimere processer og herigennem øge deres produktivitet. Undersøgelser viser, at især SMV'erne ikke udnytter de nyeste digitale teknologier til fx nye forretningsmodeller og services. Digitalisering er vigtig både strategisk og operationelt. Nogle virksomheder kunne tænkes at efterspørge begge dele. Der skal altså ikke udelukkende fokuseres på de teknologiske muligheder. Bornholms afsides beliggenhed betyder også, at den lokale forankring af initiativer gør en forskel for virksomheder med få ressourcer til at rejse langt efter viden.

Figur 18. Strategisk retning for Bornholm

Internationalisering

Internationalisering er en vigtig drivkraft for de virksomheder, der er parate til at skalere deres virksomhed. Det geografisk afsondrede bornholmske hjemmemarked er meget lille. Der er derfor brug for udsyn for at vokse som virksomhed. Mange bornholmske virksomheder har behov for inspiration til at se mulighederne i fx at blive underleverandør, at starte en målrettet planlægning af eksport, at indgå i partnerskaber med virksomheder, der ønsker at eksportere, eller styrke salget i resten af Danmark.

Der skal arbejdes videre med den viden, der allerede eksisterer blandt lokale virksomheder og aktører om internationalisering. Det er vigtigt, at virksomhederne lærer af hinanden og generelt bliver endnu bedre til at se ud over Bornholms grænser. Allerede eksisterende nationale netværk kan med fordel inddrages og benyttes.

Iværksætteri

Visionen om fortsat positiv udvikling på erhvervsområdet afhænger også af styrket befolkningsmæssig tilvækst på Bornholm. Lykkes det at blive mere attraktiv for iværksættere, vil det kunne bidrage til at skabe den dynamik og udvikling, der tilstræbes.

Fokus vil blandt andet være på, hvordan lokale netværk med fysiske og faglige miljøer kan udvikle en mere målrettet indsats. Særligt inden for kunsthåndværk, fødevarer og turisme har Bornholm et potentiale i at udvikle og forbedre forholdene for iværksættere – også til gavn for iværksættere fra andre dele af landet, der kunne overveje at etablere virksomhed på Bornholm.

De allerede eksisterende faglige miljøer bør ligeledes videreudvikles, og muligheden for deltagelse i nationale faglige miljøer indtænkes. Det kan fx være gennem mere formaliserede samarbejder med videninstitutioner. Branding af Bornholm som iværksætter-ø og udvikling af nye koncepter kan også bidrage til bedre forudsætninger for iværksætteri på Bornholm.

Der bør generelt fokuseres på, hvordan man kan stimulere lysten til at blive iværksætter. Endelig er mulighederne for at hjælpe iværksætterne videre i skaleringsfasen også et fokusområde for Bornholm.

Kvalificeret arbejdskraft og uddannelse

Arbejdet med at sikre kvalificeret arbejdskraft vil især søges imødekommet gennem følgende fokusområder:

Opkvalificering af arbejdsstyrken er relevant for alle brancher, og derfor et generelt fokusområde. Det vil ske med øje for, at særligt turistbranchen efterspørger at få opkvalificeret sine medarbejdere. Det er i den sammenhæng vigtigt, at man understøtter et stærkt samarbejde med uddannelsesinstitutioner, kommune og erhvervslivet om udvikling og igangsættelse af relevante uddannelser.

Desuden er den stigende andel af medarbejdere over 60 år en væsentlig fokusgruppe, da flere af dem er på arbejdsmarkedet med relevante kompetencer. Virk-

somhederne har således en interesse i at fastholde denne gruppe på arbejdsmarkedet og dermed fortsat drage nytte af deres kompetencer.

Der vil også være fokus på lokal kompetenceudvikling – eventuelt ved hjælp af blended learning, der skal videreudvikles til at omfatte alle uddannelsesniveauer og med det formål at sikre deltagelse fra virksomheder, kommune og uddannelser. Det er vigtigt, at udbud/efterspørgsel koordineres, så alle kan få gavn af tilbuddene.

Endelig vil der være fokus på rekruttering af nye medarbejdere – særligt inden for faglært arbejdskraft og tiltrækning af højtuddannede medarbejdere. Det kan både være rekruttering til erhvervsuddannelser ad forskellige kanaler (fra folkeskolen, blandt voksne eller blandt gymnasialt uddannede, der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet), men også direkte rekruttering af lærlinge/medarbejdere til bornholmske virksomheder (både lokalt og fra resten af landet).

Innovation og nye teknologier

Det er en væsentlig del af og forudsætning for Bornholms økonomi og muligheder for at styrke konkurrenceevnen, at der er fokus på innovation og nye teknologier. For at styrke den udvikling, og virksomhederne, er det afgørende, at blandt andet den digitale udvikling styrkes inden for serviceerhvervene. Det omfatter e-læring, e-handel, nye forretningsområder og processer mv. Inden for disse områder kræver det også, at de nye teknologier for virksomhederne muliggøres og synliggøres for alle virksomheder, som kunne have behov for det.

Grøn og cirkulær omstilling

Der er generelt behov for at stimulere de bornholmske virksomheders lyst til at arbejde med den grønne omstilling. I den forbindelse kan man drage nytte af de erfaringer, som foregår i regi af arbejdet med Bright Green Island-visionen. Erhvervslivet er på tværs af brancher opmærksom på vigtigheden af den grønne omstilling, men har behov for støtte til at realisere målene inden for grøn omstilling.

Fremhævede erhvervsområder

Mens det er nødvendigt at arbejde på tværs af brancher, er det særlig relevant at fremhæve turisme, der er en vigtig erhvervsstyrke og indtægtskilde for Bornholm. Turismen skaber direkte omsætning lokalt og er med til at skabe fundamentet til en række oplevelsestilbud på Bornholm i form af restauranter, museer, biografer og musikoplevelser mv. Derudover understøtter turismen vækst i andre brancher blandt andet ved at sikre grundlaget for nye flyruter til Bornholms Lufthavn og nye færgeruter fra Polen, der styrker både den nationale og internationale tilgængelighed for erhvervslivet.

Selvom turismen er en vigtig erhvervsstyrke for Bornholm, er der også udfordringer, som skal imødegås. Branchen har behov for at blive endnu bedre til at skabe værdi for turisterne gennem produktudvikling blandt andet med fokus på brug af data og styrket samarbejde mellem turismeaktørerne på Bornholm. I den forbindelse kan mulighederne for sæsonudvidelse undersøges, og turisterhvervet skal udvikles, så det er gearet til det. Dette kan blandt andet gøres ved at opkvalificere personalet i perioder med lavere aktivitet.

Endelig kan fremhæves fødevareområdet. Området har et godt brand, der tiltrækker mange turister, og har også gode eksisterende netværk at bygge videre på.

27. Grænseoverskridende samarbejder

Det er vigtigt for dansk erhvervsliv, at grænseregionerne i videst mulig omfang fungerer som sammenhængende erhvervs-, arbejdskraft- og uddannelsesområder. Derved gives der nem adgang til markeder, arbejdskraft og viden, der kan styrke vækst og udvikling i virksomhederne. Velfungerende grænseregioner er dog ikke en naturlov. Tværtimod er der ofte både tekniske, sproglige og kulturelle/mentale barrierer, der hæmmer samarbejde og udvikling på tværs af grænserne Det kræver derfor en vedholdende indsats på mange niveauer at sikre velfungerende grænseregioner.

Med henblik på at fremme vækst og beskæftigelse indgår en lang række offentlige aktører på Sjælland og i Hovedstadsområdet med svenske parter i et erhvervspolitisk grænseoverskridende samarbejde omkring Øresundsregionen.

Tilsvarende har man i Sydjylland grænseoverskridende samarbejder mellem danske og tyske lokale og regionale myndigheder og aktører. Her arbejder man blandt andet med arbejdsmarked, servicetilbud målrettet grænsependlere og virksomheder på tværs af grænsen. Sjællandske offentlige myndigheder og aktører har ligeledes samarbejder med Tyskland, herunder om Femern Bælt-forbindelsen. Samarbejdet understøttes af EU's Interreg-programmer, som finansierer partnerskaber og projekter med deltagelse fra Sverige og Tyskland med fokus på vækst og udvikling i grænseregionerne. Det overordnede formål er at sikre, at de nationale grænser ikke hindrer vækst og at skabe integration i grænselandet.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse anerkender vigtigheden af indsatsen for velfungerende grænseregioner på politisk niveau, samt at der er brug for konkrete projekter og aktiviteter, der kan styrke samspillet mellem virksomheder og videninstitutioner og understøtte et velfungerende arbejdsmarked.

I EU's grænseoverskridende Interreg-programmer samarbejder danske aktører med aktører fra andre lande om at løse udfordringer i grænseregionerne. Det bidrager til vækst og produktivitet i områderne. Derudover samarbejder danske aktører sammen med aktører fra lande som Norge, Estland og Polen, fx i regi af Østersøprogrammet og Nordsøprogrammet.

Strategiske fokusområder

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse ser det derfor som en prioritet at igangsætte og finansiere aktiviteter, som understøtter potentialerne ved et styrket grænseoverskridende samarbejde til gavn for virksomhederne. Det kan fx være samarbejder med udgangspunkt i grænseoverskridende styrkepositioner, videnmiljøer eller fælles udfordringer, herunder mangel på kvalificeret arbejdskraft. Indsatserne kan supplere eller bygge videre på allerede etablerede erhvervsrettede grænseoverskridende samarbejder.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse kan blandt andet understøtte indsatser i regi af de erhvervsrettede dele af EU's Interreg-programmer, som skal være i overensstemmelse med strategien for decentral erhvervsfremme.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelses arbejde med og eventuelle finansiering af aktiviteter vedrørende grænseoverskridende samarbejder skal koordineres med parter, der arbejder med erhvervsfremmeaktiviteter, og med projekter, der indeholder elementer af erhvervsfremmeaktiviteter i grænseregionerne.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil fokusere på at understøtte projekter, der bidrager til at skabe vækst og udvikling for grænseregionernes virksomheder inden for følgende fire strategiske fokusområder.

Sammenhængende arbejdsmarked på tværs af grænser

Tiltrækning af kvalificeret arbejdskraft er en generel udfordring for danske virksomheder. Grænseregionerne indeholder i den forbindelse et potentiale for at opnå fælles og mere dynamiske arbejdsmarkeder til fordel for virksomheder på begge sider af landegrænserne.

Arbejdskraftmobiliteten i grænseregionerne kan forbedres via indsatser, der gør adgangen til arbejdskraft og arbejdspladser på tværs af grænsen mere ubesværet. Ved at nedbryde juridiske, administrative, kulturelle og sproglige barrierer kan flere virksomheder og borgere begynde at se hele grænseregionen som kilde til arbejdskraft og jobs.

Et sammenhængende og agilt arbejdsmarked i grænseregionerne åbner også muligheden for, at virksomheder kan tiltrække specialiseret arbejdskraft og talenter fra nabolandene.

Uddannelsessamarbejder

Det fælles arbejdsmarked i grænseregionerne kan stimuleres yderligere gennem stærke partnerskaber på uddannelsesområdet. Det kan fx ske gennem en indsats for at sidestille uddannelsesbeviser fra forskellige lande, herunder øget brug af dobbelte eksamensbeviser. Derudover kan en indsats omhandlende at få flere unge i grænselandet til at tage en erhvervsuddannelse stimuleres ved at lette adgangen til praktik og lærepladser på tværs af landegrænser. Indsatser omhandlende uddannelsessamarbejder kan omfatte alle relevante uddannelsesniveauer.

Forsknings- og innovationssamarbejder

Højtspecialiserede medarbejdere, forskere og virksomheder på tværs af landegrænser kan fx via samarbejde og partnerskaber mellem virksomheder og videninstitutioner bringes sammen i nye økosystemer for at udvikle og styrke videnmiljøer og synergier. Det kan blandt andet skabe et potentiale for kommercialisering af ny viden.

Femern Bælt-forbindelsen

Etableringen af Femern Bælt-forbindelsen kan medføre store muligheder for danske virksomheder, idet der på kort sigt skabes et stort anlægsarbejde, og fordi der på længere sigt skabes en transportkorridor mellem det europæiske fastland og Norden via Lolland-Falster og Sjælland. Grænseoverskridende samarbejde kan være afgørende for at udnytte dette potentiale bedst muligt.

Transportkorridoren åbner mulighed for grænseoverskridende samarbejder, der blandt andet letter virksomhedernes adgang til de nære eksportmarkeder, men som også åbner nye muligheder for, at danske og tyske virksomheder indgår i leverandør- eller udviklingsbaserede samarbejder. Indsatserne kan desuden understøtte virksomhedernes adgang til kvalificeret arbejdskraft gennem en øget mobilitet af arbejdskraften hen over Femern Bælt.

En sammenhængende erhvervsfremmeindsats for grænseoverskridende samarbejde

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse vil understøtte en sammenhængende erhvervsfremmeindsats ved at koordinere med øvrige programmer og aktører inden for området. Relevante programmer og aktører er blandt andet:

- *De danske regioner,* der indgår i de grænseoverskridende samarbejder inden for deres lovhjemlede regionale udviklingsopgaver, herunder kollektiv trafik, kulturel virksomhed, uddannelse og miljø, og som programpartnere for Interreg-programmer.
- *De grænseoverskridende Interreg-programmer,* der særligt fokuserer på at fremme økonomiske, sociale og miljømæssige aktiviteter på tværs af grænserne til Danmarks nabolande.
- *De tværnationale samarbejdsprogrammer* omkring Østersøen og Nordsøen, der blandt andet har til formål at fremme samarbejde om videndeling inden for innovation, forskning og udvikling samt miljø.
- *Greater Copenhagen Committee,* der er et erhvervspolitisk samarbejde hen over Øresund mellem de 85 danske og svenske kommuner i området samt Region Hovedstaden, Region Sjælland, Region Skåne og Region Halland. Greater Copenhagen Committee arbejder for at skabe en højt udviklet metropolregion med bæredygtig vækst, høj beskæftigelse og livskvalitet for områdets 4,3 mio. indbyggere.
- *Region Sønderjylland-Slesvig,* der er et centralt partnerskab i det dansk-tyske samarbejde, som faciliterer grænseoverskridende samarbejde om blandt andet regional udvikling, uddannelse og arbejdsmarked.
- *Jyllandskorridor-samarbejdet,* der er et strategisk samarbejde mellem Hamborg, Slesvig-Holsten, de vest-danske regioner Syddanmark, Midtjylland og Nordjylland samt en række større jyske kommuner, som arbejder for at understøtte vækst og udvikling fra syd til nord.
- I grænseregionen mellem Sjælland og Tyskland er *Fonden Femern Belt Development* et væsentligt partnerskab. Fonden har til formål at understøtte strategisk og praktisk udviklingsarbejde, information, rådgivning og salg af tjenesteydelser vedrørende en fast forbindelse over Femern Bælt.

28. Noter

1 Rekrutteringssurvey, Styrelsen for arbejdsmarked og rekruttering, 2019.
2 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
3 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
4 Iværksætteri i Danmark, Danmarks Statistik, 2018.
5 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
6 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
7 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
8 Iværksætterbarometer 2018, Væksthus Sjælland, Vækstfabrikkerne og Center for Vækstanalyse, 2018.
9 Kortlægning af erhvervsmæssige styrkeområder, Iris Group, 2019.
10 Danmark som frontløber i den grønne omstilling, anbefalinger fra Vækstteam for grøn energi- og miljøteknologi, 2019.
11 Grønne varer og tjenester er både produkter, der er direkte miljøbeskyttende, og produkter og løsninger, som understøtter reduktion i miljøbelastende forbrug af naturressourcer. Grønne varer og tjenester, Danmarks Statistik, 2014.
12 Grønne varer og tjenester, Danmarks Statistik, 2014.
13 Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.
14 Ny energiteknologi, https://kefm.dk/temaer/ny-energiteknologi/
15 Circular economy, https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/
16 2030 climate & energy framework, https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en
17 Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.
18 Danmark som frontløber i den grønne omstilling, anbefalinger fra Vækstteam for grøn energi- og miljøteknologi, 2019.
19 Videnbroer til vækst – veje til succesfuldt videns-samarbejde, REGLAB, 2017.
20 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
21 European Innovation Scoreboard (EIS) 2018.
22 Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling i Danmark 2018, Styrelsen for Forskning og Uddannelse, 2018.
23 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
24 Danmark – klar til fremtiden, Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2017.
25 Videnbroer til vækst, Reg Lab, 2017.
26 Digitalisering og produktivitet – vækstpotentiale i danske virksomheder, Erhvervsministeriet, 2017.
27 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
28 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
29 Nyt fra Danmarks Statistik – it-anvendelse i virksomheder 2018, Danmarks Statistik, 2018.
30 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
31 E-handel og eksport øger indtjeningen, DI Handel og Danmarks Statistik, 2019.
32 IT-sikkerhed og datahåndtering i danske SMV'er, Erhvervsstyrelsen, 2018.
33 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
34 Eksportstatistik 2016, eStatistik, 2016.
35 Eksportstatistik 2016, eStatistik, 2016.
36 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
37 Danmarks Statistik (IFATSF2) og Analyserapport 2, Produktivitetskommissionen 2013.
38 Statistik om decentrale vækstvilkår, Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, 2019.
39 Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2018, Erhvervsministeriet, 2018.
40 Hvad gør de bedste danske eksportvirksomheder bedre end de andre, EKF Danmarks Eksportkredit, 2017.
41 Assessment of the Union Added Value and the Economic Impact of the EU Framework Programmes, Europa-Kommissionen, 2017. Erfaringer fra forgænger-programmet for Horizon 2020 viser, at hver investeret krone giver en vækst i BNP på 8,5 kr.
42 Viden og vækst – performanceregnskab for 2018, Cluster Excellence Denmark, 2019.
43 Eksportanalyser, Miljø- og fødevareministeriet, 2016 & 2017.
44 Eksport af vandteknologi 2017, Miljø- og Fødevareministeriet, 2018.
45 Luftvisionen, Dansk Miljøteknologi, 2019.
46 Energiindustriens historiske betydning og omstilling af Danmark, Quartz og CO, 2014.
47 Nøgletal om energiforbrug og -forsyning, Energistyrelsen, 2017.
48 Analyse af energiteknologiklyngen. En styrkeposition i vækst, IRIS Group, CLEAN, Smart Energy, 2019.
49 Analyse af energiteknologiklyngen. En styrkeposition i vækst, IRIS Group, CLEAN, Smart Energy, 2019.
50 Eksport af energiteknologi og -service 2017, Energistyrelsen, Dansk Energi og DI Energi, 2017.

51 Fødevareklyngens eksport, Miljø- og Fødevareministeriet, 2019.
52 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019 samt egne beregninger vedr. SMV-beskæftigelse på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
53 Fakta om Fødevareklyngen. Bæredygtig udvikling, Landbrug og Fødevarer, 2018.
54 Den danske foder- og fødevareingredienssektor, Landbrug og Fødevarer, 2018, og Fødevareingrediens-branchens betydning for Danmark, Damvad Analytics for DI Fødevarer, 2018.
55 Danske styrker inden for forskning, teknologi og uddannelse, IRIS Group, 2019.
56 Foodshakers, Vækstteam for ingrediensbranchen. Anbefalinger til regeringen, 2018.
57 Beskæftigelse og produktion i Det Blå Danmark 2018, COWI, 2019.
58 Skibsfartens betydning for dansk økonomi, COWI, 2016.
59 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
60 Energisystemet, https://kefm.dk/energi-og-raastoffer/energisystemet.
61 Life science- industriens fodaftryk på dansk økonomi, Damvad Analytics, 2019.
62 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
63 Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik og Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
64 Strategi for digitalt byggeri, IRIS Group, 2019. Iht. analysen "Erhvervsmæssige styrkeområder", IRIS Group, 2019, udgør erhvervsområdet 2,7 pct. af Danmarks BNP.
65 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
66 Analyse om Produktivitet i renovering, ReValue, 2018.
67 Reinventing construction: A route to higher productivity, McKinsery Global Institute, 2017.
68 Danmark: Et internationalt førende vækstmiljø for kreative erhverv, hovedrapport med anbefalinger fra Vækstteam for kreative erhverv til regeringen, 2019.
69 EU's Ecodesign Directive, Direktiv 2009/125/EF.
70 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
71 Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik og Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
72 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
73 Digital Sweden, Boston Culsulting Group, 2013.
74 Digitalizing Denmark, Boston Consulting Group, 2016.
75 Danske styrker inden for forskning, teknologi og uddannelse, IRIS Group, 2019.
76 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
77 Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
78 National strategi for kunstig intelligens, Finansministeriet og Erhvervsministeriet, 2019.
79 An AI Nation?, McKinsey & Company og Innovationsfonden, 2019.
80 Den danske IT-sikkerhedsbranche, Damvad Analytics, 2018.
81 Danske styrker inden for forskning, teknologi og uddannelse, IRIS Group, 2019 samt analysen Potentialet for spin-in af danske civilt udviklede teknologier i den globale forsvarsindustri, IRIS Group, 2017.
82 Egne beregninger på baggrund af: Erhvervsmæssige styrkeområder, IRIS Group, 2019.
83 Study and recommendations for making Copenhagen a Nordic FinTech hub, Copenhagen Fintech Hub, Rainmaking Innovation og Oxford Research, 2015.
84 Relocation of jobs in the Danish financial sector, Copenhagen Economics, 2017.
85 The Pulse of Fintech 2018, KPMG, 2019; Mapping the Danish Fintech Sector, Oxford Research, 2018; Fintech i Danmark 2017, Vækstfonden, 2017.
86 Redegørelse om vækst- og konkurrenceevne, Erhvervsministeriet, 2018.
87 Redrawing the lines: FinTech's growing influence on Financial Services, PWC, 2017.
88 Kortlægning af danske forsknings-, uddannelse- og teknologistyrker, IRIS Group, 2019.
89 Turismens økonomiske betydning 2017, VisitDenmark, 2019.
90 Statistik leveret af VisitDenmark, 2019.
91 Turismens økonomiske betydning 2017, VisitDenmark, 2019.
92 Analyse af den danske robotindustri, Damvad, 2019.
93 Danske styrker inden for forskning, teknologi og uddannelse, IRIS Group, 2019.
94 Flere dronevirksomheder i Danmark, Teknologisk Institut, 2018.
95 Collaborative Robots, ABI Research, 2015.
96 Robotter og automatisering, Region Syddanmark, 2017.
97 Analyse af den danske robotindustri, Damvad, 2019.
98 Tværministeriel koordinationsgruppe, tal fra oplæg om Regulering af droneområdet, Trafik-, bygge- og boligstyrelsen.
99 Danmarks digitale visuelle industri, Højbjerre Brauer Schultz, 2019.
100 Danske styrker inden for forskning, teknologi og uddannelse, IRIS Group, 2019.
101 Kreativt digitalt indhold, Copenhagen Economics, 2017.

Danmarks
Erhvervsfremmebestyrelse

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse
Sekretariat ved Erhvervsstyrelsen
Vejlsøvej 29
8600 Silkeborg
Tlf.: +45 3529 1700
E-mail: deb@erst.dk

Udgivet den 3. marts 2020

Foto: Jesper Voldgaard, Mads Jensen og Stig Åke Jönsson

Grafisk opsætning: Degn Marketing

